

I EIS kooskõlastus

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
Haridus- ja Teadusministeerium		
1.	<p>Eelnõu §-i 21 kohaselt on alaealisel rahvusvahelise kaitse taotlejal õigus saada haridusele juurdepääsu tagamiseks ettevalmistavat koolitust, sealhulgas keeleõpet. Tegemist on kohanemisprogrammist erineva mõistega hariduses osalemise ettevalmistamiseks.</p> <p>Kohanemisprogrammis on see sihtrühm välja arvatud ja seletuskirjast nähtub, et §-s 21 toodu korraldub kuidagi iseenesest hariduslike ja tugiteenuste kaudu. Samas pole meie haridusregulatsioonis ettevalmistavat koolitust Eesti haridusse sisenemiseks. Jääb ebaselgeks, mida on siin silmas peetud, miks on see seadusesse toodud uue terminina ning kuidas on eelnõu väljatöötajad arvanud seda teostuvat.</p> <p>Seletuskirjas tuleks ka täpsemalt selgitada, et mida see praktikas tähendab – kas ettevalmistava koolituse korraldamine jääb Haridus- ja Teadusministeeriumi või pigem pagulaskeskuste vastutusalasse ning kes hakkab seda koolitust realselt läbi viima.</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Selgitame, et eelnõu § 21 (uues sõnastuses § 23), alaealine ja saatjata alaealine taotleja, on loodud koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga eesmärgiga võtta üle direktiivi (EL) 2024/1346 (vastuvõtu kohta) artikkel 16. Eelnõu § 21 lõikega 3 võetakse üle direktiivi artikli 16 lõiked 2 ja 3, mille kohaselt on Eestil kohustus anda lapsele juurdepääs haridussüsteemile võimalikult kiiresti ja seda ei tohi edasi lükata rohkem kui kaks kuud (võttes arvesse koolivaheaegu) alates kuupäevast, kui rahvusvahelise kaitse taotlus esitati. Haridust peab andma oma üldharidussüsteemi raames. Sellegipoolest võib ajutiselt, kõige rohkem ühe kuu jooksul, anda haridust väljaspool üldharidussüsteemi. Alaealistele pakutakse ettevalmistavat koolitust, sealhulgas keelekoolitust, kui see on vajalik, et hõlbustada nende juurdepääsu üldharidussüsteemile ja selles osalemist. Olukorras, kus juurdepääs üldharidussüsteemile ei ole alaealise konkreetse olukorra tõttu võimalik, peab talle pakkuma muid olemasolevaid haridusvõimalusi. Kuidas vajaduse korral lapsele ettevalmistavat koolitust pakutakse olukorras, kus õppima asumine võtab aega rohkem kui 2 kuud, on HTM-i pädevuses korraldada ning HTM-ile on edastatud teave eelnimetatud direktiivist tulenevatest kohustustest 2024. aastal. Märgime, et praktikas on HTM tulnud parimal viisil toime kohustusega kaasata rahvusvahelist kaitset taotlejad ja suure arvu ajutist kaitset saavad lapsed õigeaegselt haridussüsteemi ja eelnõus nimetatud alternatiivset ajutist mehhanismi ei pruugi olla vaja rakendada.</p> <p><u>Kultuuriministeeriumi arvamus:</u></p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
		<p>Kultuuriministeeriumi sihtrühma ei kuulu alaealised rahvusvahelise kaitse taotlejad. Tegemist on haridussüsteemi osalistega ning nende haridusteenuse korraldamine kuulub HTM-i pädevusse. Haridusseaduse § 1 kohaselt on HTM-i ülesanne tagada haridussüsteemi kujunemine, toimimine ja areng. Sellest tulenevalt kuuluvad alaealistele mõeldud haridusteenused ja nende haridusse sisenemise ettevalmistamine HTM-i vastutusalasse.</p> <p>Nii nagu Kultuuriministeerium on võtnud vastutuse uue sihtrühma – rahvusvahelise kaitse taotlejate – eest, eeldatakse ka HTM-ilt valmisolekut võtta vastutus alaealiste haridussüsteemi sisenemise ettevalmistava koolituse ja keelelise toe korraldamise eest. HTM on olnud eelnõu väljatöötamise töörühma liige ning omanud ligipääsu dokumentidele ja rändereformist tulenevatele nõuetele. Seetõttu ootame HTM-ilt selgitust, millisel viisil nad näevad ette rahvusvahelise kaitse taotlejatest alaealiste laste kaasamist haridussüsteemi ning nende keelelise toe pakkumist juba taotlemise protsessis.</p> <p>Kultuuriministeeriumil puudub õiguslik alus ja organisatoorne pädevus neid teenuseid korraldada. Seega ei ole tegemist küsimusega Kultuuriministeeriumi ega Siseministeeriumi, vaid Haridus- ja Teadusministeeriumi pädevuses.</p> <p>Koostöös HTM-iga on seletuskirja täiendatud.</p>
2.	Eelnõu § 21 lõike 3 punktis 1 ja § 99 punktis 30 on kasutatud termineid „koolikohustuslik“ ja „koolikohustuslikele“. Õigusaktides on alates 1. septembrist 2025. a korrektne kasutada „koolikohustuse“ asemel terminit „õppimiskohustus“.	<u>Arvestatud</u>
3.	Eelnõu § 77 lõikes 2 kasutatakse terminit „kooliaasta“. Kuigi seda terminit kasutatakse kehtivas seaduses ja ka põhikooli riiklikus õppekavas, on korrektsem termin „õppeaasta“ (mida	<u>Arvestatud</u>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	kasutatakse ka põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses).	
Justiits- ja Digiministeerium		
1.	<p>I. Põhimõttelised märkused</p> <p>Eelnõu § 8 lg 2 – sätestatakse, et taotleja andmeid sisaldav teave tunnistatakse asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks avaliku teabe seaduse tähenduses ja nimetatud välismaalase andmeid sisaldava teabe töötlemine on lubatud üksnes seadusega ettenähtud ülesannete täitmiseks.</p> <p>Selgitame, et avaliku teabe seaduse (AvTS) § 3 kohaselt on avalik teave mis tahes viisil ja mis tahes teabekandjale jäädvustatud ja dokumenteeritud teave, mis on saadud või loodud seaduses või selle alusel antud õigusaktides sätestatud avalikke ülesandeid täites. Nimetatud teabele juurdepääsu võib piirata seaduses sätestatud korras. Seega lähtub AvTS eeldusest, et kogu teave, mida riik töötleb oma ülesannete täitmisel, on avalik, välja arvatud juhul, kui teabe suhtes on kehtestatud juurdepääsupiirang.</p> <p>AvTS-s on sätestatud loetelu juurdepääsupiirangutest §-s 35. Juurdepääsupiiranguga teave võib olla nii sisejulgeoleku tagamisega seonduv teave (p 3¹) kui ka §-s 35 loetlemata, eriseaduses toodud, teave (p 19). Kuigi AvTS § 35 lg 1 p 19 võimaldab eriseadustes juurdepääsupiiranguid kehtestada, saab seda teha üksnes põhjendatud juhtudel.</p> <p>Meie seisukoht on, et AvTS-s sätestatud juurdepääsupiirangud peaksid katma üldjuhul kõik võimalikud juhud, millal võib olla õigustatud andmete juurdepääsu piirata. Selleks, et tegemist saaks olla põhjendatud juhuga, tuleb hinnata, kas ja miks AvTS § 35 alused ei ole konkreetsel juhul piisavad. Eriseaduses andmekogu andmete absoluutse juurdepääsupiirangu</p>	<p>Arvestatud Seletuskirja on täiendatud.</p> <p>Peame arvestama, et andmeid rahvusvahelise kaitse menetluse kohta töödeldakse asjaomastes andmekogudes, milleks on RAKS ja EL Eurodac- süsteem. Samuti peame arvestama, et andmete töötlemise kohustus ning selle ulatus ja andmete konfidentsiaalsena hoidmise kohustus on sätestatud EL otsekohalduvates õigusaktides.</p> <p>Neid regulatsioone tuleb vaadata tervikuna. Oleme nõus, et Tromsø konventsiooni artikli 3 lõike 1 punkt f (juurdepääsupiirang eraelu puutumatus kaitseks) ja AvTS-i asjaomane alus on enamustel juhtudel asjakohane.</p> <p>Küll aga peame arvestama, et SIM-i haldusala andmekogude pidamise peamine eesmärk on tagada avalik kord ja riigi julgeolek. See tähendab, et asjaomastele andmetele juurdepääsupiirangute seadmise ainus eesmärk ei ole isikute eraelu kaitse vaid ka Tromsø konventsiooni artikli 3 lõike 1 teistes punktides (näiteks a, b, c ja e) viidatud alused, millistele asjaomane AvTS-is sätestatud vastav juurdepääsupiirangu kehtestamise alus näeb ette vaid viieaastase juurdepääsupiirangu.</p> <p>Samuti võib eelnõu kohaselt piirata andmesubjekti õigust saada teavet ja juurdepääsu tema kohta kogutud isikuandmetele. Kehtiva regulatsiooni kohaselt on andmekogude andmed juurdepääsupiiranguga andmete säilitustähtaja lõpuni. Juhul, kui tekib vajadus piirata andmesubjekti juurdepääsu õigust tema kohta andmekogusse kantud andmetele (nt riigi julgeoleku kaitse eesmärgil), kuid lähtuda vaid AvTS-is sätestatud juurdepääsupiirangu alusest,</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>kehtestamisel tuleb lähtuda sellest, et selline juurdepääsupiirang on lubatud üksnes olukorras, kui on teada, et kõik andmekogus olevad andmed on juurdepääsupiiranguga. See tähendab, et seadusandja peab eriseaduses absoluutse juurdepääsupiirangu kehtestamisel tegema andmekogus sisalduva kogu teabe suhtes kaalutlusotsuse, hinnates ühelt poolt avalikku huvi nende andmete avalikustamise suhtes ning teiselt poolt selle teabe asutusesiseseks kasutamiseks tunnistamisega kaitstavat huvi.</p> <p>Antud juhul ei ole selge, miks soovitakse eelnõu § 8 lg-ga 2 uue juurdepääsupiirangu seadmist. Selles nimetatud teave peaks juba olema kaetud rohkem kui ühe AvTS § 35 lg 1 piiranguga – nii isikuandmete juurdepääsupiiranguga (p 12) kui riikliku menetluse käigus kasutatava teabe juurdepääsupiirang, mis kehtib kuni asjas tehtud otsuse jõustumiseni (p 2).</p> <p>Lisame, et kui seadusandja eesmärk on siiski olnud lisada erisättesse uus, absoluutne juurdepääsupiirang, kehtivad sellele eelnõu menetlemisel järgmised nõuded: 2020. aasta 1. detsembril jõustus Tromsø konventsioon, mille Eesti ratifitseeris 2016. aastal. 2024. aastal antud hinnangus Eesti seadusandluse kooskõlale nimetatud konventsiooniga on välja toodud, et absoluutsed seadusega ette nähtud erandid teabe avalikkusest peavad olema minimaalsed. Lisaks on Eesti eelnevalt nimetatud hindamise raames antud selgitustes viidanud, et isegi kui sellised absoluutsed erandid teabe avalikustamisest on kehtestatud, siis on seadusandja selle kehtestamise raames hinnanud juba, kas erandiga kaitstud huvi kaalub igal juhul üles avaliku huvi nimetatud teabe vastu.</p> <p>Seoses Tromsø konventsiooniga on oluline ka märkida, et eriseaduses sätestatav täiendav juurdepääsupiirang</p>	<p>langeb see alus ära maksimaalselt kümne aasta möödumisel.</p> <p>AvTS § 43⁸ lõike 1 kohaselt on andmekogus töödeldavatele andmetele võimalik seada juurdepääsupiirang seadusega. Leiame, et õigusselgem on lahendus, kus see juurdepääsupiirang on eriseaduses selgelt kirjas, vastasel juhul näeb eriseadus ette küll juurdepääsu eritingimused, kuid mitte juurdepääsupiirangut ennast.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>peab jääma konventsiooni artikliga 3 antud raamidesse. Konventsiooni artikkel 3 annab ammendava loetelu põhjustest, millest tulenevalt võib piirata ametlikele dokumentidele juurdepääsu ning liikmesriigil ei ole õigust seda loetelu laiendada.</p> <p>Eriseaduses sätestatud juurdepääsupiirangu normist peab seega nähtuma selgelt piirangu kehtestamise eesmärk, st millist huvi avaliku huvi vastu kaalutakse. Seletuskirjas tuleb välja tuua, millise Tromsø konventsiooni artiklis 3 sätestatud aluse alla sätestatav juurdepääsupiirang mahub ja millise mõttekäigu tulemusel sellise järelduseni jõutud on.</p> <p>Kuivõrd seletuskiri neid selgitusi ei sisalda ja me ei saa hinnata, kas vastavad muudatused oleksid lubatavad, siis jätame eelnõu § 8 lg 2 kooskõlastamata.</p>	
2.	<p>Eelnõu § 15 – jääme mitteametlikus suhtluses korduvalt esitatud seisukoha juurde, et õigusteenuse korraldamine haldusmenetluses välismaalastele ja rahvusvahelise kaitse taotlejatele kuulub ja peab jätkuvalt kuuluma Siseministeeriumi pädevusse.</p> <p>Siseministeeriumi põhimääruse § 7 lg 1 sätestab üheselt, et ministeeriumi valitsemisalas on riigi sisejulgeoleku, avaliku korra, piirivalve, pääste, hädaabiteadete, abi- ja infoteadete ning kodakondsuse ja rändega seotud tegevuste korraldamine, Siseministeerium vastutab seega sisejulgeoleku ja rändehalduse eest ning omab juba vastavat praktilist kogemust, mis on vältimatult vajalikud, et tagada õigusteenuse sidusus ja tõhusus rändevaldkonna menetluste korraldamisel.</p> <p>Justiits- ja Digiministeeriumi roll on õiguspoliitika kujundamine, koordineerimine ja õigusloome kvaliteedi tagamine, mitte aga korraliste või erakorraliste rändeolukordade lahendamine. Selliste olukordade</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Kuigi pädevusnormid seda ei toeta, on eelnõus regulatsioon muudetud. PPA korraldab hanke ja katab rahvusvahelise kaitse taotluse menetluses tasuta õigusabi ja esindamise kulud taotluse registreerimisest kuni halduskohtumenetluse lõpuni.</p> <p>Selgitame täiendavalt, et VVS-i § 66 kohaselt, ei kuulu õigusteenuse korraldamine SIM-i valitsemisalasse. SIM-i põhimääruse kohaselt kuuluvad ministeeriumi haldusalasse rändevaldkond ja piirivalvevaldkond, kuid õigusteenuse valdkond sinna ei kuulu, mistõttu ei ole SIM ega tema valitsemisalas olev PPA kunagi rahvusvahelise kaitse taotlejatele õigusteenust või selle korraldamist pakkunud. Selleks puudub ka vajalik pädevus.</p> <p>VVS-i § 59 lõike 1 kohaselt kuulub õigusteenuse korraldamine JDM-i valitsemisalasse. JDM-i põhimääruse kohaselt on JDM pädevuses õigusabi ning õigusteenuse ja riigile õigusabi osutamise korraldamine ja järelevalve. Täiendavalt abistab JDM teisi ministeeriume ning teeb</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>lahendamine eeldab eelkõige operatiivset haldussuutlikkust ning siseturvalisuse valdkonna juhtimist, mis kuuluvad just Siseministeeriumi vastutusalasse. Siseministeerium on juba väljakujunenud süsteem: Politsei- ja Piirivalveamet, varjupaigakeskused, tugiteenused, kontaktpunktid ja halduslik võrgustik, mille kaudu õigusteenust oleks võimalik integreerida. Rändevaldkond on dünaamiline ja kriisidele tundlik – nt massilise sisserände korral. Õigusabi süsteemi operatiivne kohandamine sellises olukorras on seega realistlik ainult ministeeriumil, kes haldab ka ülejäänud protsessi.</p> <p>Juhime tähelepanu, et riigi õigusabi süsteem on loodud välismaalastele ja rahvusvahelise kaitse taotlejatele halduskohtumenetluses (kehtiv VRKS § 25² lg 1). Haldusmenetluses, st enne kohtumenetlust, ei ole riigi õigusabi seaduse kohane süsteem ette nähtud ega ka välja arendatud, puuduvad nii haldussuutlikkus, vajalik personal, menetlusprotsessid kui ka rahastus vastavate teenuste loomiseks. Õigusteenuse korraldamine haldusmenetluses välismaalastele ja rahvusvahelise kaitse taotlejatele ei ole kooskõlas Justiits- ja Digiministeeriumi põhirolliga õiguspoliitika kujundajana ning oleks ebaotstarbekas nii halduskoormuse kui ka riigivalitsemise funktsioonide jaotuse seisukohalt.</p> <p>Riigi õigusabi laiendamine haldusmenetluses tekitaks pretsedendi, mis ületaks Euroopa Liidu õigusest tulenevad nõuded. Nagu EL direktiivide ülevõtmisel, tuleb ka EL määruste rakendamisel vältida ülemäärast regulatsiooni ning piirduda sellega, mida liidu õigus ette näeb. Eesti õiguses tuleb seega järgida EL õiguse minimaalsuse põhimõtet – st mitte minna kaugemale kehtivatest nõuetest, kui selleks ei ole mõjuvat riigisisest vajadust.</p>	<p>nendega koostööd oma valitsemisalasle puutuvate küsimuste lahendamisel. Seega on ekslik kooskõlastuskirjas toodud väide, et SIM-1 on olemas õigusteenuse pakkumise praktiline kogemus rändevaldkonna menetluste korraldamisel. SIM-i valitsemisala asutused ei ole kunagi õigusteenust korraldanud (selleks on antud AMIF raha, sh advokatuurile, mis on JDM valitsemisalas).</p> <p>Lisaks jääb arusaamatuks väide riigi õigusabi laiendamise kohta haldusmenetluses. RÕS § 4 lõike 3 punkti 6 kohaselt on riigi õigusabi liigiks isiku esindamine haldusmenetluses. Määruse (EL) 2024/1348 art 16 lõike 1 kohaselt pakuvad liikmesriigid taotleja avalduse korral III peatükis ette nähtud tasuta õigusnõustamist haldusmenetluses. Sama artikli lõike 2 kohaselt hõlmab õigusnõustamine:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) haldusmenetlust käsitlevad juhised ja selgitus, sealhulgas teave õiguste ja kohustuste kohta menetluse ajal; b) abi taotluse esitamisel ja juhised: <ul style="list-style-type: none"> - erinevad menetlused, mille raames võib taotluse läbi vaadata, ja nende menetluste kohaldamise põhjused; - taotluse lubatavust käsitlevad normid; - menetluse käigus tekkivad õiguslikud küsimused, sealhulgas teave selle kohta, kuidas vaidlustada taotluse suhtes tehtud keelduvat otsust kooskõlas artiklitega 67, 68 ja 69. <p>Artikkel 13 lõike 4 kohaselt tagatakse isiklikul vestlusel taotleja õigusnõustaja kohalolek, kui taotleja on otsustanud kasutada õigusabi kooskõlas käesoleva peatüki III jaoga.</p> <p>Artikkel 17 lõike 1 kohaselt tagavad liikmesriigid edasikaebemenetluses taotleja avalduse korral, et talle pakutakse tasuta õigusabi ja esindamist. Selline tasuta õigusabi ja esindamine hõlmab riigisisese õiguse kohaselt nõutavate menetlusedokumentide ettevalmistamist, edasikaebuse ettevalmistamist ja</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	Eelpooltoodut arvestades jätame eelnõu § 15 selles osas kooskõlastamata.	ärakuulamise korral osalemist kohtus asja arutamisel. Seega on otstarbekas ja menetlusökonoomia põhimõtet järgides vajalik, et inimesele osutab õigusabi ja esindamine algusest lõpuni sama õigusteenuse osutaja. Seega on eelnõu §-i 15 (uues sõnastuses § 16. Tasuta õigusabi) sõnastatud ümber viisil, et tasuta õigusabi osutamiseks sõlmib Politsei- ja Piirivalveamet lepingu füüsilise või juriidilise isikuga. Tasuta õigusabi on taotlejale kättesaadav alates soovivaalduse registreerimisest kuni lõpliku otsuseni. Juhul kui rakendub edasikaebemenetlus Riigikohtus ja õigusabi osutaja kvalifikatsioon nimetatud menetluses osalemist ei võimalda, siis kohaldatakse riigi õigusabi.
3.	Eelnõu § 33 ja § 99 p 40 (VSS § 23³) – oleme varasemate konsultatsioonide käigus palunud kaaluda kaebavõimaluste piiramist esimeses kohtuastmes ehk halduskohtumenetluses n-ö hüppelise kassatsiooni vormis vääртеomenetluse seadustiku (VTMS) eeskujul. Olete kooskõlastustabelisse märkinud, et n-ö hüppelist kassatsiooni te kaalunud ei ole. Palume teil siiski EL õiguse kitsamaks ülevõtmiseks analüüsida hüppelise kassatsiooni kasutamise võimalikkust kasvõi üksnes massilisest sisserändest põhjustatud hädaolukorras. Massilisest sisserändest põhjustatud hädaolukorra võimalik tegelik mastaap ja realiseerumise aste ei ole ette teada. Sellises olukorras võib Eestisse ebaseaduslikult saabuda korraga ka tunduvalt suurem hulk välismaalasi kui 277. Massilisest sisserändest põhjustatud hädaolukorras on vaja mitte ainult kiiret, aga ühtlasi jätkusuutlikku menetlust, mida tavapärane kolmeastmeline kohtusüsteem ei pruugi võimaldada. Arvestades ka asjaolusid, et massiline sisseränne võib olla ajendatud suuremast	<u>Arvestatud</u> Tuginedes märkusele ja 13.10.2025 täiendavale sisendile on eelnõu § 4 lõikega 3 sätestatud, et taotluse kohta tehtud keelduva otsuse peale võib pärast asja lahendamist halduskohtus esitada kaebuse Riigikohtule. Nimetatud n-ö hüppeline kassatsioon kohaldub nii tavapärases olukorras kui massilisest sisserändest põhjustatud hädaolukorras.

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>pikemajalisest välispoliitilisest olukorrast mittesõbralike riikide poolt või tahtlikult esile kutsutud hübriidselt koos muu vaenuliku tegevusega (nt masskorratuste korraldamine, taktikaline või diversioontegevus õhuruumis, merealadel, piiriveekogudel jms), koormataks Eesti kohtusüsteemi menetlustega märkimisväärselt kuni võib tekkida olukord, milles ei ole õigusemõistmise korrakohast toimimist võimalik tavapäraselt enam tagada. Selles vaates võib olla otstarbeks kaaluda n-ö hüppelist kassatsiooni ehk näha ette kaks erinevat regulatsiooni – nõ tavapärane ja massilisest sisserändest põhjustatud hädaolukorras ehk eritsuurel hulgal esitatud kaebuste menetlemiseks.</p> <p>Mõtestamist vajaks ka, kas rakendusliku sättega oleks võimalik luua olukord, et varasemalt tavaolukorras esitatud apellatsioonkaebused loetakse massilise sisserändest põhjustatud hädaolukorras automaatselt kassatsioonkaebustena esitatuteks n-ö hüppelisse kassatsiooni. Sellest märkusest lähtuvalt teeme ettepaneku eelnõu tervikuna analüüsida kahest aspektist – nõ tavapärane rahvusvahelise kaitse taotlemine ja massilisest sisserändest põhjustatud hädaolukorrast tulenev rahvusvahelise kaitse taotlemine. Leiame, et nende kahe olukorra erisusi arvestades võib olla põhjendatud eelnõus läbivalt ette näha kaks erinevat regulatsiooni.</p>	
4.	<p>Eelnõu § 35 reguleerib rahvusvahelise kaitse menetluses menetlusedokumentide kättetoimetamist. HMS § 27 kohaselt on elektrooniline kättetoimetamine lubatud juhul, kui asjakohane infosüsteem on registreerinud dokumendi avamise või kättesaamise või adressaat on kinnitanud elektrooniliselt edastatud dokumendi kättesaamist.</p> <p>Riigikohtu praktikas on rõhutatud, et kättetoimetamine on haldusakti teatavakstegemise formaalne ja</p>	<p>Arvestatud osaliselt</p> <p>Muudatuse tegemisel on lähtutud määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) artikli 9 lõikest 3. Nõustume, et e-kirja saatmisega taotlejale ei pruugi igas olukorras dokumendi tegelik kätte saamine olla alati tagatud. Seetõttu on märkusega arvestades muudetud eelnõu § 35 (uues sõnastuses § 40. Dokumentide välismaalasele kättetoimetamine) selliselt, et menetlusedokument või haldusakt toimetatakse inimesele kätte.</p>

Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
<p>seadusega põhjalikult reguleeritud viis, mille eesmärk on tagada adressaadi tegelik ja tulemuslik teavitamine (vt RKHKo 17.02.2016 nr 3-3-1-80-15, p-d 11 ja 12).</p> <p>Eelnõu § 35 lõige 3 näeb ette, et menetlusedokument loetakse kättetoimetatuks selle edastamisel taotleja või tema esindaja e-posti aadressil. Seletuskirjas on märgitud, et tegemist on olulise erisusega HMS-st, kuid ei ole põhjendatud, miks selline erisus on vältimatult vajalik. Tegemist on haldusmenetluse ja hea halduse ühe olulise põhimõtte kitsendamisega.</p> <p>Arvestades, et rahvusvahelise kaitse menetluses võib menetlusedokumentidel isikute jaoks olla väga oluline tähtsus (nt viibimisõigus, elatusvahendid, tagasisaatmine), on eriti oluline tagada, et menetlusedokument jõuaks adressaadini ka tegelikult. Pelgalt e-kirja saatmisega ei pruugi olla tagatud isiku reaalne võimalus otsusest teada saada ja oma õigusi kaitsta. See võib praktikas viia olukorrani, kus isik jääb oma menetlusgarantiidest ilma ainuüksi tehnilistel või praktilistel põhjustel (nt e-posti kättesaadavus, tehnilised tõrked, keeleline või digitaalne kirjaoskus).</p> <p>Palume antud muudatuse puhul kaaluda HMS-i põhimõtete juurde jäämist või seletuskirjas põhjendada, millistel kaalutlustel otsustatakse teha elektroonilise kättetoimetamise puhul erand ning kuidas on tagatud see, et isikud saaksid neile olulise dokumendi kätte.</p> <p>Ühtlasi palume seletuskirja täiendada § 35 lõike 5 puhul, kus massilisest sissērändest põhjustatud hädaolukorras on lubatud rahvusvahelise kaitse taotlejatele menetlusedokumente kätte toimetada veebilehel avaldamise kaudu. On arusaadav, et teatud äärmuslikel juhtudel on see dokumentide kättetoimetamisel ainukeseks võimaluseks, aga palume analüüsida,</p>	<p>Kättetoimetamisele kohaldatakse HMS-i arvestades eelnõus sätestatud erisusi.</p> <p>Peame siiski oluliseks teha erisus HMS-i § 27 lõike 2 punktist 4, mis puudutab dokumentide kättetoimetatuks lugemist advokaatidele. Arvestades teie tähelepanekut riigi õigusabi osutamise kohta, peame vajalikuks säilitada analoogne regulatsioon HMS-i sättega, kuid seejuures peame arvestama, et taotlejale õigusabi osutaja ei pruugi olla advokatuuri liige.</p> <p>Seetõttu sätestatakse eelnõus, et menetlusedokument või haldusakt loetakse kättetoimetatuks, kui see on edastatud välismaalase või tema esindaja elektronposti aadressil või haldusorgani infotehnoloogilise vahendi abil. Menetlusedokument või haldusakt antakse taotleja soovi korral talle paberil. Siinjuurel on oluline märkida, et kõikidel taotlejatel on nende soovil korral tasuta õigusabi andja ning esindaja alates taotluse registreerimisest vähemalt kuni lõpliku otsuseni, kelle pädevuses on taotleja nimel dokumente vastu võtta.</p> <p>Seletuskirja on täiendatud osas, mis puudutab dokumentide kättetoimetamist massilisest sissērändest põhjustatud hädaolukorras. Täpsustatud on asjaolu, et tegemist on erandliku kättetoimetamise viisiga olukorras kui inimese asukoht ei ole massilise sissērände tingimustes PPA-le teada ja seetõttu ei ole ka muud lahendused kohaldatavad.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	kuidas on sellise kättetoimetamise puhul isikute õigused tagatud.	
5.	<p>Eelnõu § 58 lõike 2 kohaselt võib hädaolukorras rahvusvahelise kaitse taotlejat ilma kohtu loata kinni pidada kuni 7 päeva.</p> <p>Oleme on juba varasemate konsultatsioonide käigus juhtinud tähelepanu, et selline säte võib olla vastuolus põhiseaduse (PS) § 21 lõikega 2, mille kohaselt peab iga kinnipidamise seaduslikkust kohtulikult kontrollima viivitamata, kuid mitte hiljem kui 48 tunni jooksul. Erandi tegemine sellest tähtajast on põhiseaduse kohaselt lubatud vaid erakorralise ja sõjaseisukorra ajal (PS § 130).</p> <p>Seletuskirjas (lk 175–178) esitatud põhiseaduspärasuse analüüsi kohaselt on kohtuliku kontrolli edasilükkamine hädaolukorras 7 päevale põhiseadusega kooskõlas, kuna § 21 lõike 2 kohaldamine haldusõiguslike kinnipidamiste puhul on olnud pigem seadusandja valik, mitte PS-i otsene nõue. Seletuskirjas leitakse, et tegemist ei ole absoluutse põhiõigusega ning et avaliku korra ja julgeoleku huvides võib 48 tunni reeglist erandi teha.</p> <p>On mõistetav, et massilise sisserände korral võib praktikas olla keeruline tagada 48 tunni nõude järgimist. Samas tuleb rõhutada, et § 21 lõikest 2 erandi tegemine väljaspool PS § 130 sätestatud juhtumeid tähendaks senise põhiseadusliku tõlgenduse olulist muutmist. Kui võtta omaks lähenemine, et kohtuliku kontrolli nõudest võib kõrvale kalduda ka tavapärastes hädaolukordades, laieneks selline arusaam paratamatult ka teistele valdkondadele, sh kriminaalmenetlusele. Selline tõlgendus annaks seadusandjale edaspidi väga laia otsustusvabaduse kohtuliku kontrolli tähtaegade määramisel.</p> <p>Meie hinnangul ei saa lähtuda tõlgendusest, et kohtuliku kontrolli nõue</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Eelnõu § 66 kohaselt võib rahvusvahelise kaitse taotleja ilma halduskohtu loata kinni pidada kuni 48 tundi. Nimetatud säte kohaldub ka massilisest sisserändest põhjustatud hädaolukorra tingimustes.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>kehtib üksnes kriminaalmenetluses. See võib tekitada küsimusi, kas seadusandja võiks tulevikus haldusõiguslike kinnipidamiste puhul üldse kohtulikku kontrolli ette näha või määrata selle tähtaegu oma äranägemisel. Lisaks tuleb arvestada, et kriminaalmenetluses kinnipeetu võib olla potentsiaalne kurjategija, samas kui rahvusvahelise kaitse menetluses on tegemist sageli haavatavate isikutega, kelle põhiõigused peaksid olema kaitstud vähemalt samaväärselt.</p> <p>PS § 20 sätestab igaühe õiguse vabadusele ja isikupuutumatusetele ning loetleb juhtumid, mil vabaduse võtmine on lubatud, sh ebaseadusliku Eestisse asumise tõkestamiseks ning väljasaatmiseks või väljaandmiseks (PS § 20 lg 2 p 6). Riigikohus on lahendi nr 3-4-1-16-10 p 88 rõhutanud, et PS § 20 tuleb lugeda koos PS § 21 tagatistega, sealhulgas 48-tunnise kohtuliku kontrolli tähtajaga.</p> <p>Kokkuvõttes ei saa me nõustuda seletuskirjas esitatud põhiseaduse avara tõlgendusega. Selline käsitus looks pretsedendi, mille kohaselt oleks seadusandjal tulevikus väga laiad võimalused isikuid ilma kohtu loata kinni pidada kauem, kui põhiseadus selgesõnaliselt ette näeb.</p>	
6.	<p>Eelnõu ja seletuskirja keeletoimetamata jätmine – seletuskirjas märgitakse, et „Eelnõu ja seletuskiri ei ole keeletoimetatud. Keeletoimetust tehakse enne eelnõu kooskõlastamiseks esitamist JDM-le“.</p> <p>Juhime tähelepanu, et eelnõu ja seletuskiri tuleb toimetada juba enne eelnõu esmakordset kooskõlastamisele saatmist; teiste hulgas esitatakse eelnõu juba siis ka JDM-le.</p>	<p>Selgitus</p> <p>Oleme teadlikud ja nõustume üldiste reeglitega. Kõnesoleva eelnõu puhul on tegemist pretsedenditult suures mahus õigustiku reformiga, mida tuleb ette valmistada EL määratud ajaraamis, mida ei ole võimalik Eesti asutustel endil pikemaks ajaperioodiks planeerida. Samuti, tulenevalt riigieelarve puudujäägi olukorrast ei ole ulatusliku reformi elluviimiseks lubatud palgata täiendavat personali isegi EL-i rahastuse toel. Seega tuli eesmärgi saavutamiseks teha valikuid, mis oleksid Eesti seisukohast parimad. Üheks selliseks valikuks oli eelnõu ja seletuskirja keeletoimetuse teenuse sisse</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
		ostmine ja selle ajaline edasi lükkamine perioodi, mis jääb enne eelnõu ja selle juurde kuuluvate materjalide teiseks kooskõlastamiseks esitamist. Seega korraldatakse nimetatud erandlike asjaolude tõttu eelnõu ja seletuskirja keeletoimetust enne teist kooskõlastamist.
7.	<p>II. Sisulised märkused</p> <p>Eelnõu § 9 reguleerib isikuandmete töötlemist. Juhime tähelepanu, et üldreegli kohaselt isikuandmete kaitse üldmäärus (IKÜM) art 9 lg 1 keelab eriliigiliste isikuandmete töötlemise. Selleks, et seda oleks võimalik teha, peab esinema üks IKÜM art 9 lg-s 2 loetletud eranditest. Antud juhul nimetatakse eelnõu § 9 lg-s 1, et haldusorganitel on õigus töödelda eriliigilisi isikuandmeid ilma andmesubjekti nõusolekuta, kuid seejuures ei ole seletuskirjas põhjendatud, millise IKÜM art 9 lg 2 erandi pinnalt see siseriiklik norm luuakse ning ühtlasi ei ole loetletud eriliigiliste isikuandmete kategooriaid, mida töödelda kavatsetakse. Selgitame, et PS § 11 kohaselt tohib õigusi ja vabadusi piirata ainult kooskõlas põhiseadusega. See tähendab, et niisugune piirang peab olema kooskõlas ka PS § 3 esimese lausega, mille kohaselt teostatakse riigivõimu üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. Sättes väljendatud üldise seadusereservatsiooni põhimõtte järgi peab põhiõigusi puudutavates küsimustes kõik olulised otsused langetama seadusandja. Seetõttu on vältimatult vajalik, et töödeldavad isikuandmete kategooriad oleksid loetletud seaduses, eriti veel eriliigiliste andmete korral.</p> <p>Eelnõu § 9 lg 1 sätestab, et töödeldakse eriliiki isikuandmeid ning veelgi enam, § 9 lg 2 kohustab välismaalast lg-s 1 nimetatud andmeid (st eriliiki) esitama. IKÜM imperatiivsete üldpõhimõtetega</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Eelnõu § 8 ja 9 (uuesti sõnastatud § 9 ja 10) ja seletuskirja on vastavale märkustele muudetud viisil, mis loob selgema aluse andmete asutusesiseseks käsitlemiseks ja konfidentsiaalsuse kohustuse järgmiseks. Rahvusvahelise kaitse menetlus on reguleeritud EL tasemel. EL valdkondliku õigustuku reformi järgselt on tegemist EL ühise rahvusvahelise kaitse otsekohalduva õigustikuga, kus on reguleeritud ka andmete töötlemise põhimõtted nii liikmesriigi tasandil kui EL ühiste andmebaaside tasandil. Seega on EL tasemel reguleeritud, ka see, milliseid isikuandmeid ja millistel juhtudel rahvusvahelise kaitse menetluses töödeldakse. Seega ei ole võimalik siseriiklikus õiguses täiendavalt või üle hinnata Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrustes andmete töötlemise kohta sätestatud ja otsida sellele põhjendusi siseriiklikust õigusest. Muuhulgas biomeetriliste andmete töötlemist reguleerib määrus (EL) 2024/1358 (Eurodac-süsteemi kohta). Taustakontrolli käigus töödeldavaid andmeid reguleerib määrus (EL) 2024/1356, menetlusega seotud andmete töötlemist reguleerib määrus (EL) 2024/1348 ja määrus (EL) 2024/1347.</p> <p>Seletuskirja on täiendatud vastava selgitustega. Töödeldavad andmed on eeskätt kirjeldatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2024/1348 (menetluse kohta), määruses (EL) 2024/1351 (rändealduse kohta), määruses (EL) 2024/1358 (Eurodac-süsteemi kohta), määruses (EL) 2024/1356 (taustakontrollide kohta), määruses (EL) 2024/1356 (taustakontrollide kohta),</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>(vt IKÜM art 5) ei ole aga kooskõlas see, et normist ei nähtu andmetöötluse vajalikkus (IKÜM art 5 lg 1 p c) ega eesmärgipärasus (IKÜM art 5 lg 1 p b). Seetõttu palume eelnõu täiendada andmekategooriatega ning seletuskirja selgitustega, et oleks võimalik hinnata normi vajalikkust ja eesmärgipärasust.</p>	<p>määruses (EL) 2024/1347 (kvalifikatsioonitingimuste kohta) ja määruses (EL) 2024/1350 (ümberasustamise kohta).</p> <p>Biomeetrilised andmed Näide: Määruse (EL) 2024/1358 (Eurodac-süsteemi kohta) kohaselt on iga liikmesriik kohustatud võtma viivitamata biomeetrilised andmed kõikidelt vähemalt kuueaastastelt kolmandate riikide kodanikelt või kodakondsuseta isikutelt. Selle määruse tähenduses on biomeetrilised andmed sõrmejälgede andmed või näokujutise andmed. Sõrmejälgede andmed on andmed kõigi kümne sõrme (kui need on olemas) vajutamise ja pööramise teel saadud sõrmejälgede (patentsed jäljed) kohta või latentsed sõrmejäljed. Näokujutise andmed on digitaalne kujutis näost piisava lahutusvõime ja kvaliteediga, et seda saab kasutada automaatseks biomeetriliseks võrdlemiseks.</p> <p>Muud eriliiki isikuandmed Näide 1: määruse (EL) 2024/1347 (kvalifikatsioonitingimuste kohta) artikkel 4 kohaselt esitab taotleja rahvusvahelise kaitse taotluse põhjendamiseks kõik talle kättesaadavad andmed. Need andmed hõlmavad vähemalt järgmist:</p> <ul style="list-style-type: none"> – taotleja väited ning – kõik taotleja käsutuses olevad dokumendid seoses järgmisega: <ul style="list-style-type: none"> ○ taotleja rahvusvahelise kaitse taotlemise põhjused; ○ taotleja vanus; ○ taotleja taust, sealhulgas asjaomaste pereliikmete ja muude sugulaste taust; ○ taotleja identiteet; ○ taotleja kodakondsus(ed); ○ taotleja riik või riigid ja varasem(ad) elukoht või -kohad; ○ taotleja varasemad rahvusvahelise kaitse taotlused; ○ taotlejaga seotud ümberasustamise või humanitaarsetel põhjustel vastuvõtmise menetluse tulemused, nagu on määratletud määruses (EL) 2024/1350; ○ taotleja reisiteekond ja

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
		<p>○ taotleja reisidokumendid.</p> <p>Näide 2: määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) artikkel 27 kohaselt tuleb registreerida rahvusvahelise kaitse taotluse järgmine teave:</p> <ul style="list-style-type: none"> – taotleja nimi, sünniaeg ja -koht, sugu, kodakondsus või kodakondsuse puudumine, määruse (EL) 2024/1351 artikli 2 punktis 8 määratletud pereliikmed ning alaealiste puhul nimetatud määruse artikli 2 punktis h määratletud õed-vennad või sugulased, kes viibivad liikmesriigis, kui see on asjakohane, ning muud taotleja isikuandmed, mis on asjakohased seoses rahvusvahelise kaitse menetluse ja vastutava liikmesriigi määramisega; – kui see dokument on olemas, siis taotleja isikut tõendava või reisidokumendi liik, number ja kehtivusaeg ning selle välja andnud riik, samuti taotleja esitatud muud dokumendid, mida pädev asutus peab asjakohaseks seoses tema isikusamasuse tuvastamise, rahvusvahelise kaitse menetluse läbiviimise ja vastutava liikmesriigi määramisega; – taotluse kuupäev, rahvusvahelise kaitse taotluse esitamise soovi avaldamise koht ja asutus, kellele rahvusvahelise kaitse taotluse esitamise soovi avaldati; – taotleja asukoht või elukoht või aadress ning olemasolu korral telefoninumber ja e-posti aadress, mille abil taotlejaga saab ühendust võtta. <p>Sama määruse artikli 28 lõike 6 kohaselt peavad taotlejad taotlust esitades võimalikult kiiresti esitama kõik nende valduses olevad andmed ja dokumendid, millele on osutatud määruse (EL) 2024/1347 artikli 4 lõikes 2, mis on vajalikud taotluse põhjendamiseks. Pärast taotluse esitamist, eelkõige isiklikul vestlusel, lubatakse taotlejal esitada taotluse läbivaatamise seisukohast asjakohaseid täiendavaid andmeid kuni nende taotlust</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
		<p>käsitleva haldusmenetluses tehtud otsuse vastuvõtmiseni.</p> <p>PPA kohustus on tagakiusamise põhjuste hindamisel määruse (EL) 2024/1347 artikli 10 kohaselt hinnata järgmist:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rassi mõiste hõlmab eelkõige nahavärvi, päritolu või teatavasse rahvusrühma kuulumist; – usu mõiste hõlmab eelkõige teistlikke, mitteteistlikke ja ateistlikke veendumusi, osalemist üksinda või koos teistega eraviisilistel või avalikel formaalsetel usutalitustel, muudes religioossetes tegevustes või seisukohtade väljendustes või isikliku või ühiskondliku käitumise vormides, mis põhinevad mõnel usulisel tõekspidamisel või nendest hoidumisel või tulenevad neist; – rahvuse mõiste ei piirdu ainult kodakondsuse või selle puudumisega, vaid hõlmab eelkõige kuuluvust teatava kultuurilise, rahvusliku või keelelise identiteediga, ühise geograafilise või poliitilise päritoluga rühma või suhet teise riigi elanikkonnaga; – teatavasse sotsiaalsesse rühma kuulumise mõiste hõlmab eelkõige kuulumist rühma, <ul style="list-style-type: none"> ○ mille liikmetel on või arvatakse olevat ühine sünnipärane tunnus või ühine taust, mida ei saa muuta, või tunnus või uskumus, mis on nende identiteedis või teadvuses nii fundamentaalne, et inimest ei tohiks sundida sellest lahti ütleva, ning ○ millel on asjaomases riigis selgesti eristuv identiteet, kuna ümbritsev ühiskond tajub seda erinevana; – poliitiliste vaadete mõiste hõlmab eelkõige vaadet, ideed või uskumust artiklis 6 nimetatud potentsiaalsete tagakiusajatega ja nende poliitika või meetoditega seotud. <p>Eespool on selgitatud, et taotlejal on vajalik kõik andmed ja dokumendid esitada, mis on vajalikud taotluse põhjendamiseks ning</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
		<p>taotluse esitamist võib põhjendada soolise, sugulise, poliitilise jm tagakiusuga ehk PPA-l on otse EL õigusest tulenev kohustus selliseid eriliiki isikuandmeid töödelda.</p> <p>On üldteada, et EL määrus on tervikuna siduv ja vahetult kohaldatav kõigis liikmesriikides (ELTL art 288 lg 2). Selgitasime juba mitteametlikus tagasisides, et oleme püüdnud leida mõistliku tasakaalu kehtestatava seaduse sisu ja otsekohalduva EL õiguse vahel. Tunnistasime, et teatud kohtades on õigusselguse eesmärgil mõningane dubleerimine. Leiame jätkuvalt, et EL otsekohalduvas õiguses on kehtestatud isiku nõusolekuta töödeldavate isikuandmete kategooriad ja sõltuvalt taotleja esitatud teabest tagakiusamise kohta töödeldakse kõiki eriliiki isikuandmeid.</p> <p>Põhimõtteliselt tuleb esitada kõik andmed ja dokumendid, mis on vajalikud taotluse põhjendamiseks.</p> <p>Vastuseks märkusele täiendada eelnõu andmekategooriatega ning seletuskirja selgitustega, et oleks võimalik hinnata normi vajalikkust ja eesmärgipärasust, peame vastama, et antud juhul Eesti seadusandja ei otsusta töödeldavate isikuandmete kategooriaid ning säte on eeskätt lisatud õigusselguse eesmärgil. Küsimust ei ole, et IKÜM-i tähenduses on isikuandmete töötlemine vajalik IKÜM artikkel 9 lõike 2 punktis g sätestatud eesmärkidel (avalik huvi liidu või liikmesriigi õiguse alusel). IKÜM-i kohaselt on liikmesriigilt nõutud sobivad ja konkreetsed meetmed andmesubjekti põhiõiguste ja huvide kaitseks. Eeskätt on need meetmed sätestatud EL varjupaigasüsteemi õigusaktides ja Eesti ametiasutused on kohustatud neid järgima, kuid ka käesoleva eelnõuga nähakse ette nt asutuste konfidentsiaalsuskohustus, säilitustähtajad, andmetele juurdepääsupiirangud jm.</p>
8.	Eelnõu § 15 lg-d 6 ja 10 – kavandatud regulatsioon tekitab riski, et PPA otsus	<p>Arvestatud</p> <p>Selgitus on esitatud punktis 2 lk 5</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	riigi õigusabi taotlust kohtule mitte edastada jääb kohtuliku kontrollita, mis suurendab haldusorgani omavoli ohtu ning võib tuua kaasa rahvusvahelise kaitse menetluses tehtud haldusakti tühistamise. Seetõttu tuleb need normid eelnõust välja jätta.	
9.	<p>Eelnõu § 20 lg 6 sätestab, et „Vanuse kindlaksmääramise otsuse saab vaidlustada üksnes koos haldusakti või toiminguga, millega seoses vanuse kindlaksmääramise otsus tehti.“</p> <p>Palume kõnealune norm eelnõust välja jätta, sest näeme võimalikku vastuolu PS-ga – isikul peab olema siiski võimalus pöörduda kohtu poole, et vaidlustada vanuse tuvastamise otsus iseseisvalt.</p>	<p><u>Arvestatud osaliselt</u></p> <p>Eelnõu §- 20 lõikes 6 (uuesti sõnastatud § 22 lõiked 5 ja 6) on sõna „otsus“ asendatud sõnaga „hinnang“. Sarnaselt menetlusliku eritagitise ja vastuvõtu erivajaduse määramisega on ka vanus määramise korral tegemist hinnanguga, mida ei vormistata eraldi haldusotsusega. Tegemist on Politsei- ja Piirivalveameti (PPA) hinnanguga, millega arvestatakse menetluse vältel ja mida kajastatakse rahvusvahelise kaitse taotluse osas tehtud otsuses. Kõik haldustoimingud sh vanuse hindamise toiming on kohtus vaidlustatavad. Samuti on võimalik vaidlustada kaitsevajaduse suhtes tehtud otsus ning koos sellega ka hinnang vanuse kohta. Muuhulgas on oluline, et PPA võib arvestada ka teises liikmesriigis tehtud toimingute ning hinnanguga vanuse kohta. Vanuse hindamise alus ja kord on sätestatud määruse (EL) 2024/1348 artiklis 25 (alaealise vanuse hindamine). Selle kohaselt taotleja alaealisuses kahtlemise korral võib menetlev asutus korraldada mitut valdkonda hõlmava hindamise, sealhulgas psühhosotsiaalse hindamise, mille viivad läbi kvalifitseeritud spetsialistid, et teha taotluse läbivaatamise raames kindlaks taotleja vanus. Vanust ei või hinnata üksnes taotleja füüsilise välimuse või käitumise põhjal. Vanuse hindamisel loetakse olemasolevad dokumendid õigeaks, kui ei ole vastupidiseid tõendeid, ning alaealise ütlusi võetakse arvesse.</p>
10.	<p>Eelnõu §-d 24 ja 25 on kavandatud reguleerima isiku biomeetriliste andmete, sh DNA töötlemist, kusjuures lubatud on rakendada ka riiklikku sundi. Eelnõu §-des 24 ja 25 viidatakse</p>	<p><u>Arvestatud osaliselt</u></p> <p>Andmete sh biomeetriliste andmete töötlemise kohustus on sätestatud EL õiguses. Määruse (EL) 2024/1358 (Eurodac-süsteemi kohta) kohaselt on iga</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>üldsõnaliselt biomeetrilistele andetele ja DNA andmetele, kuid need peaksid olema kategooriate lõikes avatud ja palume eelnõu vastavalt täiendada. Lisaks peaks seletuskiri sisaldama põhjendusi, miks iga biomeetriliste andmete kategooria töötlemine eesmärgi saavutamiseks vältimatult vajalik on, st teostada proportsionaalsuse test. Palume seletuskirja täiendada.</p> <p>Seletuskirjas on märgitud, et esmane vahend isiku tuvastamiseks on isiku füüsiliste omaduste võrdlemine visuaalsel teel tema isikut tõendavasse dokumenti kantud andmetega ja meie hinnangul peaks see viis olema eelistatud biomeetria ja DNA töötlemisele.</p>	<p>liikmesriik kohustatud võtma viivitamata biomeetrilised andmed kõikidelt vähemalt kuueaastastelt kolmandate riikide kodanikelt või kodakondsuseta isikutelt ja edastama need hiljemalt 72 tunni jooksul hõivamisest alates koos muude vajalike andmetega Eurodac süsteemi.</p> <p>Selle määruse tähenduses on biomeetrilised andmed sõrmejälgede andmed või näokujutise andmed.</p> <p>Eurodac määruse üheks eesmärgiks on määruse kohaldamisealasse kuuluvate isikute identiteedi kindlakstegemine (nii isiku tuvastamine kui ka isikusamasuse kontroll).</p> <p>Eelnõu § 25 ja § 26 (uuesti sõnastatud § 26 ja § 28) on täpsustatud selliselt, et igal juhul töödeldakse vähemalt 6 aastase taotleja sõrmejälgede ja näokujutise andmeid, kuid DNA andmeid töödeldakse ainult taotleja põlvnemise tuvastamiseks kui teisiti ei ole võimalik põlvnemist tuvastada. Täiendavalt nõustume, et eelistada tuleb dokumendi alusel isiku tuvastamist ja isikusamasuse kontrollimist, kuid isegi juhul kui taotleja isikus ei ole kahtlust ja tema isik on tuvastatud autentse isikut tõendava dokumendi alusel, siis paratamatult tuleb igalt taotlejalt biomeetrilised andmed hõivata ja saata Eurodac-süsteemi. Pärast esmast hõivamist, on taotleja isikusamasuse kontrollimise eelistatud viisiks tema füüsiliste omaduste võrdlemine dokumenti kantud näokujutisega.</p> <p>Seletuskirja on vastavalt täiendatud.</p>
11.	<p>Eelnõu § 26 reguleerib isiku tuvastamist muude tõendite põhjal. Oleme varasemalt selgitanud, et isikuandmete töötlemine peab toimuma vajalikkuse ja minimaalsuse põhimõtetest lähtuvalt (IKÜM art 5 lg 1 p b, p c). See tähendab, et kui andmetöötlemise eesmärki on võimalik saavutada isiku põhiõigusi vähem riivava meetmega, siis on andmetöötlemise kohustatud kasutama vähem riivavat meetodit. Eelnõu § 26 kohaselt võib haldusorgan lisaks isiku tuvastamisele biomeetria, sh DNA abil,</p>	<p>Arvestatud osaliselt</p> <p>Nõustume, et teatud menetlustes on eriliiki isikuandmete töötlemine isiku tuvastamise eesmärgil viimane abinõu. Rahvusvahelise kaitse menetlustes tuleb sõrmejäljed igal juhul hõivata (määruse (EL) 2024/1358 art 13 lg 1) ning üheks sõrmejälgede võtmise eesmärgiks EL õiguse kohaselt on isiku tuvastamine.</p> <p>Eelnõus on DNA andmete töötlemise eesmärki korrigeeritud (põlvnemise tuvastamine kui muud meetmed on ammendatud) ning eelnõus on sellise</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>kasutada ka muid haldusorganile teadaolevaid andmeid, mille põhjal on võimalik isikut tuvastada.</p> <p>Ülal selgitatud isikuandmete töötlemise üldpõhimõtetega on selline lahendus vastuolus, st kui isikut on võimalik tuvastada muude tõendite kaudu, siis tuleks kasutada seda võimalust ning alles siis, kui muid tõendeid pole, oleks õigustatud isiku biomeetria ja DNA sel eesmärgil töötlemine.</p> <p>Seetõttu teeme ettepaneku esitada § 26 enne §-e 24 ja 25, et üldreeglikuks oleks isiku tuvastamine muude tõendite kaudu.</p>	<p>meetme järjekorda muudetud ning paigutatud viimaseks, peale isiku tuvastamist muude tõendite põhjal.</p>
12.	<p>Eelnõu § 27 lg 9 sätestatud juurdepääsupiirangu osas kordame märkust, mille esitasime seoses § 8 lg-ga 2. Kuna ABIS sisaldab isikuandmeid, siis need on andmed on juba AvTS § 35 lg 1 p 12 kohaselt juurdepääsupiiranguga. AvTS-s sätestatud juurdepääsupiirangud peaksid katma üldjuhul kõikvõimalikud juhud, millal võib olla õigustatud andmetele juurdepääsu piirata ning kui eelnõus pole esitatud mõjuvaid põhjendusi täiendava juurdepääsupiirangu aluse kehtestamiseks, tuleks sellest hoiduda. Seetõttu palume kõnealune norm eelnõust välja jätta.</p>	<p>Arvestatud osaliselt</p> <p>Täiendasime seletuskirja johtuvalt § 8 (uuesti sõnastatud § 9) lõike 2 osas esitatud märkusest.</p>
13.	<p>Eelnõu §-s 50 sätestatakse rahvusvahelise kaitse eesmärgipäraseks, efektiivseks, lihtsaks ja kiireks läbiviimiseks taotleja suhtes kohaldatavad meetmed. Seletuskirja kohaselt on need sunnimeetmed Eesti õiguses käsitletavad järelevalvemeetmetena. Palume seletuskirjas täiendavalt selgitada, miks tuleb meetmeid järelevalvemeetmetena käsitleda ja miks need sätted sel juhul riiklikku järelevalvet reguleerivas peatükis ei paikne.</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Eelnõus on järelevalvemeetmete normid asendatud liikumisvabaduse piirangut ja kinnipidamise alternatiivi sätestavate normidega vastavalt direktiivi (EL) 2024/1346 (vastuvõtu kohta) artiklitele 9 ja 10.</p> <p>Eelmises eelnõu §-i 50 oli koondatud samad meetmed samas sõnastuses, nagu neid on kohaldatud viimased 27 aastat (vt VSS RT I 1998, 98, 1575) sest seni ei ole termin PPA menetlustes ega küllaldastes kohtumenetlustes küsitavusi tekitanud.</p> <p>JDM märkuse kohaselt oleme muutnud 27 aastat kohaldatud terminit ning kasutame parema termini puudumisel direktiivile</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
		<p>tuginedes muudetud eelnõus kahte eraldi terminit samade meetmete rakendamiseks. Nendeks on liikumisvabaduse piiramine ja kinnipidamise alternatiivid.</p> <p>Märgime täiendavalt, et eelnõu 9. peatükk käsitleb korrakaitse seaduses toodud riikliku järelevalve erimeetmete kohaldamise lubatavust kõikide välismaalaste osas, kellele lasuvad EL-i õiguse ja VRKS-is sätestatud kohustused. Eespool nimetatud järelevalvemeetmeid (nüüd liikumisvabaduse piiramine ja kinnipidamise alternatiivid) kohaldatakse vaid rahvusvahelise kaitse taotlejatele. Muuhulgas nendele rahvusvahelise kaitse taotlejatele, kelle suhtes kohaldatakse taustakontrolli</p>
14.	<p>Eelnõu § 63 – kasutatakse mõisteid „raske mittepoliitiline kuritegu“, „raske kuritegu“ ning „eriti jõhker tegu“. Seletuskirjas puuduvad täpsemad selgitused ja näited, millised kuriteod nende alla kuuluvad. Eriti tekitab küsimusi, mille poolest erineb eriti jõhker tegu raskest kuriteost või on need omavahel võrreldavad. Palume seletuskirja täiendada.</p> <p>Eelnõu § 63 lõige 1 punkt 1 sätestab põhjendatud aluse arvata, et isik on toime pannud seaduses või rahvusvahelistes õigusaktides sätestatud rahu- või inimsusvastase või sõjakuriteo. Palume seletuskirjas täpsustada, kuidas jõutakse põhjendatud aluseni, et arvata, et isik on sellise teo toime pannud. Samuti soovime näha, millist seadust ja rahvusvahelisi õigusakte silmas peetakse. Kuivõrd regulatsioon ei ole hetkel õigusselge, siis tuleb seda kindlasti täpsustada.</p> <p>Eelnõu § 63 lõike 1 punktis 5 on „kes on lõplikult süüdi mõistetud raske kuriteo toimepanemises ja kes ohustab ühiskondlikku turvalisust“. Sellest tõusetub küsimus, miks § 63 lg-tes 1 ja 2 on „teo toime panemine“, aga mitte „lõplik süüdi mõistmine“. Samuti tuleb</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Seletuskirja on täiendatud. Selgitame, et nimetatud mõisteid tuleb tõlgendada kooskõlas rahvusvaheliste inimõiguste instrumentidega ning tegemist on 2001. aastal loodud ja üle võetud direktiiviga, mille jätkuvaks ülevõtmiseks tuleb nimetatud sätted säilitada võimalikult sarnasel kujul nagu praegu, seni kuni direktiivi ei ole uuesti sõnastatud. Lõikega 1 võetakse üle direktiivi 2001/55/EÜ artikli 28 lõige 1.</p> <p>Eelnõu § 63 lõige 1 (uuesti sõnastatud § 78 lg 1)</p> <p>Tegemist on rohkem kui 20 aastat vana ajutise kaitse direktiivi (direktiiv 2001/55/EÜ) sätetega. Saame arvestada sõnastuslikku ettepanekut, kuid SIM-l ei ole võimalik teha erisusi selles, et direktiivi sätted eristavad teo toimepanemist ja teo eest süüdimõistmist. Seega on lõike 1 punktides 1 – 4 asendatud „põhjendatud alus arvata“ määratlusega „põhjendatud kahtlus“. Kahtluse aluseks saavad olla objektiivsed asjaolud nt tunnistajate ütlused, menetlus algatamine rahvusvahelises sõjatribunalis vms sellised tõendid.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>seletuskirjas põhjendada, mida lõplik süüdi mõistmine tähendab, ilmselt peetakse silmas jõustunud kohtuotsust. Kui see nii on, siis tuleb kasutada „kelle suhtes on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus“.</p> <p>Eelnõu § 63 lõike 1 punkt 3 kasutab sõnastust: „kelle puhul on põhjendatud alus arvata, et ta on süüdi Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni eesmärkide ja põhimõtetega vastuolus oleva teo toimepanemises.“</p> <p>Palume seletuskirjas selgitada, mis erinevus on „alus arvata, et isik on toime pannud“, „lõplikult süüdi mõistetud“ ja „süüdi teo toimepanemises“. Ebaselge on, kas silmas peetakse jõustunud kohtuotsust või kui ei, siis kes otsustab isiku süüdi olemise ja mille alusel. Samuti tekitab küsimusi, miks ei kasutata „tegu“ asemel „kuritegu“ ja selge ei ole, milline on ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega vastuolus olev tegu. Palume seletuskirja täiendada.</p>	<p>Eelnõu § 63 lõike 1 punkt 3 (uuesti sõnastatud § 78 lg 1 punkt 3)</p> <p>Vastavalt ettepanekule on sõnastust täpsustatud punktis 3 on silmas peetud jõustunud kohtuotsust. Selles osas on seletuskirja täiendatud ning lisatud on 1951. aasta Genfi pagulasseisundi konventsiooni artiklile 1F(c) põhinev selgitus ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega vastuolus olevate tegude osas. ÜRO eesmärgid ja põhimõtted on sätestatud ÜRO põhikirja preambulis ning artiklites 1 ja 2 ning sisalduvad ÜRO resolutsioonides terrorismivastaste meetmete kohta. Nendes resolutsioonides deklareeritakse muu hulgas, et „terroristlikud aktid, meetodid ja tavad on vastuolus ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega“ ning et „terroristlike aktide teadlik rahastamine, kavandamine ja õhutamine on samuti vastuolus ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega“.</p> <p>Täiendavalt on oluline märkida, et määruse (EL) 2024/1347 põhjenduspunkti 44 - 46 selgitab täiendavalt, et selleks et kohaldada käesoleva määruse rahvusvahelise kaitse andmisest keeldumist käsitlevaid sätteid, kui on põhjendatud alus arvata, et taotleja on toime pannud teo või teod, mis on vastuolus ÜRO põhikirja artiklites 1 ja 2 sätestatud eesmärkide ja põhimõtetega, ei ole vaja eelnevalt kindlaks teha seda, et taotleja on mõnes Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2017/541 artikli 3 lõikes 1 osutatud terroriakti toimepanemises süüdi mõistetud. Selleks et kohaldada taotleja suhtes käesoleva määruse rahvusvahelise kaitse andmisest keeldumist käsitlevaid sätteid selliste tegude toimepanemise tõttu, mis kujutavad endast terrorirühmituse tegevuses osalemist, ei välista asjaolu, et ei ole tõendatud, et taotleja on toime pannud, üritanud toime panna või ähvardanud toime panna terroriakti, nagu see on määratletud ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonides, võimalust, et liikmesriigi asutused loevad</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
		<p>taotleja käitumise ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega vastuolus olevaks. Selliste asjaolude individuaalsel hindamisel, mis võivad anda tõsist põhjust arvata, et taotleja on toime pannud ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega vastuolus olevaid tegusid, on sellistele tegudele kihutanud või neis muul viisil osalenud, on eriline tähtsus asjaolul, et taotleja on liikmesriigi kohtu poolt terrorirühmituse tegevuses osalemise eest süüdi mõistetud, samuti sellel, kui kohus on leidnud, et taotleja kuulub sellise rühmituse juhtide hulka, ja seejuures ei peaks olema vaja tõendada, et taotleja kihutas terroriakti toime panema või osales selles muul viisil.</p> <p>Oluline on muuhulgas arvestada ajutise kaitse direktiivi sõnastusega, mille kohaselt:</p> <p><i>1. Liikmesriigid võivad isikule ajutist kaitset mitte võimaldada, kui:</i></p> <p><i>a) on piisavalt põhjust arvata, et:</i></p> <p><i>i) ta on pannud toime rahuvastase kuriteo, sõjakuriteo või inimsusevastase kuriteo, nagu need on määratletud rahvusvahelistes õigusaktides, millega nähakse ette selliseid kuritegusid käsitlevad sätted;</i></p> <p><i>ii) ta on enne ajutist kaitset saava isikuna vastuvõtmist pannud väljaspool vastuvõtvat liikmesriiki toime raske mittepoliitilise kuriteo. Eeldatava karistuse raskusaste peab olema võrreldav selle kuriteo olemusega, milles kõnealust isikut kahtlustatakse. Eriti jõhkrad teod, isegi kui need on väidetavalt toime pandud poliitilisel eesmärgil, võib liigitada rasketeks mittepoliitilisteks kuritegudeks. See kehtib nii kuriteo toimepanijate kui ka kuriteole kihutajate suhtes;</i></p> <p><i>iii) ta on olnud süüdi ÜRO eesmärkide ja põhimõtete vastastes tegudes.</i></p> <p>Kõnesolevaid sätteid tuleb ajutise kaitse kohaldamisel sisustada lähtudes asjaomastest kaasusest. Näitena võib tuua Eestis karistust kandvad sõjakurjategijad. Nendele isikutele oleks ajutise kaitse</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
		andmine olnud välistatud nii enne kui pärast süüdimõistmist juhul kui ajutise kaitse instrument oleks sellel ajal käivitatud. Praegu tuleb arvestada ajutise kaitse sihtgruppi ja ei saa välistada, et ajutist kaitset ei tohiks anda isikule, kelle puhul on põhjendatud alus arvata, et ta on sõjakuritegusid toime pannud Ukrainas. Seletuskirja on vastavate selgitustega täiendatud.
15.	<p>Eelnõu § 84 lg 2 p 7 – palume kasutada terminit „terviseandmed“, mis on legaaldefiniitsioon IKÜM art 4 p 15 kohaselt. Seletuskirjast nähtub, et terviseseisundi andmetega hõlmata ka kirjeldust sellest, kas oma tervisliku seisundi tõttu võib välismaalane vajada menetluslikke eritagatise. Sellisel juhul tuleb seletuskirjas avada andmetöötluse eesmärk. Ka see, kui välismaalane võib vajada menetluslikke eritagatise, võimaldab lõppkokkuvõttes teha järeldusi tema terviseseisundi kohta, st tegemist on terviseandmetega IKÜM mõistes.</p> <p>Juhime tähelepanu ka asjaolule, et IKÜM art 9 kohaselt on eriliiki isikuandmete (sh terviseandmete) töötlemine keelatud, v.a kui tuginetakse vähemalt ühele IKÜM art 9 lg 2 eranditest, mis muudaks töötlemise seaduspäraseks. Antud juhul puuduvad seletuskirjas selgitused, millise IKÜM art 9 lg 2 erandi alusel riik kavatseb seadusandlikku meedet luua – palume seletuskirjas need selgitused esitada.</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Kasutame eelnõu § 84 lg 2 punktis 7 (uuesti sõnastatud § 104 lõige 1) ja läbivalt terminit „terviseandmed“ ning seletuskirjas on läbivalt selgitatud, et andmeid töödeldakse vahetult EL õiguses sätestatud alustel (nt määruse (EL) 2024/1356 artikkel 12 kohane tervisekontroll).</p> <p>Välismaalane võib vajada menetluslikke eritagatise või vastuvõtu erivajadusi tulenevalt tema terviseseisundist. Näiteks PPA teeb isikliku vestluse välismaalasega, kelle liikumisvõime on piiratud, ruumides, mis on ligipääsetavad. Näiteks post traumaatilise stressihäire all kannatava või tuberkuloosi põdeva inimese korral võib olla vajalik isiklikku osalemist nõudvad menetlustoimingud edasi lükata või nakkusohu olukorras korraldada need kaugteel videotehnika abil või kirjalikult.</p> <p>Osutame näiteks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) artiklile 20, mille kohaselt on PPA kohustatud hindama menetluslike eritagatiste vajadust.. Sellest tulenevalt töödeldakse välismaalase terviseandmeid.</p> <p>See, milliseid isikuandmeid ja millistel juhtudel rahvusvahelise kaitse menetluses töödeldakse, tuleneb otsekohalduvatest määrustest. Seega ei saa siseriiklikus õiguses uuesti või täiendavalt üle hinnata Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määru ses sätestatud ja otsida sellele põhjendusi siseriiklikust õigusest.</p> <p>Kõik Euroopa Liidu ühise rahvusvahelise kaitse õiguse määrused on kooskõlas IKÜM-ga ning seda on ka nende määruste</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
		<p>põhjenduspunktides märgitud. Näiteks on muuhulgas määruse (EL) 2024/1351 põhjenduspunktides 81 ja 82 selgitatud, et Liikmesriikides käesoleva määruse alusel toimuva isikuandmete töötlemise suhtes kohaldatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2016/679, Liikmesriigid peaksid rakendama asjakohaseid tehnilisi ja korralduslikke meetmeid, et tagada ja olla võimeline tõendama, et andmete töötlemine toimub kooskõlas kõnealuse määruse ja käesoleva määruse sätetega, milles selle nõudeid täpsustatakse. Eelkõige peaksid kõnealused meetmed tagama käesoleva määruse alusel toimuva isikuandmete töötlemise turvalisuse ning eriti hoidma ära ebaseadusliku või lubamatu juurdepääsu töödeldud isikuandmetele või nende andmete avalikustamise, muutmise või kaotsimineku. Iga liikmesriigi pädev järelevalveasutus või pädevad järelevalveasutused peaksid jälgima isikuandmete töötlemise seaduslikkust asjaomastes asutustes, sealhulgas nende andmete edastamist julgeolekukontrolli tegevatele pädevatele asutustele. Eelkõige tuleks andmesubjekte vastavalt määrusele (EL) 2016/679 põhjendamatult viivitusega teavitada, kui on tõenäoline, et isikuandmetega seotud rikkumine kujutab endast suurt ohtu nende õigustele ja vabadustele. Nii liikmesriigid kui ka liidu organid ja asutused peaksid võtma käesoleva määruse rakendamisel kõik proportsionaalsed ja vajalikud meetmed, et tagada kõigi isikuandmete turvaline säilitamine. Sama määrusega on sätestatud kohustus töödelda näiteks biomeetrilisi andmeid Eurodac süsteemis, välispiiri ületamise andmed, solidaarsuspanuseid puudutavad sh inimeste ümberpaigutamise menetluse andmed, vastutavale liikmesriigile üleandmise menetluse andmed ja välismaalaste perekonnaliikmete andmed.</p>
16.	Eelnõu § 84 lg 2 p 12 – kuivõrd ka usulise kuuluvuse andmed on eriliiki	<u>Arvestatud</u>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>isikuandmed, siis peaks üldreeglina olema keelatud ka nende töötlemine. Palume seletuskirjas selgitada, millise IKÜM art 9 lg 2 erandi alusel nende töötlemiseks seadusandlik alus luuakse.</p>	<p>Seletuskirjas on eelnõu § 84 lg 2 punkt 12 (uuesti sõnastatud § 104 lõige 1 punkt 12) osas selgitatud, et rahvusvahelise kaitse taotluse menetlus toimub otsekohalduva EL õiguse alusel ja korras. Rahvusvahelise kaitse taotluse menetluse üheks peamiseks eesmärgiks on selgitada välja, kas taotleja elu ja vabadus on ohus rassi, usu, rahvuse, teatavasse sotsiaalsesse rühma kuulumise või poliitiliste tõekspidamiste tõttu.</p> <p>Isegi juhul, kui välismaalane ise ei osuta tagakiusule usu või mõne muu põhjuse tõttu, on PPA kohustatud selle põhjuse välistama ehk taotlejalt seda teavet küsima. Taotleja ei ole kohustatud ise kvalifitseerima, millist liiki kaitset ta vajab (pagulasstaatuse või täiendav kaitse) ja kuidas sh millise õigusliku tagakiusu põhjuse alusel tuleb tema taotlus läbi vaadata, selle peab välja selgitama PPA. Taotleja kohustuseks on kirjeldada kõiki tagakiusamise või tõsise ohuga seotud asjaolusid, ning PPA ülesanne on anda taotlejale tegelik võimalus rääkida kõikidest asjaoludest sh usulistest veendumistest, mis võivad olla inimväärlikust alandava vms kohtlemise põhjuseks. PPA märgib igas rahvusvahelise kaitse taotluse kohta tehtud otsuses enne kaalutluste esitamist, millise õigusliku määratluse alusel tagakiusukartuse või tõsise kahju kannatamise asjaolusid hinnatakse. Reeglina on põhjused kombineeritud. Näiteks võib taotleja ütluste ja tema päritoluriigi inimõiguste olukorra kohta kogutud materjalide alusel olla vajalik hinnata konkreetse inimese tagakiusukartuse põhjendatust seoses tema poliitiliste veendumiste ja usuga. Või seoses tema rahvuse ja usuga. Või seoses sotsiaalsesse gruppi kuulumise ja usuga. Sealhulgas tuleb usu määratluse alla lugeda ka olukord kui usuline veendumis on inimesele omistatud kuid ta ise ei pea usku oluliseks asjaoluks. Samuti tuleb usu alla lugeda olukorrad kui tagakiusamine toimib sellel põhjusel, et inimene ei ole usklik. Äärmiselt oluline on märkida, et inimeselt</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
		ei saa nõuda vastavat õiguslikku hinnangut ja seetõttu peab PPA küsima inimeselt andmeid kõigi viie tagakiusu aluseks oleva asjaolu kohta. Järelikult tuleb 1951. aasta Genfi konventsioonist ning EL õigusest tulenevalt töödelda andmeid ka välismaalase usulise kuuluvuse kohta.
17.	Eelnõu § 84 lg 2 p 14 – kriminaalkorras karistamise andmete osas juhime tähelepanu IKÜM art-le 10, mis näeb ette, et süüdimõistvate kohtuotsustega seotud isikuandmeid töödeldakse siis, kui see on lubatud liidu või liikmesriigi õigusega, milles on sätestatud asjakohased kaitsemeetmed andmesubjekti õiguste ja vabaduste kaitseks. Antud juhul ei nähtu eelnõust ja seletuskirjast, milliseid kaitsemeetmeid rakendatud oleks. Palume eelnõu ja seletuskirja täiendada. Sama märkus kehtib ka eelnõu § 82 lg 1 p-de 22 ja 27 kohta.	Arvestatud Selgitame, et karistusandmeid töödeldakse vastavalt määruse (EL) 2024/1347 (kvalifikatsioonitingimuste kohta) artiklitele 14 ja 17. Nimetatud määrus välistab kaitse andmise ja sätestab kaitse äravõtmise alused muu hulgas juhul kui kolmanda riigi kodanik või kodakondsuseta isik on eriti raskes kuriteos lõpliku otsusega süüdi mõistetud ning kujutab endast ohtu asjaomase kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku asukohaliikmesriigi ühiskonnale. Tegu on otsekohalduva määrusega. Arvestades, et eelnõu kohaselt on lubatud eriliiki isikuandmete töötlemine, oleme seisukohal, et süüdimõistvate kohtuotsustega isikuandmete töötlemist ei pea eelnõus eraldiseisvalt lubama. Kaitsemeetmed on kõikide RAKS-is töödeldavate isikuandmete kohta samad.
18.	Eelnõu § 84 lg 2 p 16 – säte annab aluse selles kirjeldatud andmete registris töötlemiseks, kuid jääb selgusetuks, millistele õiguslikel alustel need andmed andmesubjektilt kogutakse. Kui välismaalane peab esitama ulatuslikud andmed teise andmesubjekti kohta (sünnikoht, perekonnaseisuandmed, legaalse sissetuleku andmed jms), siis kas on mõeldud, et ta kogub need andmed ise ning andmesubjekt vabatahtliku nõusoleku korras (vt IKÜM art 6 lg 1 p a, art 7) esitab need. Kui see on nii, siis sellega rikutakse üleliigse andmetöötluse keeldu ja see ei ole lubatav. Kui need andmed on vajalikud riikliku järelevalve teostamiseks, siis peaks see toimima viisil, et andmed liiguvad	Arvestatud Määruse (EL) 2024/1348 artikli 27 lõike 1 punkti a kohaselt tuleb taotlejalt rahvusvahelise kaitse taotluse registreerimisel koguda mh järgnev: a) taotleja nimi, sünniaeg ja -koht, sugu, kodakondsus või kodakondsuse puudumine, määruse (EL) 2024/1351 artikli 2 punktis 8 määratletud <u>pereliikmed</u> ning alaealiste puhul nimetatud määruse artikli 2 punktis h määratletud <u>õed-vennad või sugulased, kes viibivad liikmesriigis</u> , kui see on asjakohane, ning muud taotleja isikuandmed, mis on asjakohased seoses rahvusvahelise kaitse menetluse ja vastutava liikmesriigi määramisega. Nimetatud määrus ei määratle ammendavalt, milliseid andmeid tuleb pereliikmete kohta taotlejalt koguda.

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>andmesubjektilt otse riigile, mitte vahepeal välismaalase käsutusse, kui viimasel ei ole vaja nende pinnalt tuletatavat teavet. Üleliigne andmetöötlus tõstab (tundlike) isikuandmete väärkasutamise ohtu märgatavalt.</p> <p>Palume eelnõu täpsustada ja seletuskirja täiendada.</p>	<p>Määruse (EL) 2024/1351 artikli 51 lõige 2, mis käsitleb liikmesriikidevahelist teabevahetust, punkt a täpsustab:</p> <p>a) asjaomase isiku ja vajaduse korral tema pereliikmete, sugulaste või teiste omaste isikuandmeid, nimelt täielik nimi ja vajaduse korral endised nimed; hüüd- või varjunimed; praegune ja endine kodakondsus; sünniaeg ja -koht;</p> <p>Perekondlike sidemete hindamiseks ja vastutava liikmesriigi määramiseks on perekonnaliikme üldandmed, sünnikoht ja perekonnaseisuandmed olulised. Näiteks, juba perekonnaliikmena käsitlemine sõltub sellest, milline on taotleja ja tema perekonnaliikme perekonnaseis (abielu, vabaabielu, kooselu).</p> <p>Lisaks EL õigusest tulenevale, võib eelnõu kohaselt taotleja elada väljaspool majutusk kohta, kui taotleja majutamise ja ülalpidamise tagab Eestis seaduslikult elav isik, seetõttu peab arvestama vajadusega töödelda RAKS-is selle isiku legaalse sissetuleku andmeid, sest need andmed tuleb PPA-le esitada ja neid andmeid tuleb töödelda turvaliselt.</p> <p>Luba väljaspool majutusk kohta elada taotleb taotleja, kehtiva VRKS § 34 lõike 3 kohaselt on väljaspool majutusk kohta elamise nõuete täitmist kohustatud tõendama taotleja, mitte isik, kes taotlejale ülalpidamist ja elamispinda pakub. Uude tervikteksti ei peetud vastava sätte lisamist vajalikuks, kuna HMS-i kohaselt on haldusorganil õigus nõuda menetlusosaliselt ja muudelt isikutelt tõendite ja andmete esitamist. Arvestades märkust on eelnõusse lisatud, et taotlejale ülalpidamist pakkuv isik või juhul, kui taotlejal on endal piisavaid vahendeid, siis taotleja, on kohustatud nimetatud asjaolusid tõendama.</p> <p>Lisaks on eelnõu kohaselt esitatavate andmete ja tõendite loetelu kavas kehtestada ministri määrusega.</p>
19.	Eelnõu § 84 lg 2 p 24 – säte ei vasta nõudele, et töödeldavad isikuandmete kategooriad peavad olema loetletud	Arvestatud

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	seaduse tasandil. Palume eelnõu täpsustada.	Eelnõu § 84 lg 2 punkt 24 (uuesti sõnastatud § 104 lõige 1 punkt 24) on sõnastatud järgmiselt „24) välismaalase majutamise aeg ja koht“
20.	<p>Eelnõu § 84 lg 3 – oleme varasemalt juhtinud tähelepanu, et mõiste „identiteediandmed“ ei vasta määratluse nõudele ega sellele, et seaduses peavad olema loetletud andmekategooriad.</p> <p>Kooskõlastustabelis esitatud selgitused, et muudatustega ei kehtestata uut õigust ning et vastav termin on juba kasutuses muudes ABIS-e andmetöötlust puudutavates regulatsioonides, ei tähenda, et tänastele seadusandlusele kehtivatest ootustest ja nõuetest saaks kõrvale kalduda ning kõik tulevased vajalikud muudatused tegemata jätta. Palume avada „identiteediandmed“ läbi andmetöötluse eesmärgi ning andmekategooriate.</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Eelnõu § 84 lg 3 (uuesti sõnastatud § 104 lõige 2) „identiteediandmed“ on asendatud „üldandmed ja biomeetrilised andmed“</p> <p>Isiku tuvastamiseks ja isikusamasuse kontrollimiseks kasutatakse üldandmeid ja biomeetrilisi andmeid.</p>
21.	<p>Eelnõu §-s 86 nähakse ette riikliku järelevalve erimeetmete rakendamine välismaalase Eestis viibimise, elamise ja töötamise asjaolude üle järelevalve teostamiseks, seaduses sätestatud ülesannete täitmiseks ning rahvusvahelise kaitse taotleja suhtes taustakontrolli tegemiseks. Eelnõu ei erista eesmärgi ja rakendatavaid erimeetmeid lubades kõiki loetletud erimeetmeid rakendada kõikide eesmärkide saavutamiseks. Samas vajatakse seletuskirja kohaselt näiteks taustakontrolliks vaid mõned erimeetmed (korrakaitseseadus (KorS) § 47,48, 49). Kui kõikide eesmärkide saavutamiseks ei ole vaja kõiki erimeetmeid, tuleb eelnõus täpsustada, milliseid erimeetmeid milliste eesmärkide saavutamiseks rakendada võib. Palume eelnõu ja seletuskirja vastavalt muuta.</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Eelnõu §-s 86 (uuesti sõnastatud §-s 106 ja 107) on eristatud riikliku järelevalve eesmärgid ja erimeetmed ning nende kohaldamise alused ja eesmärgid. Seletuskirjas on täiendatud selgitust erimeetmete kasutamise eesmärkide ja korra osas.</p> <p>Eelkõige on täpsustatud piirikontrolli osana tehtava taustakontrolli eesmärkide saavutamiseks kohaldatavad erimeetmed.</p>
22.	<p>Palume eelnõu § 86 lõikes 2 tuua riikliku järelevalve erimeetmed numbrilise loeteluna, mitte kasutades vahemiku tähistamiseks mõttekriipsu. Erimeetmete</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Eelnõu §-s 86 lõikes 2 (uuesti sõnastatud §-s 107 lõikes 1) esitatud numbriline loetelu</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>rakendamisega sekkutakse isikute põhiõigustesse, kohati on riive intensiivne. Selguse huvides ja erimeetmete kaalukust arvestades püütakse õigusloomes hoida tava kirjutada erimeetmed selge numbrilise loeteluna (nt eelnõu § 99 p-ga 21 ettenähtud muudatuses on erimeetmed korrektselt sätestatud). Palume eelnõu täpsustada.</p>	<p>KorS sätestatud erimeetmetest, mida võib kohaldada taustakontrolli toiminguteks ja Eestis seadusliku viibimise ja töötamise kontrollimiseks.</p>
23.	<p>Eelnõu §-s 50 sätestatakse rahvusvahelise kaitse eesmärgipäraseks, efektiivseks, lihtsaks ja kiireks läbiviimiseks taotleja suhtes kohaldatavad meetmed. Seletuskirja kohaselt on need sunnimeetmed Eesti õiguses käsitletavad järelevalvemeetmetena. Palume seletuskirjas täiendavalt selgitada, miks tuleb meetmeid järelevalvemeetmetena käsitleda ja miks need sätted sel juhul riiklikku järelevalvet reguleerivas peatükis ei paikne.</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Eelnõu § 50 on muudetud ning 27. aastat rändealduse valdkonnas kasutusel olnud terminit „järelevalvemeetmed“ enam rahvusvahelise kaitse taotluse menetluse kontekstis ei kasutata. Muudatuste kohaselt on loodud eelnõu § 60. Liikumisvabaduse piiramine ja § 67. Kinnipidamise alternatiivid ja nende kohaldamine. Seega märkusest tulenevalt on võetud praegu kasutusel oleva termini „järelevalvemeetmed“ asemel kasutusele terminid „liikumisvabaduse piiramine“ ja „kinnipidamise alternatiivid“.</p> <p>Retrospektiivselt selgitame, et rahvusvahelise kaitse menetlusele ei kohaldatud enne EL õigustiku reformi ega kohaldata ka peale seda KorS-s sätestatud riikliku järelevalve meetmeid, sest tegemist on haldusõigusliku loamenetlusega. Seega juhul kui inimene EL õiguses sätestatud kohustusi ei täida, siis on tagajärjeks keelduv otsus EL õiguse alusel. Ainukeseks erandlikuks EL määruse alusel kehtestatud sunnimeetmeks, kus võib teatud asjaolude korral olla põhjendatud kasutada proportsionaalset sundi ehk jõudu on sõrmejälgede hõive. Reformi tulemusel on aga loodud uus toimingute kogum „taustakontroll“, mida tehakse piirikontrolli raames. Seetõttu on ka eelnõu uuendatud sõnastuses tehtud valik vajalikes riikliku järelevalve meetmete osas just piirikontrolli meetmete alusel, mida kohaldatakse ka rahvusvahelise kaitse taotleja suhtes.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
24.	<p>Eelnõu § 99 punktiga 21 täiendatakse väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadust (VSS) taustakontrolli reguleerivate sätetega. Lisatava § 6²² lõike 2 kohaselt võib politsei taustakontrolli tegemisel rakendada riikliku järelevalve meetmeid, kuid ei täpsusta millised meetmed lubatud on, säte teeb vaid viite seaduses sätestatud korra järgimise nõudele. Riikliku järelevalve erimeetmed, mida politsei VSS-s sätestatud järelevalvemenetluses rakendada võib, on loetletud §-s 6¹². Palume analüüsida nimetatud sätete (s.o. VSS § 6²² lg 2 ja § 6¹²) omavahelist kooskõla ning kaaluda, kas õigusselguse huvides tuleks taustakontrolli tegemisel rakendatavad erimeetmed loetleda § 6²² lõikes 2, iseäranis juhul, kui taustakontrollis rakendatakse reaalselt kitsamat hulka erimeetmeid.</p>	<p><u>Arvestatud osaliselt</u></p> <p>Taustakontroll ei ole eraldiseisev menetlus, vaid piirikontrolli toimingute kogum, millele võib järgneda rahvusvahelise kaitse piirimenetlus ning keelduva otsuse korral tagasisaatmise piirimenetlus, ehk eeletapp ebaseaduslikult EL välispiiri ületanud välismaalasele väljasõidukohustuse kehtestamiseks. Juhul kui ebaseaduslikult riigis viibiva välismaalase suhtes ei jõuta nõutavaid menetlustoiminguid määrukses 2024/1356/EL (taustakontrolli kohta) sätestatud tähtaegade jooksul teha ja ta pole rahvusvahelist kaitset taotlenud, tuleb need toimingud lõpetada sisenemiskeelu otsuse või lahkumisettekirjutuse tegemise ja/või täitmisele pööramise käigus (artikkel 18 lg 1). Sellest tulenevalt peavad PPA ja KAPO saama kohaldada riikliku järelevalve meetmeid kõigis väljasõidukohustuse menetluse etappides. Õigusselguse huvides on riikliku järelevalve erimeetmed kehtestatud VSS 5¹. peatükis.</p>
25.	<p>III. Muud märkused eelnõu ja seletuskirja kohta</p> <p>Eelnõu edastamine arvamuse avaldamiseks Andmekaitse Inspeksioonile (AKI) – IKÜM kohaselt peab liikmesriik konsulteerima järelevalveasutusega (AKI), kui koostamisel on riigi parlamendis vastu võetava õigusakti eelnõu või sellisel õigusaktil põhinev rakendusakt, mis seondub isikuandmete töötlemisega (vt IKÜM art 36 lg 4). Tavaliselt on selle kohustuse täitmiseks AKI kaasatud eelnõu esimese kooskõlastusringil. Vastavalt IKÜM art-le 52 tegutseb AKI üldmäärusega kooskõlas antud ülesannete täitmisel ja volituste kasutamisel täiesti sõltumatult. Seetõttu ei ole meil võimalik kohustada AKI-t andma oma sisendit valitsemisala ühtse seisukoha kujundamiseks ja eelnõu</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Eelnõu edastati AKI-le arvamuse avaldamiseks.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	koostajal tuleb eelnõu AKI-le arvamuse andmiseks ise esitada.	
26.	<p>Kooskõlastustabel – kooskõlastustabelis esitatakse ametlike kooskõlastusringide käigus esitatud märkused ja eelnõu koostaja tagasiside neile (HÕNTE § 50 lg 2). Seetõttu palume mitteametliku suhtluse käigus esitatud mõtted, arvamused ja tähelepanekud kooskõlastustabelist eemaldada ja tabelis kajastada vaid ametliku kooskõlastusringi käigus esitatut.</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Selgitame, et EL rahvusvahelise kaitse õiguse reformi ellu viimiseks Eestis on Siseministeeriumis siseministri käskkirjaga moodustatud ametkondade ülene töörühm. Töörühma osalusel on muuhulgas koostatud näiteks reformi riiklik rakenduskava ja sellega seotud EL fondide rakenduskava muudatused, et tegevusi oleks võimalik EL rahastu abil rakendada. Samuti on töörühma osalusel valminud seaduse eelnõu, mis hõlmab mitte ainult Siseministeeriumi haldusalasse kuuluvad valdkonnad vaid kõik reformi rakendamise seotud valdkonnad, nagu näiteks kohanemine, haridus ja tervishoid. Esitasime eelnõude infosüsteemi eelnõu kooskõlastamiseks koos arvamuste ja vastustega, mis esitati töörühmas kooskõlastamise raames. Sellise ülevaate lisamine oli eelnõu autorite hinnangul vajalik, et</p> <ul style="list-style-type: none"> - tagada kaasamise läbipaistvus; - hoida ära need küsimused ja ettepanekud, mis on osapoolte vahel töörühmas ja alatöörühmades juba põhjalikult läbi arutatud ja mille osas on ametkondade vahel juba ühisele lahendusele jõutud.
27.	Palume arvestada ka käesoleva kirja lisades esitatud eelnõu ja seletuskirja failis jäljega tehtud märkustega.	<p>Arvestatud</p> <p>Eelnõu ja seletuskirja Wordi failides esitatud märkusi on käsitletud vastavates Wordi failides.</p>
28.	Vastavalt Vabariigi Valitsuse reglemendi § 6 lõikele 5 palume eelnõu esitada Justiitsministeeriumile täiendavaks kooskõlastamiseks pärast praegusel kooskõlastamisel saadud arvamuste läbivaatamist ja vajaduse korral eelnõu parandamist, et enne eelnõu Vabariigi Valitsusele esitamist kontrollida selle vastavust hea õigusloome ja normitehnika eeskirjale.	<p>Arvestatud</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
Kultuuriministeerium		
1.	<p>Ettepanek lisada eelnõu § 29 lõikesse 1 täiendav punkt 4 järgmises sõnastuses: „4) teavitab Kultuuriministeeriumi vajadusest pakkuda taotlejale kohanemisprogrammis osalemist.“</p> <p>Antud täienduse eesmärk on tagada, et Kultuuriministeeriumil oleks menetluse algusest alates kohene teave kohanemisprogrammi teenuse pakkumise vajadusest ning teenuse saajate taustast. Kuna menetluse periood ei ole pikk, aitab varajane teavitus kaasa teenuse õigeaegsele osutamisele. Andmete edastamine planeeritakse korraldada automaatselt läbi koolitusmooduli ja rahvusvahelise kaitse andmise registri (edaspidi ka RAKS) andmevahetuslahenduse, mis vähendab töökoormust ning võimaldab tagada teenuse kiire ja tõrgeteta osutamise.</p>	<p>Mitte arvestatud</p> <p>Selles menetluse etapis ei ole PPA kogunud veel vajalikke andmeid, et KUM saaks asuda planeerima konkreetse isiku osas tegevusi kohanemisprogrammis. Leiame, et teavitamine on vajalik, kuid see on lahendatav andmekogude andmevahetuse kaudu pärast seda, kui välismaalase rahvusvahelise kaitse taotlus koos kõigi nõutud andmetega on vastu võetud.</p> <p>Selgituseks märgime, et eelnõu §-s 29 (uuesti sõnastatud § 36) ette nähtud kohustuslikud toimingud on kavandatud sätestada seaduses eesmärgil, et ükski taotleja ei jääks peavarjuta ja ükski laps eestkostjata. Tegu on esmavajadustega, mis tuleb lahendada sõltumata nädalapäevast või kellaajast ja tuleb lahendada operatiivselt.</p>
2.	<p>Ettepanek sõnastada eelnõu § 82 lõige 4 järgmiselt:</p> <p>„(4) Valdkonna eest vastutav minister võib kohanemisprogrammis sätestatud ülesande täitmiseks sõlmida halduslepingu halduskoostöö seaduses sätestatud korras. Halduslepingu alusel üleantud ülesannetega kaasnevad käesolevas seaduses sätestatud õigused ja kohustused ning vastutus.“</p> <p>Muudatus ühtlustab kohanemisprogrammi korraldamist puudutava regulatsiooni teiste seaduses sätestatud teenuste (nt Sotsiaalkindlustusameti ning Politsei- ja Piirivalveameti ülesandeid puudutav regulatsioon, vt § 43 lg 4 ja 45 lg 4) korraldamisega. See tagab õigusselguse ning võimaldab halduslepingu alusel paindlikumalt kaasata teenuse osutamisse partnereid. Samas rõhutatakse täiendusega, et halduslepingu alusel üleantud ülesannetega kaasnevad käesolevas</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Vastavalt täiendavale kokkuleppele on eelnõu 82 lõikega 4 (uuesti sõnastatud § 96 lõige 1) sätestatud, et riik korraldab kohanemisprogrammi erineva keele- ja kultuuritaustaga inimeste Eestis ja eesti kultuuriruumis lõimumist, sh kohanemist toetavate tegevuste elluviimiseks ja keeleõppe toetamiseks loodud sihtasutuste kaudu, mille asutajaõigusi teostab Kultuuriministeerium.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	seaduses sätestatud õigused ja kohustused ning vastutus.	
3.	<p>Palume selgitust eelnõu § 84 lõike 1 kohta. Seni on Kultuuriministeerium saanud kõikide sihtrühmade andmed elamislubade ja töölubade registri (edaspidi ka ETR) kaudu. Uue regulatsiooni järgi lisanduvad Kultuuriministeeriumi sihtrühma rahvusvahelise kaitse taotlejad, mistõttu on vältimatu andmete liikumine rahvusvahelise kaitse andmise registrist. Ebaselgeks jääb aga, kas andmeedastus hõlmab üksnes taotlejate andmeid või ka rahvusvahelise kaitse saajate ning ajutise kaitse saajate andmeid. Samuti vajab selgitamist, kas ETR-sse jäävad edaspidi ainult tavarände raames saabunud isikute andmed. Soovitame eelnõus täpsustada registrite pädevuste ja andmevoogude jaotust, et vältida õiguslikke ja tehnilisi ebakõlasid. Ka seletuskirja lisas 6 rakendusakti kavandina toodud rahvusvahelise kaitse andmise registri põhimääruse kavandi § 18 pealkiri (Taotleja ning ajutise kaitse või rahvusvahelise kaitse alusel elamisloa saanud välismaalase kohanemisprogrammis osalemise andmed) viitab sellele, et RAKS-is sisalduvad andmed nii rahvusvahelise kaitse taotlejate kui ka saajate ja ajutise kaitse saajate kohta.</p>	<p>Selgitus VMS ja seega ETR ei reguleeri rahvusvahelist kaitset puuduvataid küsimusi.</p> <p>VMS ja VRKS eristab sihtrühmade kaupa, kelle andmeid ETR-isse või RAKS-i kantakse. Selgitame, et seda jaotust ei ole kavas muuta ning ETR-isse kantakse jätkuvalt nende välismaalaste andmeid, mis on nimetatud VMS-i ETR-i regulatsioonis.</p>
4.	<p>Eelnõu § 87 lõigete 1 ja 2 vahel esineb ebakõla. Lõikes 1 on koostööpartneritena nimetatud Siseministeerium, Sotsiaalministeerium, Sotsiaalkindlustusamet ja Politsei- ja Piirivalveamet, kuid Kultuuriministeeriumi ei mainita. Lõikes 2 lisandub aga Kultuuriministeerium nende asutuste hulka, kellel on kohustus täita lõikes 1 nimetatud õigusaktidest tulenevaid kohustusi ning edastada andmeid ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ametile. Palume selgitust, kas Kultuuriministeeriumile soovitakse panna rahvusvahelise kaitse alaseid</p>	<p>Arvestatud Eelnõu §-i 87 (uuesti sõnastatud § 8 lõiked 1, 2 ja 3) on viidatud asutused ühtlustatud ning Kultuuriministeerium on läbivalt lisatud rahvusvahelist koostööd tegeva ja teabevahetust korraldava asutusena.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	koostöö- ja andmeedastuskohustusi või on tegemist tehnilise ebatäpsusega. Palume täpsustada lõigete 1 ja 2 vahelist seost ning ühtlustada asutuste loetelu.	
5.	Palume täiendada seletuskirja arengukavasid puudutavat peatükki (lk 3) Sidusa Eesti arengukavaga: “Sidusa Eesti arengukava 2021–2030 eesmärgiga “Eesti on sidus ja kaasav ühiskond”, mis seab sihiks ühiskonnas ühtekuuluvuse ja demokraatlike väärtuste kandmise sõltumata keele- ja kultuuritaustast. Eelnõu elluviimine toetab otseselt seda eesmärki, edendades kaasavat kohanemisja lõimumisteedkonda ning tugevdades ühiskonna sidusust ja elanike ühtekuuluvustunnet.”.	<u>Arvestatud</u>
6.	Kultuuriministeerium teeb ettepaneku täiendada ka seletuskirja lisa 6 toodud rakendusaktide (ETR-i ja RAKS-i põhimäärused) kavandeid. Mõistame, et tegemist on esialgsete kavanditega ning täpne sõnastus koostatakse hilisemas etapis, kaasates kõiki asjassepuutuvaid asutusi. Toome oma ettepanekud välja seaduseelnõu kooskõlastamise etapis seetõttu, et vältida olukorda, kus rakendusaktide kavandite menetlemisel selgub, et meie väljapakutud muudatused eeldavad siiski eelnõu täiendamist või välismaalaste seaduse muutmist. Kui selline vajadus peaks ilmnema, saab vastavad muudatused juba praegu seaduseelnõusse lisada.	<u>Arvestatud</u> Tegemist on veel esialgsete kavanditega. KUM ettepanekul on lisatud uue, kohanemisprogrammi andmekogu KOPA põhimääruse kavand.
7.	6.1. Teeme ettepaneku asendada seletuskirja lisa 6 toodud rakendusaktide kavandis mõiste „kohanemisprogrammi koolitus-mooduli veebiliides“ mõistega „kohanemisprogrammi koolitus-mooduli alamandmekogu“. Mõiste „veebiliides“ viitab tehnilisele kasutajaliidesele, millel puudub iseseisev õiguslik tähendus avaliku teabe seaduse kontekstis. Kultuuriministeeriumi roll ei piirdu	<u>Arvestatud</u> KUM täiendava ettepaneku alusel on eelnõud täiendatud kohanemisprogrammi andmekogu KOPA loomisega ning vastava andmekogu põhimääruse kavandiga. Vastavalt on täiendatud ka seletuskirja.

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>pelgalt liidese haldamisega, vaid hõlmab iseseisvat andmetöötlust. Koolitusmooduli alamandmekoguna käsitlemine annab sellele andmekogu tähenduse avaliku teabe seaduse kontekstis. Alamandmekogu termin kasutamine peegeldab täpselt Kultuuriministeeriumi volitusi volitatud töötlejana, määratledes tema õigused, kohustused ja vastutuse andmete töötlemisel.</p>	
8.	<p>6.2. Teeme ettepaneku lisada seletuskirja lisa 6 toodud rahvusvahelise kaitse andmise registri põhimääruse kavandi § 18 lõikesse 1 täiendav punkt 7 järgmises sõnastuses:</p> <p>„7) kohustuslikus korras kohanemisprogrammi suunatud rahvusvahelise kaitse taotlejate, rahvusvahelise kaitse saajate ja ajutise kaitse saajate kohta käesoleva paragrahvi lõikes 2 loetletud andmed, mis kantakse kohehelt kohanemisprogrammi koolitusmooduli alamandmekogusse, mille volitatud töötlejaks on Kultuuriministeerium.“.</p> <p>Tähelepanu vajab kohanemisprogrammi andmete liikumise korraldus. Vastavalt uuele regulatsioonile lisanduvad Kultuuriministeeriumi sihtrühma rahvusvahelise kaitse taotlejad, mistõttu peab nende andmete edastamine RAKSist koolitusmoodulisse toimuma viivitamata. Kohustuslikus korras kohanemisprogrammi suunatud isikute (§ 18 lõikes 2 loetletud) andmed tuleb kanda kohehelt kohanemisprogrammi koolitusmooduli alamandmekogusse, mille volitatud töötlejaks on Kultuuriministeerium. Siinkohal viitame ka meie ettepanekule täiendada eelnõu § 29 lõiget 1 punktiga 4 („teavitab Kultuuriministeeriumi vajadusest pakkuda taotlejale kohanemisprogrammis osalemist“). Mõlema muudatuse eesmärk on tagada,</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Vt punkt 8 KUM täiendava ettepaneku alusel on lisatud uue, kohanemisprogrammi andmekogu KOPA põhimääruse kavand.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	et Kultuuriministeeriumil oleks rahvusvahelise kaitse menetluse algusest alates kohene teave teenuse pakkumise vajadusest ja teenuse saajate taustast, et vältida viivitusi ning tagada teenuse õigeaegne osutamine.	
9.	<p>6.3. Teeme ettepaneku täiendada seletuskirja lisas 6 toodud rahvusvahelise kaitse andmise registri põhimääruse kavandi § 18 lõiget 2 kontaktandmete ja rahvuse andmetega ning sõnastada see järgmiselt:</p> <p>„(2) Kohanemisprogrammi korraldamiseks töödeldakse koolitusmooduli alamandmekogus taotleja ning ajutise kaitse või rahvusvahelise kaitse alusel elamisloa saanud välismaalase kohta andmekogusse kantud või kohanemisprogrammi korraldajale esitatud järgmisi andmeid:</p> <p>1) ees- ja perekonnanimi, sünniaeg, isikukood, kodakondsus, rahvus ja sünniriik;</p> <p>2) kontaktandmed, sealhulgas kontaktaadress (tänav või talu, maja- ja korterinumber, küla või alev või linn, vald, maakond, sihtnumber), e-posti aadress ja telefoninumber;</p> <p>3) hariduse ja töötamise andmed;</p> <p>4) keelteoskus;</p> <p>5) Eestis viibimise seadusliku aluse andmed ja elamisloa kehtivusaeg;</p> <p>6) teave erivajaduse või tervises seisundi kohta, mis mõjutab kohanemisprogrammis osalemise ulatust ja viisi.“.</p> <p>Kontaktandmete (aadress, e-posti aadress ja telefoninumber) ning rahvuse lisamine andmekoosseisu on vajalik kohanemisprogrammi praktiliseks korraldamiseks. Kontaktandmete töötlemine võimaldab programmi korraldajal edastada osalejatele teavitusi ja kutseid koolitustele, tagada sujuv suhtlus ning vähendada riski, et isik jääb programmist kõrvale tehnilistel põhjustel. Rahvuse andmete kogumine on põhjendatud programmi sisu ja</p>	vt punkt 8

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	metoodika kohandamiseks. Rahvus võib mõjutada osalejate kultuuritausta, õpiharjumusi ja vajadust teatud tugimeetmete järele. Sellise info olemasolu võimaldab koolitusmooduli kaudu pakkuda paremini sihtrühmale kohandatud lahendusi ning tõsta programmi tulemuslikkust. Mõlemad andmeelemendid on seega otseselt seotud kohanemisprogrammi eesmärgiga toetada välismaalaste tõhusat lõimumist Eesti ühiskonda.	
10.	<p>6.4. Teeme ettepaneku täiendada seletuskirja lisas 6 toodud elamislubade ja töölubade registri põhimääruse muudatuse kavandit kohanemisprogrammi koolitusmooduli alamandmekogu osas. ETRi põhimääruse muutmise kavandit tuleb täiendada sarnaselt RAKSi põhimääruse kavandiga, sätestades, et:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kõikide kohanemisprogrammi läbima kohustatud isikute andmed kantakse sama andmekoosseisuga koolitusmooduli alamandmekogusse; - Politsei- ja Piirivalveamet suunab isiku kohanemisprogrammi ainult ühel korral - elamisloa väljastamisel; - edasised teavitused ja suunamised korraldab Kultuuriministeerium rakendusasutuse kaudu; - koolitusmoodul liigitatakse alamandmekoguks, mille volitatud töötlejaks on Kultuuriministeerium. <p>Ettepanek tagab, et ETR ja RAKS toimivad samadel põhimõtetel ning kohanemisprogrammi andmete haldus on ühtne ja selge. Alamandmekogu loomine Kultuuriministeeriumi vastutusalas toetab ühe korra andmete esitamise põhimõtet, määratleb üheselt vastutuse ja loob juriidilise aluse KUMi rollile kohanemisprogrammi korraldajana.</p>	vt punkt 8
11.	<p>6.5. Teeme ettepaneku täiendada ETRi ja RAKSi põhimäärusi, lisades mõlemasse põhimäärusesse (ETR ja</p>	vt punkt 8

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>RAKS) uus lõige järgmises sõnastuses: „Kohanemisprogrammi koolitusmooduli alamandmekogus võib töödelda kohanemisprogrammi korraldamiseks vajalike andmetega, mis pärinevad teistest riigi või kohaliku omavalitsuse andmekogudest. Vastutaval ja volitatud töötlejal on õigus korraldada vastav andmevahetus seadusega või selle alusel antud õigusakti alusel talle pandud ülesannete täitmiseks.“. Kohanemisprogrammi oluline osa on keeleõppe tegevused, mille kohta andmeid hallatakse peamiselt EHIS-is ja Töötukassa andmekogudes. Selleks, et Kultuuriministeeriumil oleks kohanemisprogrammi korraldamiseks ja seireks terviklik ning ajakohane andmestik, peab olema võimalik koolitusmooduli alamandmekogu täiendada ka nende andmetega. Mõlema põhimääruse täiendamine loob selge õigusliku aluse andmevahetuseks ning toetab ühe korra andmete esitamise põhimõtet, vähendades haldus- ja töökoormust ja dubleerimise riski.</p>	
12.	<p>Ettepanek muuta eelnõu § 82 lõiked 1 ja 2 järgmiselt:</p> <p>“(1) Kultuuriministeerium suunab rahvusvahelise kaitse taotleja osalema kohanemisprogrammis, välja arvatud juhul, kui tema taotlust vaadatakse läbi piirimenetluses.</p> <p>(2) Kultuuriministeerium suunab välismaalase, kellele on antud rahvusvaheline kaitse või ajutine kaitse, osalema kohanemisprogrammis.”.</p> <p><u>Põhjendus:</u> Praegu on seaduses sätestatud, et kohanemisprogrammi suunamise ülesanne on PPA-l. Praktikas on see roll pigem sisuline ja seotud kohanemisprogrammi korraldamisega, mis kuulub KUM-i haldusala vastutusse. Seetõttu tehakse muudatus, mille kohaselt suunab kohanemisprogrammi KUM. See tagab kooskõla tegeliku</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Kooskõlastatult KUM-ga on uuesti sõnastatud §-is 98 sätestatud, et Politsei- ja Piirivalveamet suunab kohanemisprogrammis osalema rahvusvahelise kaitse taotleja, välja arvatud juhul, kui tema taotlust vaadatakse läbi rahvusvahelise kaitse piirimenetluses. Kultuuriministeerium suunab välismaalaste seaduse § 121¹ lõike 1 alusel kohanemisprogrammis osalema välismaalase, kellele on antud rahvusvaheline kaitse või ajutine kaitse.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	rollijaotusega ning vähendab dubleerimist erinevate asutuste vahel.	
13.	<p>Ettepanek muuta eelnõu § 82 lõige 9: “(9) Töövõimeline 18-aastane kuni vanaduspensioniealine käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 nimetatud välismaalane on kohustatud kohanemisprogrammi läbima valdkonna eest vastutava ministri määrusega kehtestatud ulatuses ja korras.”.</p> <p><u>Põhjendus:</u> Kehtivas redaktsioonis on sätestatud, et välismaalane on kohustatud kohanemisprogrammis osalema. Selline sõnastus ei taga õiguslikku selgust, kuna „osalemine“ võib tähendada vaid minimaalset kohalviibimist. Muudatuse kohaselt on kohustus kohanemisprogramm läbida, mis tähendab programmi ettenähtud ulatuses lõpetamist. See muudatus suurendab õigusselgust ja annab nii riigile kui ka välismaalasele üheselt mõistetava arusaama kohustusest.</p>	<u>Arvestatud</u>
14.	<p>Ettepanek muuta eelnõu § 82 lõiget 13. Uus sõnastusettepanek: “(13) Eestis elavalt ajutise kaitse saajalt või rahvusvahelise kaitse saajalt võib nõuda temale keeleõppe osutamiseks kulunud summad tagasi, kui ta ei ole elamisloa kehtivusaja lõpuks omandanud keeleseaduses sätestatud keeleoskustaset: 1) ajutise kaitse saaja puhul vähemalt A1 ajutise kaitse kohaldamise kehtivusaja jooksul, kuid mitte hiljem kui kolme aasta jooksul ajutise kaitse saamisest arvates; 2) rahvusvahelise kaitse saaja puhul vähemalt B1 viie aasta jooksul rahvusvahelise kaitse saamisest arvates.”</p> <p><u>Põhjendus:</u> Muudatus viib keeleoskuse nõuete täitmise tähtajad kooskõlla elamisloa kehtivusajaga ning kõrvaldab olukorra, kus isikule seatakse kohustus, mille täitmist ei ole võimalik õiguspäraselt kontrollida. Ajutise kaitse saaja puhul on tähtaja sidumine oluline nii elamisloa</p>	<u>Arvestatud</u>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>kehtivusaja kui ka ajutise kaitse tegeliku kestusega, sest ajutise kaitse tähtaeg sõltub Euroopa Liidu Nõukogu otsustest (§ 60). Selleks seatakse ülemine piir – kolm aastat –, mis tagab võrreldavuse varasema regulatsiooniga ja väldib olukorda, kus keeleõppe kohustus muutub määramatuks. Nii tagatakse, et ajutise kaitse saajad saavutavad vähemalt esmase suhtluskeeleoskuse (A1) mõistliku aja jooksul.</p> <p>Rahvusvahelise kaitse saaja puhul on elamisloa kehtivusaeg selgelt sätestatud – kuni viis aastat (§ 38). Seetõttu seotakse B1 taseme saavutamise kohustus viie aasta möödumisel elamisloa kehtivusajaga. See lahendus tagab õigusliku selguse, väldib ebaproportsionaalseid kohustusi ning seob keeleoskuse kontrolli reaalse haldustoiminguga (elamisloa kehtivusaja lõppemine).</p>	
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium		
1.	<p>Eelnõu § 82 sätestab välismaalase kohanemisprogrammis osalemise tingimused. Vastavalt nimetatud paragrahvi lõikele 12 puudub välismaalasel õigus täiendavalt osaleda samal tasemel kohanemisprogrammi keeleõppes, kui ta on juba varasemalt läbinud kohanemisprogrammi keeleõppe või viimase viie aasta jooksul läbinud riigieelarvest või välisvahenditest rahastatud kohustusliku taseme keeleõppe. Juhime tähelepanu, et eelnõu § 82 lõike 12 rakendamine, nagu on ka seletuskirjas välja toodud, eeldab, et vastavad andmed on osapooltele kättesaadavad ning asjaomaste registrite vahel toimib turvaline andmevahetus. Vastavalt eelnõu § 84 lõikele 5 kehtestatakse andmevahetuse ja andmete ligipääsuga seonduv rahvusvahelise kaitse andmise registri põhimääruses, kuid selle rakendusakti eelnõule lisatud kavandist ei nähtu, et andmevahetus hõlmaks ka teiste asutuste keeleõppe andmeid. Seletuskirjast ei</p>	<p>Kultuuriministeeriumi selgitus:</p> <p>Eelnõu § 82 lõike 12 (uuesti sõnastatud § 99) rakendamine eeldab, et keeleõppe andmed on kättesaadavad ning registrite vahel toimib turvaline andmevahetus. Sellest tulenevalt teeb Kultuuriministeerium Siseministeeriumile ettepaneku luua eraldi Kohanemisprogrammi andmekogu (KOPA). Selle lahenduseni jõuti aruteludes SIM-i, PPA, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse (SMIT) ning KUM-i vahel. Eesmärk on tagada selge õiguslik alus ja vastutus kohanemisprogrammi sihtrühmade andmete töötlemiseks, sh keeleõppe andmete kogumiseks ja vahetamiseks. KOPA loob raamistiku, kus on võimalik korraldada andmevahetus vähemalt Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) ja Töötukassa andmebaasiga, mis sisaldavad andmeid riiklikult rahastatud eesti keele õppe kohta. Vajadusel võib andmevahetust laiendada ka teistele registritele. Selliselt on tagatud põhimõte, et isikuandmeid</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>selgu ka see, mis on vastava andmevahetuse lahenduste loomise kulu erinevate registrite/asutustega, millistest vahenditest see on planeeritud ning kas see on teostatav maiks 2026. Muudatusel, mille kohaselt ei ole inimesel, kes on juba samal tasemel läbinud kohanemisprogrammi keeleõppe, või on viimase viie aasta jooksul läbinud muu keeleõppe riigieelarvest või välisvahenditest rahastatuna, võib olla ka ebasoovitavaid mõjusid, vähendades inimese võimalusi keeleõpet saada. Seetõttu palume eelnõu ja seletuskirja eeltoodud küsimuste osas täiendada.</p>	<p>küsitakse üks kord ning edaspidi liiguvad andmed asutuste vahel automaatselt. Andmevahetuse kulude ja ajakava osas tuleb arvestada, et töö ei toimu järjestikku, vaid paralleelselt: õigusliku aluse loomisega alustatakse kohe, kuid samaaegselt kavandatakse ja valmistatakse ette ka tehnilisi lahendusi. Kõik arendused ei pruugi olla lõpuni valmis 12. juuniks 2026, kuid selleks kuupäevaks peavad olema protsessid kokku lepitud, paika pandud ja vastutus selgelt määratletud. Tehniliste lahenduste maksumus sõltub töömahust ja valitud sisulisest lahendusest. RIA ja SMITi kogemuse põhjal võib ühe andmevahetuse arendus maksta suurusjärgus kuni 100 000 eurot. Iga asutus katab oma arenduskulud oma eelarvest. Eelnõus kavandatud piirang, mille kohaselt ei saa inimene osaleda samal tasemel riiklikult rahastatud eesti keele õppes, kui ta on selle juba läbinud kohanemisprogrammi raames või viimase viie aasta jooksul mõne muu riigieelarvest või välisvahenditest rahastatud programmi kaudu, on oma olemuselt piirav. Samas on see meede vajalik ja proportsionaalne, arvestades Eesti riigi piiratud ressursse ja keeleõppe valdkonna vajadusi. Keeleõpe on kallid ja strateegiline teenus, mille eesmärk on toetada uussisserändajate toimetulekut ja lõimumist tööturule ning ühiskonda laiemalt. Ressursid on piiratud ning samade teenuste korduval pakkimisel väheneb võimalus jõuda kõigi sihtrühmadeni. Näiteks on seni vaid ligikaudu 50% Ukraina sõjapõgenikest kasutanud võimalust osaleda eesti keele kursusel. KUM-i tehtud võrdlusanalüüs Töötukassa ja Settle in Estonia Ukraina sihtrühma kohta näitas, et perioodil 24.02.2022–30.09.2024 kulus topelt keeleõppele ligikaudu 300 000 eurot. Selline olukord ei ole kestlik ega õiglane tingimustes, kus eesti keele õpetajate nappus on suur ja riigi rahalised võimalused piiratud. Mitmete riikide praktika kinnitab samuti piirangute</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
		<p>vajalikkust – osades riikides katavad õppijad juba esimese kursuse osaliselt ise. Piirangu võimalikud negatiivsed mõjud on leevendatavad, kuna Eestis on loodud tasuta alternatiivid ja täiendavad võimalused: HTM-i e-õpperessursid (Keeleklikk, Keeletee), Integratsiooni Sihtasutuse keelepraktika programmid ning tasulised kursused, mis on kõigile kättesaadavad. Seega tagatakse, et keeleõppe soovijatel ei jää arenguvõimalused puudulikuks. Kokkuvõttes on piirang põhjendatud, proportsionaalne ja kooskõlas riigi eesmärgiga kasutada ühiseid ressursse säästlikult, vältida dubleerimist ning tagada võimalikult paljude sihtrühma kuuluvate inimeste ligipääs eesti keele õppele. Seletuskirja täiendatud.</p>
2.	<p>Eelnõu § 82 lõike 13 kohaselt võib ajutise kaitse saajalt või rahvusvahelise kaitse saajalt kohanemisprogrammi raames osutatavale keeleõppele tehtud kulud tagasi nõuda, kui ta ei ole kõnealuses lõikes välja toodud keeleoskustaset omandanud. Palume selgitada, kas tagasinõude võimalus on plaanis kehtestada ka teistele kohanemisprogrammis osalevatele sihtrühmadele, n-ö tavarände alusel saabunud uussisserändajatele? Kui mitte, siis palume seletuskirjas täiendavalt selgitada, mis põhjusel kohaldatakse kohanemisprogrammis osalevate sihtrühmade keeleõppe kulude tagasinõudmise osas erinevaid tingimusi. Kuigi eelnõus nimetatud sihtrühmadele on erinevalt tavarände alusel saabunud uussisserändajatest keeleõpe kohustuslik, on keeleõpe mõlema sihtrühma puhul osutatav avalikest vahenditest ning sama programmi raames. Eelnõus välja toodud sihtrühm, kellele tagasinõue kohalduks, on pigem haavatavamas olukorras ja väiksema maksevõimekusega. Tagasinõude kohaldamise võimaldamisel kohanemisprogrammile võib olla</p>	<p>Kultuuriministeeriumi selgitus: Eelnõus sätestatud tagasinõude võimalus (§ 82 lõige 13, (uuesti sõnastatud § 99) tuleneb VRKS-i kehtivast normist (§ 75 lõiked 4³ ja 4⁴). Tegemist ei ole uue põhimõttega, vaid varasema regulatsiooni üleviimisega kohanemisprogrammi uude peatükki, arvestades sihtrühma laienemist. Praktikas ei ole kehtivat sätet seni rakendatud, kuna määrust ning toimivat ja õiguspärast mehhanismi ei ole veel välja töötatud. Kui tulevikus hakatakse vastavat rakendusakti VRKS § 83 punkti 3 alusel koostama, tehakse ka vajalikud analüüsid ning tegevused koordineeritakse asjassepuutuvate asutustega. Tagasinõude regulatsioon ei kohaldu praegu ega ole plaanis seda laiendada tavarände alusel saabunud isikutele. Põhjus seisneb selles, et nende jaoks on kohanemisprogramm vabatahtlik, samas kui rahvusvahelise ja ajutise kaitse saajatele on see kohustuslik. Kui tagasinõude tingimus kehtestataks tavarände sihtrühmale, võiks see viia programmi vältimisele, mis ei ole riigi huvides. See ei tähenda aga, et tulevikus kavandatav regulatsioon peaks olema jäigalt rakendatav kõigile RVK või AJK sihtrühma kuuluvatele inimestele – tagasinõude</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>ebasoovitatav mõju ka sellele, millisest allikast uussisserändajad esmalt eesti keele õpet otsivad. Kui kohanemisprogrammile kohaldub kulude tagasinõue, teistele tasuta keeleõppe võimalustele aga mitte, võib see suunata uussisserändajaid otsima esmalt muid tasuta võimalusi ja mitte osalema kohanemisprogrammis. Samas peaks kohanemisprogramm olema uussisserändajatele esmane keeleõppe kanal. Kuna eelnõu sisuliselt võrdsustab muust riiklikust allikast rahastatud kohustusliku taseme keeleõppe kohanemisprogrammi keeleõppega, tekib küsimus, kas ka muudele riiklikult rahastatud koolitustele peaks kohalduma sarnastel tingimustel kulude tagasinõude võimalus. Palume neid küsimusi seletuskirjas analüüsida. Lisaks, eelnõu § 82 lõike 13 punktis 1 on sätestatud, et tehtud kulud võib tagasi nõuda, kui ühe aasta jooksul ei ole omandatud keeleseaduses sätestatud keeleoskustaset A1. Palume selgitada ka seda, kuidas on kavas hinnata vastamist keeleoskustasemele A1, arvestades, et sel tasemel riiklike tasemeeksameid ei korraldata?</p>	<p>mehhanism saab toimida ainult nende puhul, kellel on reaalne maksevõime ning kus tagasinõue ei seaks isikut ebaproportsionaalselt raskesse olukorda. Lisaks täpsustame, et Eestis ei korraldata riigikeele A1-taseme eksamit. Vastavuse hindamine toimub läbitud keeleõppe mahu ja aktiivse osaluse alusel. Minimaalseks kriteeriumiks on vähemalt 100 akadeemilist juhendatud tundi ning vähemalt 80% õppetöös osalemine.</p>
3.	<p>Palume lisada eelnõule järgmine töövõimetoetuse seaduse (TVTS) muudatus: „§ 97. Töövõimetoetuse seaduse muutmine Töövõimetoetuse seaduse § 2 lõike 1 punktist 3 jäetakse välja tekstiosa „rahvusvahelise kaitse, sealhulgas ajutise kaitse saaja või“.“ Selgitus: Muudatusega jäetakse TVTS § 2 lõike 1 punktist 3 välja viide rahvusvahelise kaitse, sealhulgas ajutise kaitse saajale. Kõnealune säte kehtestab isikute ringi, kellel on õigus töövõime hindamisele ja töövõimetoetusele. TVTS § 2 lõike 1 punkt 3 sätestab, et töövõime hindamisele ja töövõimetoetusele on õigus Eestis viibival rahvusvahelise kaitse, sealhulgas ajutise kaitse saajal või</p>	<p><u>Arvestatud</u></p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>rahvusvahelise kaitse taotlejal, kellel on õigus Eestis töötada välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduses sätestatud tingimustel. Sama lõike punkt 2 sätestab, et töövõime hindamisele ja töövõimetoetusele on õigus tähtajalise elamisloa või tähtajalise elamisõiguse alusel Eestis elaval välismaalasel. Kuna ka rahvusvahelise kaitse, sh ajutise kaitse saamisega kaasneb elamisluba, on see sihtgrupp juba TVTS § 2 lõike 1 punktiga 3 kaetud ning tuleb seetõttu sama lõike punktist 3 välja jätta. Viide rahvusvahelise kaitse taotlejale jääb sättesse alles.</p>	
Rahandusministeerium		
1.	<p>Eelnõu kohaselt antakse rahvusvahelise kaitse ja ajutise kaitse alusel elamisloa taotlejale õigusabi riigi õigusabi seaduses sätestatud korras, arvestades käesolevas seaduses sätestatud erisusi. Riigi õigusabi seaduse § 25 lõike 3 järgi võib kohus riigi õigusabi saaja majandusliku seisundi või maksevõime olulise muutumise korral riigi õigusabi saaja või Rahandusministeeriumi või tema valitsemisalas oleva valitsusasutuse taotlusel RÕS § 14 lõigetes 1–3 või § 13 lõikes 5 nimetatud asjaolusid arvestades muuta enne õigusteenuse osutamist kindlaksmääratud riigi õigusabi saaja hüvitamiskohustuse ulatust või hüvitamise korda. Märgime, et Rahandusministeeriumi poolt ei ole viidatud säte täidetav, kuna Rahandusministeeriumil ei ole puutumust ega juurdepääsu teabele riigi õigusabi saaja majandusliku seisundi või maksevõime muutumise kohta.</p>	<p><u>Mittearvestatud</u></p> <p>SIM-i pädevuses ei ole teha muudatusi riigi õigusabi süsteemis tervikuna. Käesoleva eelnõu eesmärk on luua teatud erisused kindlaksmääratud välismaalaste õigusabi korraldamiseks. Eelnõu §-i 15 (uuesti sõnastatud § 16) on muudetud. Muudatuse kohaselt korraldab rahvusvahelise kaitse taotlejatele õigusabi ja esindamise PPA alates taotluse registreerimisest kuni lõpliku otsuseni, mis on halduskohtu otsus. PPA sõlmib õigusabi ja esindamise korraldamiseks lepingu füüsilise või juriidilise isikuga.</p>
2.	<p>Eelnõu §-ga 92 täiendatakse kriminaalmenetluse seadustikku §-iga 126¹⁹ (Euroopa Liidu infosüsteemide andmete töötlemine). Viidatud paragrahvi lõike 2 kohaselt on Euroopa Liidu infosüsteemide andmeid lubatud töödelda üksnes kriminaalmenetluse</p>	<p><u>Arvestatud</u></p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>seadustiku § 489⁶ lõike 1 punktides 1–21 ja 23–32 nimetatud kuriteo puhul. Seletuskirjas tuleks märkida ära kõik karistusseadustiku paragrahvid, mis nimetatud loetelu alla kuuluvad, et ei tekiks vaidlust kas maksupettus või aktsiiskaupade ebaseaduslik käitlemine on pettused kriminaalmenetluse seadustiku § 489⁶ punkti 8 mõttes.</p> <p>Palume seega seletuskirjas avada kindlasti pettuste määratlus Euroopa ühenduste 26. juuli 1995. aasta Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse konventsiooni tähenduses.</p> <p>Analoogse ettepaneku tegime ka politsei ja piirivalve seaduse muutmise ning sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõule (https://eelnoud.valitsus.ee/main/mount/docList/b526fe9d-7efa-41aa-ace9-9e762ee2b15a), mille seletuskirja täiendati järgmise selgitusega:</p> <p>"Eelnõuga määratud ametiasutustest on uurimisasutused oma pädevuse piires PPA, KAPO, MTA, Rahapesu Andmebüroo ja KeA. KAPO ja VLA on julgeolekuasutused. Mõlema julgeoleku-asutuse teabe kogumise ja töötlemise ülesanded ja tegevussuunad kannavad muu hulgas terrorismi ennetamise ja tõkestamise eesmärki ning neil peaks olema õigus taotleda luba teha terroriakti või muu raske kuriteo ennetamiseks, avastamiseks või uurimiseks päringuid ETIAS-e kesksüsteemis salvestatud andmetes. Muud rasked kuriteod hõlmavad ka riigivastaseid süütegusid, mis kuuluvad nõukogu raamotsuse 2002/584/JSK artikli 2 lõikes 2 osutatud kategooriasse „sabotaaž“. Keskkonnaministri 30. septembri 2020. aasta määruse nr 47 „Keskkonnaameti põhimäärus“ § 7 lõike 2 punkti 12 kohaselt teostab KeA riiklikku järelevalvet, ennetab ja menetleb süütegusid ning kohaldab riiklikku sundi. Keskkonnavastased süüteod on karistusseadustiku 20.</p>	

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>peatükis ja nende hulgas on ka ETIAS-e määruse artikli 3 lõike 1 punktile 16 vastavad süüteod. Selle punkti järgi on raske kuritegu õigusrikkumine, mis vastab ühele nõukogu raamotsuse 2002/584/JSK artikli 2 lõikes 2 osutatud õigusrikkumistest või on sellega samaväärne, kui selle eest karistatakse liikmesriigi õiguses vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetmega, mille maksimaalne pikkus on vähemalt kolm aastat.</p> <p>MTA pädevusse kuulub karistusseadustiku §-des 375, 376, 376¹, 376², 389¹ ja 391 nimetatud kuritegude ennetamine, avastamine ja uurimine. Nende süütegude eest karistatakse riiklikus õiguses vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetmega, mille maksimaalne pikkus on vähemalt kolm aastat. Seetõttu peaks MTA-l olema õigus taotleda luba teha nende süütegude ennetamiseks, avastamiseks ja uurimiseks päringuid ETIAS-sse.</p> <p>Nõukogu raamotsuses 2002/584/JSK loetletud õigusrikkumised on võetud Eesti õigusesse üle KrMS-i § 489⁶ lõikes 1 ja selles toodud teod on kriminaliseeritud ka Eesti õiguskorras. KrMS-i § 489⁶ lõikes 1 loetletud kuritegude ennetamine, avastamine või uurimine on eespool nimetatud asutuste ülesanne ja seetõttu on eelnõuga antud neile õigus taotleda luba teha päringuid ETIAS-e kesksüsteemis salvestatud andmetes.</p> <p>Paragrahvi 7⁶⁶ lõike 1 kohaselt kuulub ETIAS-e keskne juurdepääsupunkt PPA koosseisu ja sama paragrahvi lõike 2 järgi on PPA ka määratud ametiasutus, kellel on õigus taotleda ETIAS-e keskselt juurdepääsupunktilt luba teha päringuid ETIAS-e kesksüsteemis salvestatud andmetes.</p> <p>ETIAS-e määruse artikli 29 lõike 2 kohaselt võivad juhul, kui liikmesriigi õigus seda lubab, määratud ametiasutus</p>	

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>ja keskne juurdepääsupunkt kuuluda samasse organisatsiooni, kuid keskne juurdepääsupunkt peab oma ETIAS-e määrusest tulenevate ülesannete täitmisel tegutsema määratud ametiasutusest täiesti sõltumatult. Keskne juurdepääsupunkt on määratud ametiasutusest eraldiseisev ja ei saa sellelt juhiseid kontrollimise tulemuste kohta, vaid kontrollib sõltumatult."</p> <p>Palume sarnaselt täiendada ka eelnõu seletuskirja.</p>	
3.	<p>Eelnõu rakendamisega kaasnevad märkimisväärsed kulud, mis on välja toodud seletuskirja erinevates mõju kirjeldavates peatükkides. Näiteks on punktis 6.1.2.1 toodud tabelis nr 5 välja vajaliku kohtupersonali kulud juuni 2026-2029 ning katteallika kohta märgitud, et kohtu personali värbamiseks on vajalik eraldada eelarvevahendid riigieelarvest. Kohtunike värbamine kehtestatakse justiits- ja digiministri määrusega ja palgad määratakse kõrgemate riigiteenistujate ametipalkade seadusega (KRAPS). Seega ei ole kohane seaduseelnõu seletuskirja tuua katteallikana riigieelarve, vaid tuleb lahti kirjutada, kuidas Justiits- ja Digiministeerium planeerib katta vajalikud kulud kohtupersonali värbamiseks.Eelnõu rakendamisega kaasnevad kohustused kohaliku omavalitsuse üksustele (KOV), mis toob kaasa lisavajadusi eelarvele. Eelnõu seletuskirjast ei tule välja, kelle eelarvest planeeritakse KOVile kaasnevad lisakulud eraldada. Kui vajaminev raha on juba varasemalt taoliste ülesannete lahendamiseks riigieelarves eraldatud siis tuleb see ka välja tuua. Näiteks, millised teenused on kaetud toetusfondis või tasandusfondis olevatest vahenditest ja millised ülesandeid planeeritakse lisaks ning vajavad täiendavat ressursi.</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p><u>Justiits ja Digiministeeriumi vastus:</u></p> <p>„Punkti 6.1.2.1 on täiendatud selgitustega, et algses mahus prognoositud kohtupersonali juurde ei värvata, kavandamisel on IT-lahendused koostöös kohtute ning Politsei- ja Piirivalveametiga (analüüsi alustamine 2027). Vajalik tehniline lahendus, töömaht, kulud ja võimalikud rahastusallikad (välised/sisemised/riigieelarve) ei selgu rändepakti jõustumiseks 12.06.2026. Ühe halduskohtuniku koha konkurss on käimas ja rahastus on varjupaiga- ja rändereformi väliste vahenditega kaetud. Olemasoleva kohtupersonali koolitamise ja seadmete hankimisega seotud kulud kaetakse reformi rakendamiseks Eestile määratud AMiFi perioodiks 2021–2027 selleks planeeritud vahenditest (14 847 510 eurot), rakendusotsustega reformi rakendamiseks eraldatud erimeetme toetus AMIF-is (25 188 636,27 eurot, sh riiklik kaasfinantseering 10%) ja piirihalduse ning viisapoliitika rahastusse (20 798 122,64 eurot, sh riiklik kaasfinantseering 10%) lisandunud toetust, mis on välja toodud seletuskirja punktis 7.“</p> <p>Täiendavalt selgitame, et eelnõus planeeritud muudatuste mõju KOV-idele, sh senise töökorralduse muutmise vajadus, on minimaalne. Täiendatud on seletuskirja punkti 7, kus on selgitatud majutuskeskuse</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>Kaasnevate ülesannetega tekkivad lisavajadused on vaja täpsemalt lahti kirjutada, kuidas ja kelle eelarvest eraldatakse vajaminevad vahendid.</p> <p>Juhime tähelepanu, et seaduse vastu võtmisega ei saa tekkida n-ö automaatseid lisakulusid riigieelarvele. Siduvate rahaliste otsuste tegemine on koondatud riigi eelarvestrateegia ja riigieelarve protsessi, kus kõrvutatakse riigi kõik rahalised võimalused ja vajadused. Arvestades riigi rahalist seisu ja võimalust, et lisavahendeid ei eraldata, tuleb kulud katta asutuse enda vahenditest.</p> <p>Eelnõu seletuskirja punktis 7 on välja toodud muudatuste rakendamisega kaasnevad kulud Siseministeeriumi valitsemisalale ja õiguskantslerile. Teistele riigiasutustele kaasnevaid kulusi pole välja toodud. Eelnõust nähtuvalt tekib seaduse rakendamisel lisaks kulusid ka teistele asutustele, mida aga täpsemalt (koos katteallikatega) pole välja toodud (nt kohanemisprogrammi sihtgrupi laiendamine, andmekogude arendamine, lisapersonali värbamine kohtutes).</p> <p>Palume eelnõu seletuskirja viia sisse täiendused neis punktides, kus on ette nähtud, et eelarvelised vahendid eraldatakse riigieelarvest, tuua välja arvestuse alused ja katteallikad.</p>	<p>ja KOV-i kohustused ja nende katteallikas. Samuti on eelnõus planeeritud muudatuste rakendamisega kaasnevad kulud teistele kui Siseministeeriumi valitsemisalale ja õiguskantslerile kirjeldatud AMIF-i ja BMVI toetuse saanud meetmete ülevaates Piirihalduse ja viisapoliitika rahastu (BMVI) periood 2021-2027 Siseministeerium.</p> <p>Muude rakendamisega seotud vajaduste katmiseks taotleb asjaomane valitsemisala asutus lisavahendeid riigieelarve strateegia protsessis või leitakse katteallikad olemasolevast eelarvest.</p>
Riigikantselei		
1.	<p>Eelnõu § 28 lõikes 4 sätestatakse, et Politsei- ja Piirivalveamet võib kindlaks määrata asukohad, kus rahvusvahelise kaitse taotlus tuleb esitada. Sama paragrahvi lõige 1 ütleb, et rahvusvahelise kaitse taotlusena käsitatakse välismaalase mistahes viisil esitatud sooviavaldust enda pagulasena või täiendava kaitse saajana tunnustamiseks ja rahvusvahelise kaitse saamiseks. Märkime, et Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Eelnõu § 28 lõike 1 (uuesti sõnastatud § 34 lg 4) selgitust on seletuskirjas täiendatud järgmiselt:</p> <p>„Seega käsitletakse määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) ja eelnõu § 34 lõike 1 kohaselt rahvusvahelise kaitse taotlejana välismaalast, kes on PPA-le mistahes kohas ja viisil esitanud sooviavalduse rahvusvahelise kaitse saamiseks, kuid kelle taotlus ei ole veel registreeritud ega vastu võetud.“</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>2024/1348/EL, millega luuakse rahvusvahelise kaitse ühine menetlus liidus ja tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2013/32/EL, artikli 28 lõike 3 kohaselt esitatakse taotlus rahvusvahelise kaitse saamiseks isiklikult, tehes seda kindlaksmääratud kuupäeval ja kohas ning, kui sellest on teavitatud, kellaajal. Samas eristab määrus 2024/1348/EL taotluse esitamise erinevaid etappe (making, lodging and registering) ning taotluse esitamise koha määramine on mõeldud eelkõige vaheetapi „lodging“ kohta. Palume kontrollida, et seaduses oleks üheselt mõistetav, et kindlaks määratud asukohtades rahvusvahelise kaitse taotluse esitamise regulatsioon ei piiraks määruse 2024/1348 /EL mõistes sooviavalduse esitamist ehk määruse artiklis 26 sätestatud protsessi (making).</p>	<p>Lõike 4 seletuses on täiendavalt rõhutatud, et taotluse esitamise koha määramisel on silmas peetud ainult määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) artikli 28 kohast taotluse esitamise (<i>lodging</i>) kohta, mitte sooviavalduse esitamist ja sama määruse artikli 27 kohast taotluse registreerimise kohta.</p>
2.	<p>Eelnõu § 29 lõike 3 punkt 4 sätestab võimaluse daktüloskopeerida alla kuueaastast välismaalast, kui teisiti ei ole võimalik isikut või tema põlvnemist tuvastada. Arvestades, et Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2024/1358 (ehk nn Eurodaci määrus), mis on otsekohalduv ning ei jäta ruumi regulatsiooni laiendamiseks, seab kohustuse võtta biomeetrilised andmed alates kuueaastastelt lastelt, siis palume selgitada, millise otsekohalduva määruse sätte järgi on loodud võimalus alla kuueaastast välismaalast daktüloskopeerida.</p>	<p>Arvestatud Eelnõu § 29 lõike 3 punkti 4 (uuesti sõnastatud § 36 lg 6 punkt 4) ja seletuskiri on muudetud selliselt, et alla kuueaastast last ei daktüloskopeerita, kuid jääb võimalus teha DNA test põlvnemise tuvastamiseks määruse (EL) 2024/1351 artikli 19 lõike 1 punkti s rakendamiseks. Sätte eesmärk on lapse õiguste kaitse ja parimate huvide tagamine. Sisserände olukorras on laps haavatav. Ei saa välistada juhtumeid, kui temaga koos on Eestisse jõudnud täiskasvanud isik, kes väidab olevat tema vanem või sugulane, kuid tegelikult on tegu lapse väärkasutamisega. Samuti võib DNA võtmine olla ainukeseks viisiks põlvnemise tuvastamiseks perekonna taasühendamise menetluses.</p>
3.	<p>Eelnõu § 36 sätestab rahvusvahelise kaitse menetluse keele ning näeb ette, et menetlus toimub eesti keeles. Määruse 2024/1348/EL kohaselt tuleb menetlus osaliselt läbi viia keeles, mida taotleja mõistab või eelduslikult mõistab (nt taotleja teavitamine tema õigustest ja kohustustest või taotleja informeerimine</p>	<p>Arvestatud osaliselt Kontrollimise järgselt asume seisukohale, et eelnõu § 36 (uuesti sõnastatud § 35) ei vaja täiendamist. Täiendatud on seletuskirja. PS § 52 lg 1 kohaselt on riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asjaajamiskeeleks eesti keel. Ilmselgelt on rahvusvahelise</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	juhul, kui taotleja on otsustanud oma taotluse tagasi võtta). Seetõttu palume kontrollida, kas eelnõu § 36 vajab täiendamist selliselt, et menetluse keel on eesti keel, v.a need menetluse osad, kus määruse 2024/1348/EL kohaselt tuleb tagada taotleja arusaamine (nt oma õigustest ja kohustustest).	<p>kaitse valdkonnas erisusi (taotluse esitamine, suulise ja kirjaliku tõlke kasutamine menetluse jooksul, teavitamine taotlejale arusaadavas keeles, tõlge kohtumenetluses jms), millega on tagatud, et välismaalasega suheldakse talle arusaadavas keeles, kuid eeskätt on need reeglid sätestatud otsekohalduvas EL õiguses. Eelnõu seletuskirjas on selgitatud ja viidatud kõikide asjakohaste EL aktide sätteid, mis kajastavad rahvusvahelise kaitse taotleja teavitamise kohustust talle arusaadavas keeles ning vajalike materjalide või toimingute tõlkimise kohustust samuti taotlejale arusaadavas keeles ning tasuta. Sellele vaatamata toimub rahvusvahelise kaitse menetlus Eestis eesti keeles. See tähendab, et menetlustoimingud tehakse eesti keeles tõlgi vahendusel ja kõik menetlusedokumendid ja haldusaktid koostatakse eesti keeles, ning tõlgitakse taotlejale arusaadavasse keelde. Tõlkimise korraldamise eest vastutab asutus, kelle pädevuses on vajalikke toiminguid teha ja akte koostada.</p> <p>Täiendavalt on oluline märkida, et kuna loomisel on EL ühine menetlus, siis võetakse kohustuslikult kasutusele ka EL ülesed standardsed teavitusmaterjalid, mille koostab ja tõlgib kõikidesse vajalikesse võõrkeeltesse EUAA. Eesti rakendusasutused, st PPA ja SoKA saavad standardseid materjale täiendada Eesti spetsiifiliste kontaktidega ning vastutavad täienduse tõlkimise eest vastavasse võõrkeelde.</p> <p>Lisaks on eelnõu seletuskirjas täpsustatud sama paragrahvi lõike 3 kohta käivat.</p>
4.	Eelnõu § 44 reguleerib rahvusvahelise kaitse taotleja viibimist rahvusvahelise kaitse taotlejate majutuskeskuses või muus taotlejate majutamiseks kohandatud asukohas. Nimetatud paragrahvi lõige 4 sätestab juhud, millal taotleja võib Politsei- ja Piirivalveameti kirjalikul loal elada väljaspool majutusk kohta. Samas ei ole reguleeritud, kuidas taotlejale majutuskohat	<p>Arvestatud</p> <p>Eelnõu § 44 (uuesti sõnastatud § 54) lõiget 1 on täiendatud lausega „Majutuskoha määrab Politsei- ja Piirivalveamet“</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	määratakse (kelle otsusega ning millises menetluse etapis). Palume eelnõu § 44 regulatsioon üle vaadata ning seda vajaduse korral täiendada.	
5.	<p>Palume vaadata üle eelnõu § 50, millega võetakse üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2024/1346, millega sätestatakse rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtu nõuded (vastuvõtutingimuste direktiiv), artikli 10 lõige 5, mille kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et riigisisese õigusega on ette nähtud reeglid, mis käsitlevad kinnipidamise alternatiive, nagu korrapärane ilmumine ametiasutustesse, rahalise tagatise andmine või kohustus elada kindlaksmääratud kohas. Nimetatud sätete ülevõtmiseks on vaja reguleerida, mis on alternatiivsed kinnipidamise meetmed direktiivi artikli 10 mõistes.</p> <p>Juhime tähelepanu, et sama artikli lõike 2 kohaselt võib rahvusvahelise kaitse taotleja suhtes kinnipidamisele alternatiivseid meetmeid kohaldada ainult taotlejale, kelle suhtes esineb kinnipidamise alus, ning kõikide järelevalvemeetmete rakendamiseks kõikidele taotlejatele direktiivist tulenevalt alust pole.</p> <p>Palume kontrollida, et eelnõu § 50 ei oleks võimalik tõlgendada selliselt, et see kehtib kõigi taotlejate suhtes, ning järelevalvemeetmeid, nt reisidokumendi äravõtmist või rahalist tagatist võib kasutada kõigi taotlejate suhtes selleks, et menetlust efektiivselt, lihtsalt ja kiirelt läbi viia.</p> <p>Palume kaaluda selguse huvides ka võimalust jagada eelnõu §-s 50 toodud regulatsioon kaheks, et eristada kinnipidamise alternatiividena kasutatavaid järelevalvemeetmeid, mida kohaldatakse juhul, kui esineb kinnipidamise alus, ning vastuvõtutingimuste direktiivi artiklis</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Eelnõu 4. peatükk reguleerib liikumisvabaduse piiramist, kinnipidamist ja kinnipidamise alternatiive ning majutamise ja kinnipidamise erisusi massilise sisserände hädaolukorras. I jaos reguleeritakse liikumisvabaduse piiramist, kinnipidamist ja kinnipidamise alternatiive. Täpsemalt on §-dega 60, 62, 63 ja 64 üle võetud direktiivi (EL) 2024/1346 (vastuvõtu kohta) artikkel 9 ja eelnõu §-ga 67 on üle võetud sama direktiivi artikli 10 lõige 5.</p> <p>Samuti on vastavalt täiendatud eelnõu seletuskirja ning muuhulgas on põhjalikumalt selgitatud liikumisvabaduse kohaldamise ja kinnipidamise alternatiivi kohaldamise erisusi.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>9 toodud võimalusi kasutada spetsiifilisi järelevalvemeetmeid, mida rakendatakse olukorras, kus esinevad avaliku korra kaalutlused või taotleja põgenemisoht. Näiteks lubab artikli 9 lõige 2 vajaduse korral nõuda, et taotlejad annaksid pädevale ametiasutusele endast teada ettemääratud ajal või mõistlike ajavahemike järel, ilma et see mõjutaks ebaproportsionaalselt palju taotlejate direktiivist tulenevaid õigusi. Sellise teatamisnõude võib kehtestada sama artikli lõikes 1 osutatud otsuste täitmise tagamiseks või selleks, et tulemuslikult takistada taotlejaid põgenemast.</p> <p>Seega palume üle kontrollida eelnõu § 50 vastavus vastuvõtutingimuste direktiivi artiklitele 9 ja 10, nii et oleks üheselt mõistetav, millises olukorras kasutatakse kinnipidamise alternatiividena järelevalvemeetmeid.</p>	
6.	<p>Eelnõu § 53 lõige 1 sätestab, et rahvusvahelise kaitse taotleja kinnipidamisele kohaldatakse väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduses Eestis viibimisalusetas viibiva välismaalase kinnipidamise kohta sätestatud, arvestades käesolevas seaduses sätestatud erisusi. Sama paragrahvi lõige 2 sätestab, et rahvusvahelise kaitse taotleja kinnipidamisel võib kohaldada väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduses Eestis viibimisalusetas viibiva välismaalase kinnipidamise kohta sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid ning vahetut sundi, erivahendit ja relva korrakaitse seaduses sätestatud alustel ja korras.</p> <p>Eelnõu seletuskirjas on jäänud lõike 2 selgitused poolikuks. Palume seletuskirja täiendada ning ühtlasi kontrollida, et eelnõu § 53 lõike 1 puhul ei väljutaks vastuvõtutingimuste direktiivi raamidest, arvestades, et rahvusvahelise kaitse taotlejale saavad kehtida</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Seletuskirja on täiendatud. Selgitatud on, et VRKS näeb ette teatavad erisused arvestades direktiivis (EL) 2024/1346 (vastuvõtu kohta) sätestatud.</p> <p>Lisaks on täiendatud eelnõu §-i 65 (uuesti sõnastatud) põgenemise ohu hindamise osas, mis on oluline asjaolu liikumisvabaduse piirangute, kinnipidamise ja kinnipidamise alternatiivide kohaldamise otsustamisel. Varem oli sätestatud, et põgenemise ohuks tuleb lugeda olukordi kui esineb VSS sätestatud põgenemis ohuna käsitletav asjaolu, kui välismaalane ei ole järginud tema suhtes kohaldatud liikumisvabaduse piirangut või kinnipidamise alternatiivi, kui välismaalane on loata ja teavitamata lahkunud majutuskeskuse maakonna territooriumil või kui ta ei ole ilmunud PPA-sse menetlustoimimuteks.</p> <p>Tehtud märkust arvestades on eelnõusse tehtud muudatus, mille kohaselt on § 55 lõike 3 (uuesti sõnastatud § 65 lg 3 punkt 1) loetelu esimest punkti muudetud järgnevalt:</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	kinnipidamisel ainult need piirangud ja tingimused, mis on direktiivis sätestatud. Seega peaks VSS kohalduma ainult nõuete osas, mis on direktiiviga kooskõlas, ning mitte võimaldama laiemaid tõlgendusi. Seda saab tõenäoliselt tagada ka juhiste ja koolitustega, mida seaduse rakendajatele võib pakkuda.	„1) esineb väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse §-s 6 ⁸ nimetatud asjaolu, arvestades käesolevas seaduses sätestatud menetluse erisusi “. Muudatuse vajalikkust on seletuskirjas üksikasjalikult põhjendatud.
7.	Eelnõu § 82 järgi suunatakse rahvusvahelise kaitse taotleja osalema kohanemisprogrammis (sisseelamise teemamoodul ja A1-taseme keeleõpe), mille läbimine on kohustuslik. Vastuvõtutingimuste direktiiv 2024/1346 ei sätesta liikmesriigile kohustust teha taotlejatele keeleõpet või sisseelamise mooduli läbimist kohustuslikuks, tuleb vaid pelgalt tagada võimalus soovi korral nendes osaleda. Juhul, kui keeleõpe ja kohanemismoodul tehakse kõigile taotlejatele kohustuslikuks, kaasneb paratamatult risk, et keelt õpetatakse kohustuslikus korras taotlejatele, kelle taotlusi küll menetletakse tavapärasel menetluses, kuid kes ei osutu siiski hiljem kaitse saajaks ning menetluse lõppedes pöörduvad tagasi oma päritoluriiki. Samuti kaasnevad selle teenuse pakkumisega ka paratamatult kulud ning halduskoormus, nagu ka eelnõu seletuskirjas märgitakse. Praegu on võimalik taotlejate keeleõppe kohustuslikuna pakkumist rahastada EL vahenditest, kuid tulevikus võib selline võimalus kaduda ning seetõttu tuleb juba nüüd arvestada, et sellisel juhul kaasneks pikaajalised ja püsivad kulud ka riigieelarvele. Palume seda ka seletuskirja mõjude osas esile tuua.	<u>Arvestatud</u> <u>Kultuuriministeeriumi selgitus:</u> Muudatus on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga (EL) 2024/1346, mis jätab liikmesriikidele otsustusõiguse kohanemismeetmete vormi ja ulatuse määramisel. Eesti on otsustanud muuta rahvusvahelise kaitse taotlejatele kohanemisprogrammis osalemise kohustuslikuks, et tagada parem toimetulek ja õiguskõuekus ning vähendada riski, et kaitse saajad jäävad ilma esmase keele- ja kultuuripõhise ettevalmistuseta. Vabatahtlik osalemine ei ole senises praktikas olnud tulemuslik – taotlejate osalusmäär on olnud madal ning mõju lõimumisele piiratud. Risk, et kohanemisteenust osutatakse isikutele, kelle taotlused hiljem tagasi lükatakse, on väike – 2024. aasta andmetel moodustasid need juhtumid alla 10% kõigist taotlustest. Kohanemisprogramm ei laiene piirimenetluses olevatele taotlejatele. Kui tulevikus väheneb Euroopa Liidu rahastus, võib teenuste pakkumise kulu osaliselt üle minna riigieelarvele; see on kajastatud seletuskirjas ebasoovitava mõjuna. Samas on tegemist proportsionaalse ja põhjendatud meetmega, mis toetab sidusat ja turvalist ühiskonda ning on kooskõlas EL õigusest tulenevate eesmärkidega. Seletuskirja punkti 6.4.1 on täiendatud selgitusega, miks on taotleja kohanemisprogrammi läbimine kohustuslik ja millised pikaajalised ja püsivad kulud

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
		võivad kaasneda riigieelarvele, sh mida tehakse, et ebasoovitavat mõju (s.t lisakoormust riigieelarvele) vältida.
Sotsiaalministeerium		
1.	<p>§ 14. Saatjata alaealise taotleja esindamine</p> <p>(1) Saatjata alaealise eestkostja ülesandeid võib täita isik, kes on usaldusväärne ning kellel on saatjata alaealise esindamiseks vajalikud teadmised ja oskused. Eestkostja ülesannete täitmist ei määrata isikule, kelle huvid on vastuolus või võivad minna vastuollu saatjata alaealise huvidega.</p> <p>(2) Kui saatjata alaealise välismaalase eestkostja ülesandeid täidab perekonnaseaduse alusel valla- või linnavalitsus või käesoleva paragrahvi lõikes 6 sätestatud juhtudel Sotsiaalkindlustusamet, tohib üks füüsiline isik üheaegselt esindada kuni 30 saatjata alaealist taotlejat. Massilisest sisserändest põhjustatud hädaolukorras võib üheaegselt esindada kuni 50 saatjata alaealist taotlejat.</p> <p>(3) Saatjata alaealise eestkostja ülesannete täitmisel peab eestkostja ülesandeid täitev isik (edaspidi käesolevas paragrahvis <i>esindaja</i>) enne saatjata alaealise osalemist nõudvate menetlustoimingute läbiviimist temaga kohtuma. Selliste menetlustoimingute tegemisel viibib esindaja menetlustoimingute tegemise juures ja võtab arvesse saatjata alaealise enda seisukohti oma vajaduste kohta.</p> <p>(4) Teavet esindaja määramise kohta ja võimalusest esindaja peale turvaliselt ja konfidentsiaalselt halduskohtule kaebus esitada antakse saatjata alaealisele viisil, mis tagab, et saatjata alaealine saab sellest teabest aru.</p> <p>(5) Politsei- ja Piirivalveamet ja muu asutus, kellel on teavet, et esindaja ei ole täitnud oma ülesandeid nõuetekohaselt või esindaja ei vasta käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud nõuetele,</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Eelnõu ja seletuskirja tekst struktuuri on muudetud.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>teavitab sellest eestkostja ülesandeid täitvat valla- või linnavalitsust ja käesoleva paragrahvi lõikes 6 sätestatud juhtudel Sotsiaalkindlustusametit.</p> <p>(6) Massilisest sisserändest põhjustatud hädaolukorras või muul juhul, kui valla- või linnavalitsus ei saa ettenägematult suure saatjata alaealiste arvu tõttu ajutiselt saatjata alaealise eestkostja ülesandeid täita, võib Sotsiaalkindlustusamet kuni perekonnaseaduse alusel eestkostja määramiseni täita saatjata alaealise eestkostja ülesandeid või sõlmida selleks lepingu füüsilise või juriidilise isikuga.</p> <p>Põhjendus: Teeme ettepaneku teha eelnõu §-s 14 muudatused, kuna need aitavad muuta teksti paremini arusaadavaks järgmiselt:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) muudatused ühtlustavad sõnade „eestkostja“ ja „esindaja“ ning sõnade „saatjata alaealine“ ja „saatjata alaealine välismaalane“ kasutamist; 2) muudatuste tulemusena räägitakse paragrahvis läbivalt „eestkostja ülesannete täitmisest“, mitte vaheldumisi „eestkostja ülesannete täitmisest“ ja „eestkostja õiguste ja kohustuste täitmisest“ nagu praegu; 3) muudatustega täpsustatakse lg 2 sõnastust, kuna praegusest sõnastusest ei ole üheselt arusaadav, kas kohtuma peab enne menetlustoiminguid, milles peab osalema SAV, või enne toiminguid, millel peab osalema eestkostja. 4) vahetatakse lg-te 2 ja 3 asukohad, kuna muudetud järjestuses on kogu paragrahvi tekst loogilisem; 5) parandatakse ekslik viide lg-s 3, kus praegu oli lg 6 asemel viidatud lg-le 7, mida paragrahvis ei ole; 6) lg-sse 6 lisatakse täpsustus, mis aitab paremini eristada eestkostja ülesannete täitmist PKS § 176 lg 1 mõttes ja eestkostja määramist PKS § 176 lg 2 alusel. Praegune sõnastus oli vastuoluline, kuna tekitas küsimuse, et kui KOV ei ole võimeline eestkostja 	

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	ülesandeid täitma, siis kuidas saaks kohus ta eestkostjaks määrata.	
2.	Eelnõu § 14 lõige 4. Palume seletuskirjas täpsustada, kes peab sellist teavet esindatavale andma. Jääb ka ebaselgeks, kes sellisel juhul esitab esindatava nimel kaebuse halduskohtule.	Arvestatud Seletuskirja on täiendatud selgitustega, et eelnõu § 14 lõike 4 (uuesti sõnastatud § 15 lõige 6) kohaselt antakse saatjata alaealisele rahvusvahelise kaitse taotlejale teavet talle esindaja määramise kohta ja võimalusest esindaja peale turvaliselt ja konfidentsiaalselt halduskohtule kaebus esitada sellisel viisil, mis tagab, et saatjata alaealine saab sellest teabest aru. Sama § lõike 7 kohaselt lasub nimetatud kohustus kõikidel lapsega kokku puutuvatel asutustel. Eelkõige PPA-l, kelle ülesanne on korraldada menetlust ja langetada otsus rahvusvahelise kaitse vajaduse kohta. Samuti Sotsiaalkindlustusametil, kelle ülesanne on korraldada rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõttu. Lapsega kokku puutuvatel asutustel, sh lapsele õigusabi andval õigusteenuse pakkujal (PPA lepingupartner) on õigus ja kohustus pöörduda vastava kaebusega kohtusse.
3.	Eelnõu § 29 lõige 2. Jääb ebaselgeks kuidas see info SKA-ni jõuab. Lõike 1 kohaselt teavitab PPA SKA-d isiku majutusvajadusest pärast taotluse saamist. Samas saatjata alaealine iseseisvalt taotlust esitada ei saa. Lisaks teavitab eelnõu § 29 lõike 1 punkti 3 kohaselt PPA saatjata alaealise eestkostja ülesandeid täitvat isikut, kuid SKA peab teavitama PPA-d isikust, kes täidab saatjata alaealise eestkostja ülesandeid. Jääb arusaamatuks, kuidas SKA-ni jõuab info selle kohta, kes täidab saatjata alaealise eestkostja ülesandeid. Tõenäoliselt eeldaks selline teabevahetus täpsustusi seoses teabe esitamise kohustusega SKA-le. Lisaks tekib küsimus, mida tuleks lugeda saatjata alaealise puhul harilikuks viibimiskohaks.	Arvestatud Eelnõu § 29 lõike 1 punkti 2 (uuesti sõnastatud § 36 lõige 1 punkt 2) on täiendatud järgmiselt: „teavitab Sotsiaalkindlustusametit vajadusest taotleja majutamiseks ning vajaduse korral saatjata alaealise esindamiseks“.
4.	Palume sõnastada eelnõu § 47 lõige 2 järgmiselt: „(2) Taotlejale makstav rahaline toetus on võrdne Riigikogu poolt igaks	Arvestatud Eelnõu § 47 lõige 2 (uuesti sõnastatud § 57 lõige 2) on sõnastatud järgmiselt:

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	eelarveaastaks riigieelarvega kehtestatud toimetulekupiiriga.“. Põhjendus: Pakutud sõnastus on kooskõlas ka sotsiaalhoolekande seaduses toimetulekutoetuse regulatsioonis kasutatava toimetulekupiiri viitega.	„Taotlejale makstav rahaline toetus on võrdne riigieelarvega kehtestatud toimetulekupiiriga“.
5.	Palume lisada eelnõusse puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse (PISTS) muutmise, millega tunnistatakse kehtetuks PISTS § 3 lõige 2. Muudatus oleks järgmises sõnastuses: „§ x. Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse muutmise Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse § 3 lõige 2 tunnistatakse kehtetuks.“. Põhjendus: Kuna rahvusvahelise kaitse, sealhulgas ajutise kaitse saanud isikud saavad elamisloa ja elamisloa alusel Eestis elavad inimesed on sotsiaalkindlustushüvitiste subjektid, siis puudub vajadus erisätete järele eriseadustes. Eestis ei ole kunagi õigust sotsiaalkindlustusele eristanud elamisloa saamise aluste järgi. Arvestades, et need sätted on seadustes tingimuste osas ka mõnevõrra erineva sõnastusega ja sisalduvad ainult osades eriseadustes, siis on ettepanek need kehtetuks tunnistada. Töövõimetoetuse seaduses sarnane muudatus vajalik, kuid seda peab kinnitama MKM.	Arvestatud
Eesti Inimõiguste Keskuse		
1.	Uue VRKS-i §-ga 2 kohaselt kasutatakse seaduses Euroopa ühise varjupaigasüsteemi õigusaktides sätestatud mõisteid ning uusi mõisteid selles ei sätestata. Meie hinnangul ei koorma selline lähenemine mitte ainult spetsialiste, vaid muudab rahvusvahelise kaitsega seotud õiguste mõistmise tavakodaniku ja kolmanda riigi kodaniku jaoks väga keeruliseks . Kuna VRKS-i tekst ei ava peamisi mõisteid ega sätesta iseseisvalt kõiki õigusi või kohustusi, peab iga isik, kes	Arvestatud osaliselt Terminid on seletuskirja lisast toodud seletuskirja punkti 4 tähestikulises järjekorras koos viitega õiguslikule alusele. Mõistame märkust ja nõustume hinnanguga, kuid EL otsekohalduv õigus on Eesti õiguse osa edaspidi ka rahvusvahelise kaitse menetluse ning Eestil ei ole võimalust neid otsekohalduvaid norme seadusesse ümber kirjutada. Ka ühe direktiivi (EL) 2024/1346 definitsioonide,

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>soovib oma olukorda või õigusi mõista, kontrollima kuut erinevat EL-i määrust, mis on oma olemuselt tehnilised ja mahukad. Seaduseelnõust nähtuv normitehniline lähenemine tähendab praktikas seda, et rahvusvahelise kaitse süsteemis osalev isik, keda seadus puudutab, ei saa selle tekstist ilma süvitsi mineva juriidilise väljaõppeta aru. Ka rahvusvahelise kaitse taotlejatel ja saajatel puudub tegelik võimalus oma õigusi iseseisvalt kaitsta või mõista seda, millised kohustused neid Eestis ootavad. Pöörame tähelepanu asjaolule, et Eestis valitseva õiguspoliitilise ja kultuurilise arusaama kohaselt peavad seadused olema kättesaadavad ja arusaadavad kõigile, mitte ainult juristidele või ametnikele. Demokraatlikus õigusriigis on elementaarne, et seadused peavad olema tavakodanikule arusaadavad. Seetõttu soovitab Eesti Inimõiguste Keskus VRKS-i normitehnilist ülesehitust parandada, lisades seadusesse vähemalt peamiste mõistete definitsioonid, et tagada õigusselgus ja juurdepääs siseriiklikule rahvusvahelise kaitse õiguse regulatsioonile ka ilma professionaalse juriidilise abita.</p>	<p>mis on sätestatud ka määruses, seadusesse ümber kirjutamine ei teeks seadust selgemaks.</p> <p>Nagu seletuskirjas selgitatud, on regulatsioonist tervikuna arusaamiseks ja selle rakendamiseks EL-i määrustele eelnõus läbivalt viidatud, kuid peame paraku arvestama reeglit, mille kohaselt EL määruse ülevõtmine selle sätete siseriiklikusse õigusesse ümberkirjutamise abil ei ole lubatav.</p>
2.	<p>Kahetsusväärset ei ole arusaadav eelnõuga kavandatud õigusabi süsteem. RÕS sätestab, et riigi õigusabi antakse ühel järgnevatest viisidest: õigusabi andmine kohustuseta hüvitada riigi õigusabi tasu ja riigi õigusabi kulud; õigusabi andmine kohustusega ühekordse maksena täielikult või osaliselt hüvitada riigi õigusabi tasu ja riigi õigusabi kulud; õigusabi andmine kohustusega osamaksetena täielikult või osaliselt hüvitada riigi õigusabi tasu ja riigi õigusabi kulud. Ning vastavalt RÕS § 7 lõike 1 punktile 1 keeldutakse õigusabist juhul, kui taotleja on ise võimeline kaitsma oma õigusi või punktide 3 ja 4 kohaselt juhul, kui isikul on võimalik kulud iseseisvalt katta.</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Uuesti sõnastatud eelnõu § 16 alusel luuakse uus tasuta õigusabi pakkumise kord Justiits – ja Digiministeeriumi märkuste kohaselt.</p> <p>Retrospektiivselt selgitame, et eelnõu eelmises sõnastuses oli sätestatud lahendus, mille kohaselt saavad kõik rahvusvahelise kaitse taotlejad alates taotluse registreerimisest kogu menetluse vältel kuni lõpliku otsuseni riigi õigusabi.</p> <p>Eelnõu §-i 15 (uuesti sõnastatud § 16) on Justiits – ja Digiministeeriumi märkusele tuginedes muudetud selliselt, et riigi õigusabi rahvusvahelise kaitse taotlejatele</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>Seletuskirja kohaselt täpsustatakse lõikega 2, et taotleja saab soovi korral tasuta õigusabi kogu menetluse vältel. Seega on RÕS ja kavandatav VRKS omavahel konfliktis ning puudub selgus, kas, mis vormis ja mis ulatuses õigusabi on tasuta ja kes seda peab tagama. Lõikega 8 sätestatakse vastavalt seletuskirjale, et riigi õigusabi taotluse võib esitada inglise keeles. Selgusetuks jääb, kuidas lahendatakse olukordi, kus taotleja ei valda ei inglise ega eesti keelt - eriti olukorras, kus lõikega 7 sätestatakse, et taotluse õigusabi saamiseks ning esindamiseks halduskohtumenetluses esitab välismaalane halduskohtusse koos kaebusega. Meie hinnangul - ja nagu ka UNHCR on rõhutanud - peaks riik tagama tasuta õigusabi ja esindamise kõigis rahvusvahelise kaitse menetluse etappides, sealhulgas juba esimeses haldusmenetluse astmes. Samuti on oluline, et pakutav õigusnõustamine vastaks kõrgetele professionaalsetele standarditele ega piirduks üksnes teabe edastamisega. Õigusabi andmine peaks olema selgelt ja arusaadavalt kirjeldatud VRKS-is ning võimalikud vastuolud RÕS-iga tuleb lahendada.</p>	<p>ei kohaldu ning õigusabi ja esindamist hakkab riigi õigusabi süsteemi asemel korraldama PPA., kes korraldab selleks hanke ning sõlmib lepingu füüsilise või juriidilise isikuga.</p>
3.	<p>Muret tekitab ka § 35, mille kohaselt loetakse menetlusedokument või haldusakt kättetoimetatuks, kui see on edastatud taotleja või tema esindaja elektronposti aadressile ilma kättesaamise kinnitusega. Sellise regulatsiooniga ei ole võimalik nõustuda. Kiri võib sattuda automaatselt nn rämpsposti kausta, taotlejal võib puududa ajutiselt internetiühendus, sidevahend võib olla rikkis või isik võib olla haiguse tõttu võimetu oma postkasti avama. Samuti võib esindaja viibida puhkusel või haiguslehel. Sellest hoolimata hakkab haldusakti edasikaebamise tähtaeg uue regulatsiooni järgi jooksmas hetkest, kui PPA saadab selle elektrooniliselt välja.</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Eelnõu § 35 lõige 3 (uuesti sõnastatud § 40 lõige 2 ja 3) on sõnastatud järgnevalt: (2) Menetlusedokumendi või haldusakti kättetoimetamisele kohaldatakse haldusmenetluse seadust, arvestades käesolevas seaduses sätestatud erisusi.</p> <p>(3) Menetlusedokument või haldusakt loetakse kättetoimetatuks, kui see on edastatud välismaalase või tema esindaja elektronposti aadressil või haldusorgani infotehnoloogilise vahendi abil. Menetlusedokument või haldusakt antakse taotleja soovi korral talle paberil. Lõike 3 osas on tegemist erisusega HMS § 27 lõike 2 punktist 4, mille kohaselt</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>Eesti Inimõiguste Keskus leiab, et haldusmenetluses peavad kättetoimetamise regulatsioonid olema kooskõlas haldusmenetluse üldpõhimõtetega, sealhulgas menetluse õiglase läbiviimise, isiku tegeliku teavitamise ning võimalusega oma õigusi realiseerida. Seetõttu palume täiendada VRKS § 35 selgesõnalise sättega, mille kohaselt menetlustähtaeg hakkab jooksmas alles hetkest, mil on tuvastatav adressaadi tegelik kättesaamine või vähemalt usaldusväärne teavitatus, või määrata kindel tähtaeg, millal haldusakt loetakse kättetoimetatuks juhul, kui elektrooniliste kanalite kaudu edastatud haldusakti ei ole adressaat vastu võtnud. Rahvusvahelise kaitse menetluse otsuse kättetoimetamist puudutav regulatsioon peab Eesti Inimõiguste Keskuse hinnangul vastama kõigile haldusakti kättetoimetamise üldnõuetele.</p>	<p>dokument või teade dokumendi kättesaadavaks tegemise kohta on edastatud muuhulgas avalik-õigusliku juriidilise isiku või advokaadi elektronposti aadressile. Erius on vajalik põhjusel, et rahvusvahelise kaitse taotlejale õigusabi andja ja tema esindaja ei pruugi olla advokaat.</p>
4.	<p>Eesti Inimõiguste Keskuse hinnangul ei ole rahvusvahelise kaitse taotlejate inimõiguste ja põhivabaduste riivamine pikema kui 48 tunni pikkuse kinnipidamise näol ilma kohtu loata (VRKS § 58 lg 2) seaduseelnõu seletuskirjas esitatud asjaolude ja viidete alusel kooskõlas Eesti põhiseaduse ja välislepingutest tulenevate kohustustega. Antud võimaluse (kuni 7 päeva isiku ilma kohtu loata kinni pidamise) ilma täpsustusteta seadusesse viimine annab Politsei- ja Piirivalveametile ning Kaitsepolitseiametile liigselt suure kaalutusruumi väga intensiivse inimõiguste ja põhivabaduste riive hindamisel. Kinnipidamise vaidlustamise võimaluse tagamine ei võimalda õigusvastast kinnipidamist kontrollida 48 tunni jooksul. Piisavalt konkreetse seaduse sõnastuse puudumine toob ühtlasi kaasa probleemi võimude lahususe põhimõtte järgimisega, kuivõrd isikute kauem kui 48</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Eelnõud ja seletuskirja on muudetud. Kinnipidamise tähtaeg ilma kohtu loata on nii tavaolukorras kui massilisest sisserändest põhjustatud hädaolukorras 48 tundi.</p> <p>Selle tasakaalustamiseks on kohtu loal kinnipidamise tähtajaks 4 kuud ning keelduva otsuse edasikaebemenetluse korral kohaldatakse nn hüplevat kassatsiooni, mille kohaselt jäetakse üldisest kohtukaebe õiguse ulatusest välja Ringkonnakohtu menetlus.</p> <p>Täiendavalt selgitame, et mõistame esitatud murekohti, kuid eelnõuga ei ole antud PPA-le ega KAPO-le õigust isikuid meelevaldselt kinni pidada. Samuti on oluline märkida, et Siseministeeriumile ei ole teada välislepingud, milles Eesti oleks võtnud kohustusi tagada rahvusvahelise kaitse taotlejate kinnipidamisel kohtulikku kontrolli 48 tunni jooksul.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>tundi kinnipidamise eeldusi hakkavad käesoleva seaduse sõnastuse järgi sisuliselt kujundama täidesaatva võimu asutused. Asjaolu, et kriminaalmenetluse nõuded ei pruugi Eesti siseriikliku õiguse kontekstis kohalduda teistele menetlusliikidele, ei anna alust eeldada, et teistes menetlusliikides kohalduks madalam põhiõiguste kaitse standard. Kõnealune muudatus puudutab praktikas ka nende isikute põhiõiguste riivet, kelle puhul ei esine kahtlust ühegi avalikku korda ohustava teo toimepanemise osas ning kes ei ületanud piiri ebaseaduslikult, vaid kelle puhul on tegemist õigustatult rahvusvahelist kaitset taotlevate isikutega. Teiste liikmesriikide samalaadne praktika ei peegelda tingimata meetme proportsionaalsust ega kooskõla Eesti Vabariigi välislepingutest tulenevate kohustustega. Seaduseelnõu seletuskirjas tuginetakse valdavalt just teiste liikmesriikide praktikale. Seetõttu on põhjendatud säilitada senist olukorda, kus võib üksnes erakorralise seisukorra väljakuulutamise alusel pidada isikuid ilma kohtu loata kinni kauem kui 48 tundi. Seega soovitab Eesti Inimõiguste Keskus sellest muudatusest loobuda või töötada välja õiguslik regulatsioon, mis seaks Politsei- ja Piirivalveametile ja Kaitsepolitseiametile kaalutusõiguse teostamisel konkreetsed ja põgenike õigusi arvesse võtvad piirid või välistaks praktiliste lahenduste toel rahvusvahelise kaitse saamiseks õigustatud isikute õiguste ebaproportsionaalse riive ka massilisest sisserändest tingitud hädaolukorras.</p>	
5.	<p>VRKS-i muudatuste vaates on planeeritavatest seadusemuudatustest välja jäänud kinnipidamise alternatiivide kasutamise võimaldamine. Kuigi Eesti praktikas välditakse alaealiste rahvusvahelise kaitse taotlejate kinnipidamist, ei ole teiste haavatavate isikute asukoha üle järelevalve teostamiseks seni võimaldatud alternatiivseid lahendusi.</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Eelnõu 4. peatükk reguleerib liikumisvabaduse piiramist, kinnipidamist ja kinnipidamise alternatiive ning majutamise ja kinnipidamise erisusi massilise sisserände hädaolukorras. I jaos reguleeritakse liikumisvabaduse piiramist, kinnipidamist ja kinnipidamise alternatiive. Täpsemalt on §-dega 60, 62, 63 ja 64 üle</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>Probleemne on eelkõige vanglatüüpi tingimustes kinnipidamine, mille nõudeid on planeeritavas seaduses hoopis leevendatud. Probleem seisneb selliste haavatavate isikute kinnipidamises, kelle kinnipidamine toob kaasa tavapärasest intensiivsema õiguste riive kas tervise ohustamise (nt vaimse tervise probleemidega taotlejad) või eraelu puutumatuse riive näol (hiljutistest juhtumitest nt transsoolised taotlejad, kellel puudub ligipääs hormoonravile). Keskuse hinnangul tuleks kinnipidamiskeskusesse paigutamise kõrval pakkuda ka alternatiivseid järelevalvemeetmeid. Elektrooniline valve, mida kriminaalmenetluses on edukalt kasutatud, võiks olla üks toimiv lahendus.</p>	<p>võetud direktiivi (EL) 2024/1346 (vastuvõtu kohta) artikkel 9 ja eelnõu §-ga 67 on üle võetud sama direktiivi artikli 10 lõige 5.</p> <p>Samuti on vastavalt täiendatud eelnõu seletuskirja ning muuhulgas on põhjalikumalt selgitatud liikumisvabaduse kohaldamise ja kinnipidamise alternatiivi kohaldamise erisusi.</p>
6.	<p>Kavandatava VRKS § 44 lg 1 alusel peab rahvusvahelise kaitse taotleja menetluse ajal viibima selle maakonna territooriumil, kus asub tema majutuskoh. Selle maakonna territooriumilt võib ta lahkuda üksnes perekondlikel või tervislikel põhjustel vastuvõtutingimuste osutaja loal. Inimõiguste keskus leiab, et selline täiendav piirang riivab oluliselt taotlejate liikumisvabadust ning ei ole piisavalt põhjendatud. Maakondlik viibimiskohustus, mis rakendub automaatselt kõigile taotlejatele, sõltumata nende isiklikest asjaoludest, ei ole proportsionaalne ega vasta inimõiguste kohtupraktikas seatud kriteeriumitele, mille kohaselt peab iga liikumispiirang olema seaduslik, konkreetsele juhtumile kohaldatav ning vältimatult vajalik.</p>	<p><u>Mitte arvestatud</u></p> <p>Eelnõu § 44 (uuesti sõnastatud § 54 lg 1) on vajalik direktiivi (EL) 2024/1346 (vastuvõtu kohta) artiklite 7, 8 ja 23 ülevõtmiseks.</p> <p>Tegemist ei ole liikumisvabaduse piiramisega vaid majutuse korraldamisega ning sellega seotud muude teenuste pakkumise koha määramisega. Liikumisvabaduse piiramise kohaldamine on reguleeritud eelnõu §-des 60, 62, 63 ja 64.</p>
7.	<p>Uueks järelevalvemeetmeks, mida PPA saab kohaldada VRKS § 50 lg 1 punktist 4 tulenevalt, on rahalise tagatise andmine. Samas ei ole seaduses sätestatud, millises summas rahaline</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Rahalise tagatise andmine kinnipidamise alternatiivina on eelnõust ja seletuskirjast välja jäetud.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>tagatis määratakse, milliste kriteeriumite alusel seda otsustatakse, kes otsuse teeb, kuidas ja millal on võimalik tagatis tagasi saada, kus seda hoiustatakse, kas tagatiseks võetud summale lisatakse intress ning milline on hoiustamise tähtaeg. Seega puudub selge seaduslik raamistik selle järelevalvemeetme rakendamiseks, mistõttu võib rahalise tagatise kohaldamine muutuda meelevaldseks. Praeguses sõnastuses ei taga säte menetluslikku läbipaistvust ega õiguslikku kaitset taotlejatele PPA võimaliku omavoli eest. Seetõttu tuleks rahalise tagatise säte seadusest välja jätta või täpsustada selle kohaldamise korda ja määrasid.</p>	<p>Tagasivaatavalt selgitame, et rahalise tagatise andmine on ühe võimaliku kinnipidamise alternatiivina sätestatud praegu rakendatava direktiivi 2013/33/EL (vastuvõtu kohta) artikli 8 lõikega 4 ning uuesti sõnastatud direktiivi 2024/1346/EL (vastuvõtu kohta) artikli 10 lõikega 5. Seni ei ole Eesti sellist alternatiivi üle võtnud ega rakendanud. Lisandusega soovisime lubatu piirides laiendada kinnipidamise alternatiivide valikut, et kinnipidamist vähendada. Nõustume, et vajalik oleks rakendamise kord, mistõttu arvestame ettepanekuga ja jätame selle kinnipidamise alternatiivide loetelust välja. Seega on Eestis kinnipidamise alternatiividena kasutada üksnes liikumisvabaduse piiramist st majutuskoha määramist ja raporteerimist ning dokumendi hoiule võtmist.</p>
Andmekaitse Inspeksioon		
1.	<p>1. Juurdepääsupiirangud</p> <p>Eelnõu § 9 lg 1 sätestab, et ajutise kaitse ja rahvusvahelise kaitse menetlus ei ole avalik ning lg 2 sätestab, et taotleja andmeid sisaldav teave tunnistatakse asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks avaliku teabe seaduse tähenduses ja nimetatud välismaalase andmeid sisaldava teabe töötlemine on lubatud üksnes seadusega ettenähtud ülesannete täitmiseks. Seletuskirjas toodud põhjendustest tulenevalt võib eeldada, et antud juhul on juurdepääsupiirangu kehtestamise vajadus laiem, kui avaliku teabe seadus (AvTS) ette näeb, kuna väljastada ei tohi mitte ainult neid andmeid, mis kahjustaks oluliselt andmesubjekti eraelu puutumatust (AvTS § 35 lg 1 p 12), vaid hoiduda tuleb mistahes teabe jagamisest. Järelikult tegemist peaks olema käesoleva seadusega uue aluse loomisega vastavalt AvTS § 35 lg 1 p le 19.</p> <p>AKI soovib täpsustada seletuskirja, tuues selgelt välja, et tegemist on eriregulatsiooniga AvTS § 35 lg 1 p 1 9</p>	<p><u>Arvestatud</u></p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>mõttes. Hetkel mainitakse seletuskirjas, et tundliku sisuga isikuandmeid ei tohi kolmandatele pooltele avaldada ilma seadusliku aluseta, põhjuse ja taotleja nõusolekuta. See alus on aga AvTS § 35 lg 1 p-ga 12 ja § 39 lg-ga 1 kaetud. Seega peaks seletuskirja s täpsustama ning selgitama, miks leitakse, et AvTS-s sätestatud alusest ei piisa. Lisaks on seletuskirjas öeldud, et reeglina tuleb hoiduda mistahes teabe jagamisest taotluse esitamise fakti, taotleja isiku ja menetluse käigu kohta. Sõna „reeglina“ viitab sellele, et teatud juhtudel on ikkagi nimetatud teave jagamine lubatud, mis tekitab segaduse.</p> <p>Seletuskirjas (lk 42) on samuti öeldud, et rahvusvahelise kaitse ja ajutise kaitse menetluses kogutud andmed loetakse ka edaspidi piiratud juurdepääsuga teabeks eelkõige AvTS § i 35 lõike 1 punkt 11 ja 12 alusel sh kohaldades § 40 lõikes 3 sätestatud. See omakorda tekitab kahtlusi selles, kas tegemist on uue juurdepääsupiirangu loomisega või AvTS-s juba olemasolevate aluste kordamisega. Kui siiski eesmärk ei olnud luua eraldiseisev juurdepääsupiirangu alus, vaid tegemist on AvTS-is olemasolevate piirangute rõhutamisega, siis palume arvestada sellega, et Justiits ja Digiministeerium i (juhises isikuandmete ja avaliku teabe töötlemise ning andmekogude reguleerimise kohta on öeldud, et s eaduses AvTS is sätestatud ei korrata</p> <p>Eelnõu § 9 lg 3 sätestab, et taotleja kohta kogutud andmete edastamine välisriigile ja välisriigilt taotleja kohta andmete kogumine on lubatud välislepingust, Euroopa Liidu õigusest või käesolevast seadusest tuleneva kohustuse täitmiseks. Andmete edastamisel välisriigile tagatakse, et teavet ei edastata taotleja päritoluriigile. Eurodaci määrus ütleb aga, et käesoleva määruse kohaselt liikmesriigi või Europoli poolt Eurodac-süsteemist saadud isikuandmete</p>	

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	edastamine mis tahes kolmandale riigile, rahvusvahelisele organisatsioonile või liidus või väljaspool asuvale eraõiguslikule üksusele peaks olema keelatud (pp 84 ja art 49 lg 1). Ühtlasi juhime tähelepanu, et lisaks kohustuse täitmisele on oluline, et andmete edastamine oleks IKÜM-i alusel seaduslik, mistõttu tuleb järgida IKÜM V peatüki sätteid. Sellele viitab otseselt ka Eurodaci määrus artikli 49 lõikes 3.	
2.	<p>2. Isikuandmete töötlemine</p> <p>Eelnõu § 10 lg 1 sätestab, et käesolevas seaduses sätestatud menetlustes võivad pädevad asutused töödelda isikuandmeid, sealhulgas eriliiki isikuandmeid, ilma isiku nõusolekuta. Seletuskirjas on selgitatud, et otsekohalduvatest määrustest tuleneb, milliseid isikuandmeid ja millistel juhtudel rahvusvahelise kaitse menetluses töödeldakse. Juhime tähelepanu, et nimetatud säte võimaldab liiga laia tõlgendamist ning töödeldavate isikuandmete (sh eriliiki isikuandmete) koosseis ei ole kuidagi piiritletud. Igasugune isikuandmete töötlemine riivab põhiseaduse (PS) §-s 26 sätestatud õigust eraelupuutumatusse. PS § 11 kohaselt tohib õigusi ja vabadusi piirata ainult kooskõlas põhiseadusega. See tähendab, et niisugune piirang peab olema kooskõlas ka PS § 3 esimese lausega, mille kohaselt teostatakse riigivõimu üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. Sättes väljendatud üldise seadusereservatsiooni põhimõtte järgi peab põhiõigusi puudutavates küsimustes kõik olulised otsused tegema seadusandja. Seega ei piisa sellest, et isikuandmed ja nende töötlemise eesmärgid on sätestatud ainult määruste tasandil.</p> <p>Eelnõu § 10 lg 2 kohustab välismaalast lg s 1 nimetatud andmeid (st eriliiki) pädevatele haldusorganitele esitama. AKI hinnangul ei ole andmesubjektile andmete esitamise kohustus piisavalt</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Selgitame, et isikuandmed ja nende töötlemise eesmärgid on sätestatud järgmistes EL määrustes.</p> <ul style="list-style-type: none"> • määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) artiklites 14, 27 ja 28; • määruse (EL) 2024/1351 (rändehalduse kohta) artiklites 17, 19 ja 22; • määruse (EL) 2024/1356 (taustakontrolli kohta) artiklites 8, 14 ja 17; • määruse (EL) 2024/1347 (kvalifikatsiooni kohta) artiklis 4; • määruse (EL) 2024/1350 (ümberasustamise kohta) artiklis 9 ja • määruse (EL) 2024/1358 (Eurodac-süsteemi kohta) artikli 2 lõike 1 punkt x alusel on identiteediandmed sama määruse artikli 17 lõike 1 punktides c–f ja h, artikli 19 lõike 1 punktides c–f ja h, artikli 21 lõike 1 punktides c–f ja h, artikli 22 lõike 2 punktides c–f ja h, artikli 23 lõike 2 punktides c–f ja h, artikli 24 lõike 2 punktides c–f ja h ning artikli 26 lõike 2 punktides c–f ja h osutatud teave.

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>selge, kuna piiratud ei ole küsitavate andmete koosseis, normist ei nähu andmetöötluse vajalikkus (IKÜM art 5 lg 1 p c) ega eesmärgipärasus (IKÜM art 5 lg 1 p b).</p> <p>Eelnõu § 10 lg 8 kohaselt lg-s 4 nimetatud andmete avaldamise piirangu aluse äralangemisel lõpetatakse andmete avaldamise piirangu kohaldamine ning andmesubjektile antakse teavet ja tagatakse juurdepääs tema kohta kogutud isikuandmetele, tema kohta andmekogusse kantud andmetele ja menetlustoimikule. Sätte sõnastusest ega seletuskirjast ei ole võimalik üheselt aru saada, kas piirangu aluseks oleva asjaolu äralangemisel tehakse teave andmesubjektile teatavaks nõ automaatselt kohe või teave väljastatakse siiski ainult juhul, kui isiku uuesti pöördub.</p>	
3.	<p>3. ABIS ja RAKS</p> <p>Eelnõu § 30 kohta on seletuskirjas öeldud, et muudatuse tulemusena ei hakata koguma täiendavaid andmeid. Eurodac 2013. a määruse kohaselt tohib koguda vaid sõrmejälgi; uue, 2024. a määruse art 2 lg 1 p-i s kohaselt tohib koguda sõrmejälgi ja näokujutisi. Meie hinnangul peaks selguse huvides seletuskirjas täpsustama, et nüüd lisatakse näokujutised ka Eurodaci määruse kohustuste täitmise eesmärgil.</p> <p>Eelnõu § 30 lg 2 sätestab andmekogu eesmärgi, milleks on avaliku korra ja riigi julgeoleku tagamise eesmärgil isiku tuvastamine ja isikusamasuse kontrollimine. Meie hinnangul on tegemist liiga laia ja ebamäärase eesmärgiga, kuna avaliku korra ja riigi julgeoleku alla võiks mahutada väga palju tegevusi. Seletuskirjas on seejuures kitsamalt märgitud, et andmetöötlus on seotud rahvusvahelise kaitse menetlusega. Oleme oma juhises märkinud, et andmekogu eesmärk peab olema seaduses selgelt sätestatud, kuna see on volitusnormi tuum. Vajalik on, et</p>	<u>Arvestatud</u>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>volitusnorm annaks vastuse küsimusele, millisel konkreetsel eesmärgil ja milliste ülesannete täitmiseks andmekogu asutatakse. Ka JDM-i juhises on selgitatud, et andmekogu puhul tuleb seaduses sätestada, millisel eesmärgil ja millise ülesande täitmiseks andmeid töödeldakse – andmekogu peetakse seadusest tuleneva ülesande täitmise lihtsustamiseks. Seega tuleb andmekogu eesmärk selgemalt sõnastada. Mainimine, et eesmärk on seotud mingite seadusest tulenevate ülesannetega, ilma neid volitusnormis välja toomata, ei ole korrektne. Volitusnormis tuleb välja tuua, millised need ülesanded on, mille täitmise lihtsustamiseks andmekogu on vajalik. Sama tähelepanek kehtib ka eelnõu § 103 kohta, millega sätestatakse RAKS eesmärk.</p>	
4.	<p>Eelnõu § 31 lg 2 p 2 sõnastus vajab täpsustamist. Soovitame asendada sõna „täpsem“ sõnaga „täpne“. Andmekogu põhimääruses tuleb esitada ammendav ja täpne loetelu andmetest, mida andmekogusse kogutakse. Sama tähelepanek kehtib ka eelnõu § 105 lg 2 p 2 kohta.</p>	<u>Arvestatud</u>
5.	<p>Eelnõu § 33 lg 2 sätestab ABIS-es sisalduvatele andmetele juurdepääsupiirangu. Seletuskirjas on selgitatud, et biomeetrilised andmed on juurdepääsupiiranguga teave AvTS § 35 lõige 1 punkti 11 tähenduses, kuid kui lähtuda vaid AvTS-is sätestatud juurdepääsupiirangu alusest, langeb see alus ära maksimaalselt kümne aasta möödumisel. Juhime tähelepanu, et AvTS § 35 lg 1 p 11 puudutab eriliiki isikuandmeid, seega AvTS § 40 lg 3 kohaselt kehtib nendele andmetele juurdepääsupiirang andmete saamisest või dokumenteerimisest alates 75 aastat või isiku surmast alates 30 aastat, või kui surma ei ole võimalik tuvastada, siis 110 aastat, alates isiku sünnist. Seega jääb selgusetuks nii seletuskirja viide</p>	<p><u>Mittearvestatud</u> Jääme seletuskirjas toodud põhjenduste juurde. Viidatud andmed on juba EL määruste alusel juurdepääsupiiranguga, samuti on neile määrustest tulenevalt kehtestatud säilitustähtajad, mistõttu peame vajalikuks erialuse kehtestamise VRKS-i.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	kümneaastasele tähtajale kui ka vajadusele kehtestada erialus juurdepääsu piiramiseks.	
6.	Eelnõu § 104 lg 1 annab aluse selles loetletud andmete registris töötlemiseks, kuid jääb selgusetuks, kuidas ja mis allikatest need andmed kogutakse, sh kas kolmandate isikute kohta (sugulased, tuttavad, vt eelnõu p 16) peab andmed esitama välismaalane ise (kui jah, siis mis alusel ta neid puudutatud isikutelt kogub).	Kommentaar RAKS-i kantakse taotleja, tema perekonnaliikmete andmed ning Eestis elavate sugulaste või tuttavat andmed. Nimetatud andmed esitab taotleja. Perekonnaliikmete ja muude seotud inimeste andmed on vajalikud perekonna taasühinemise ning vastutava liikmesriigi määramise menetluses. Näiteks on üheks vastutava liikmesriigi määramise aluseks perekonnaliikmete asukoht liikmesriigis. Taotleja kogub nimetatud andmed puudutatud isikutelt vabatahtlikul alusel.
7.	Eelnõu § 104 lg 2 p 1 lubab töödelda välismaalase üldandmeid. Seletuskirjas (lk 188) on selgitatud, et üldandmeteks on ees ja perekonnanimi ning <u>eelmised nimed</u> , sünniaeg ja Eesti isikukood, kui see on olemas, sugu, kodakondsus ja <u>eelmised kodakondsused</u> , kontaktandmed (aadress Eestis ja päritoluriigis, e-posti aadress, telefoninumber ja sotsiaalmeediakontod), kontaktaadress välisriigis, e-posti aadress, telefoninumber. JDM-i juhise kohaselt on isiku üldandmed kinnine loetelu, kuhu kuuluvad nimi, isikukood, sugu, kodakondsus, kontakt, sh aadress, emakeel. Seletuskirjas toodud andmete loetelu on laiem, kui kokkulepitud üldandmete loetelu. Kui esineb vajadus töödelda isikuandmed eelmiste nimede ja kodakondsuste kohta, siis tuleb neid eraldi koosseisuna seaduses nimetada ja seletuskirjas selgitada andmete töötlemise vajaduse.	Arvestatud Eelnõu on täiendatud. Rahvusvahelise kaitse taotluse menetluses on taotleja ütluste usutavuse ja tagakiusamise olukorra hindamisel ka kõikidel kaudsetel tõenditel ja asjaoludel märkimisväärne kaal ning kõiki teadaolevaid asjaolusid tuleb kontrollida ja kogumis hinnata. Seletuskirja on vastavalt täiendatud.
8.	Palume eelnõus § 104 toodud andmete koosseisud ja andmete päritoluallikaid täpsustada ning seletuskirja täiendada vastavate põhjendustega.	Kommentaar Täpsed andmete koosseisud ja andmeandjad sätestatakse RAKS põhimääruses. RAKS-i kantakse rahvusvahelise kaitse ja elamisloa taotleja, sealhulgas perekonna taasühinemise raames kaitse saaja

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
		perekonnaliikme elamisloa taotleja, määruse 2024/1351/EL (rändehalduse kohta) alusel üleantava ja solidaarsusmehhanismi raames vastu võetava välismaalase, määruse 2024/1350/EL (ümberasustamise kohta) alusel vastu võetava välismaalase ja Euroopa Liidu Nõukogu direktiivi 2021/55/EÜ (ajutise kaitse kohta) kohaldamisalasse kuuluvate välismaalaste isikuandmed ning muud allpool loetletud andmekategooriatesse kuuluvad andmed.
Eesti Linnade ja Valdade Liit		
1.	<p>Kommentaar: Eesti Linnade ja Valdade Liit tutvus esitatud eelnõuga ja, kooskõlas meie liikmete tagasisidega, ei saa me eelnõu esitatud kujul kooskõlastada. Eelnõu mõjude hinnang on tükeldatud ja segadust tekitav - seetõttu on keeruline mõista eelnõu terviklikku mõju. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevuste ja eeldatavad kulude-tulude peatükis märgitakse näiteks, et riigi ja KOV-i tegevused, eeldatavad kulud ja tulud sõltuvad Vabariigi Valitsuse otsusest, PPA ja KAPO töö efektiivsusest ning kohanemisprogrammi ja õigusabi tõhususest. Selliselt ei ole võimalik nt KOVidel hinnata, millises mahus tuleb kohalikes eelarves VRKSi täitmiseks ressursi ette näha.</p>	<p>Sotsiaalministeeriumi vastus:</p> <p>Muudatus puudutab ainult alaealistele laienevat toetust. Direktiivi tekst rõhutab taotlejatest laste võrdset kohtlemist kodanikest lastega. Seega on antud ühtlustamine oluline. Laste vajadused ei erine tulenevalt nende päritolust.</p> <p>Eelnõu tekst toob välja, et varustamine toiduainetega või toitlustamine, varustamine esmavajalike riide ja muude tarbeesemete ning hügieenivahenditega on võimalik asendada rahalise toetusega. Tänapäevase eelnõu ei sätesta, et toetust ei ole võimalik vähendada, kui nt keskus varustab inimest eelpool mainitud vahenditega. Seega ei ole vajalik eelnõusse ettepanekus esitatud kitsendust lisada, kuna rahalise toetusega ei kata inimene ainult toidukulu, vaid ka muid igapäevaseid kulusi. Täiendavalt kui isikule peaks kaitse saamise järgselt majutuskeskuses viibides laienema asukohajärgse KOVi tugi, siis KOVil on võimalik rakendada toetuse tasumisele proportsionaalsust. Oluline on silmas pidada, et eelnõus on sätestatud, et kui selgub, et kaitse taotlejal või kaitse saanul on olnud erinevate teenuste/toetuste saamise ajal piisavalt rahalisi vahendeid, siis on temalt õigus nõuda tagasi tekkinud kulude hüvitamist.</p> <p>Üks olulisi aspekte eelnõu koostamise juures oli võrdne kohtlemine teiste Eesti elanikega. Toetus on mõeldud minimaalsete</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
		<p>tarbimiskulude katmiseks, mis on ühtlasi ka toimetulekutoetuse aluseks.</p> <p>Toimetulekutoetuse osas on kasutuses sama arvestuse alus: esimese perekonna liikme kohta arvestatakse 100% toimetulekupiirist, iga järgneva täisealise arvestuse aluseks on 80% ning alaealiste puhul 120% toimetulekupiirist. Mõistame, et erinevus tekib sellest, et majutuskeskuses on pakutavate teenustena ka toitlustus, kuid püsielanikud, kes taotlevad toimetulekutoetust, peavad toidu ise suutma endale hankida. Teisalt tekib see erinevus, et äsja riiki saabunud inimestel on puudus muudest esmatarbekaupadest ja asjadest, mida peavad esmakordselt endale soetama, mis püsielanikel võivad olla juba varasemast ajast olemas. Hakates kaaluma iga rahvusvahelise kaitse taotleja ja saaja toetuse vajadust ja suurst eraldi, tekitame liigset halduskoormust nii taotlejale kui menetlejale. Kuna Eestis on toimetulekutoetuse näol välja töötatud juba toimiv toetusskeem, mis on mõeldud minimaalsete tarbimiskulude katmiseks, siis arvestades võrdse kohtlemise printsiipi, siis on mõistlik kasutada samu aluseid ka rahvusvahelise kaitse saajate osas. Majutuskeskuses on majutus tagatud, seega eluasemekulusid siia juurde ei arvestata. Ka toimetulekutoetuse arvestamise juures on eluasemekulud eraldi ning need kulud ei kuulu toimetulekupiiri sisse.</p>
2.	<p>Kehtiva seaduse § 36 lg 5 järgi on taotlejale makstav rahaline toetus võrdne kehtiva minimaalsetest tarbimiskulutustest lähtuva toimetulekupiiriga. Perekonna teise ja iga järgmise täisealise liikme toetuse suurus on 80 protsenti perekonna esimese liikme toetuse suuruselt. Perekonna iga alaealise liikme toetuse suurus on võrdne perekonna esimese liikme toetuse suurusega.</p> <p>Eelnõu § 47 lg 3 näeb ette muudatuse, mille kohaselt on perekonna iga lapse toimetulekupiir 120 protsenti perekonna esimese liikme toimetulekupiirist.</p>	Vt Sotsiaalministeeriumi eelnev vastus

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>Arvestades, et tegemist on rahvusvahelise kaitse taotlejatega, kellele makstakse toetust ajal, mil nad viibivad varjupaigataotlejate majutuskeskuses, siis ei ole põhjendatud toetuse määra tõstmine ja kehtima võiks jääda olemasolev regulatsioon.</p> <p>Rahvusvahelise kaitse saaja vastuvõtmisel on ettepanek täiendada eelnõu ka sättega, mille kohaselt juhul, kui peale kaitse saamist elab isik majutuskeskuses või sellega võrdsustatud pinnal, kus on tagatud toitlustus, makstakse talle toimetulekutoetust kuni 50 protsenti kehtivast toimetulekupiirist.</p>	
3.	<p>Eelnõu § 78 lg 3 ja lg 6 p 1 järgi korraldab Sotsiaalkindlustusamet kaitse saaja kohaliku omavalitsuse üksusesse asumise nelja kuu jooksul alates välismaalasele rahvusvahelise kaitse või ajutise kaitse alusel elamisloa andmise päevast. Vastavad kulud kandnud kohaliku omavalitsuse üksusele või eraõiguslikule juriidilisele isikule kaetakse riigieelarvest kaitse saaja kasutusse antava eluruumi ühekordselt sõlmitava üürilepingu sõlmimisega seotud kulud esimese nelja kuu jooksul pärast kaitse saamist.</p> <p>Seletuskirjas on öeldud, et lõige 3 sätestab ajalise tähtaja (neli kuud), mille jooksul peab Sotsiaalkindlustusamet iseseisva elukoha leidmise tuge pakkuma ja majutuskeskuse elanik on kohustatud välja kolima. Sellega kehtestatakse maksimaalne ajaline piirang peale elamisloa saamist majutuskeskuses elamise jätkamiseks. Täiendavalt on siiski oluline arvestada, et majutuskeskusest lahkumine peab toimuma esimesel võimalusel, et tagada kaitse saajale võimalikult kiire iseseisva elu alustamine ning vajalikud majutuskohad uutele kaitse taotlejatele. Lõikega 6 täpsustatakse, et kohaliku omavalitsuse üksusele või eraõiguslikule</p>	<p>Sotsiaalministeeriumi vastus:</p> <p>§ 78 lg 3 ja 6 toovad välja maksimaalse aja, kui inimesele elukoht tuleb leida. Praktiliselt alustatakse eluruumi otsingutega kohe, kui inimene saab rahvusvahelise kaitse, et tagada kiire iseseisvumine ning majutuskeskuses koha vabastamine. § 78 lg 7 sätestab, et KOV-i või eraõigusliku juriidilise isiku põhjendatud ettepanekul on võimalik pikendada lõikes sätestatud ajalist raami. Sellega on meie hinnangul tagatud ajaline paindlikkus, kui mõjuvatel põhjustel ei ole võimalik eluruumi nelja kuu jooksul leida. Me ei pea mõistlikuks nelja kuu asendamist kuue kuuga kuna tänane praktika näitab, et neli kuud on üldjuhul piisav (üldiselt leitakse eluruum ka kiiremini), pikem ajaperiood võib olla ebasoosiv kaitsesaanu poolsele koostööle ning ei soosi tema kiiret iseseisvumist. Pikem ajaperiood võib tehnikult kasvata majutuskeskuse täituvust, mille tõttu ei jagu majutuskohi uutele saabujatele, kes seda kõige enam vajavad.</p> <p>Rahvusvahelise kaitse taotlejatel, sh Ukraina sõjapõgenikel, on võimalus elamisloa menetluse ajal viibida majutuskeskuses või siis iseseisvalt leitud peatumiskohas. Vastavalt eelnõule (ja täna</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>juriidilisele isikule tekkinud kulud kaetakse riigieelarvest. Sellisteks kuludeks saavad olla kaitse saaja kasutusse antava eluruumi ühekordselt sõlmitava üürilepingu sõlmimisega seotud kulud esimese nelja kuu jooksul pärast kaitse saamist. Kulude hüvitamisel arvestatakse §-is 79 kehtestatud piirmääradega. Kulude hüvitamisele on sätestatud ajaline piirang, mistõttu kaetakse kulud ainult sellisel juhul, kui kaitse saanu on üürilepingu sõlminud esimese nelja kuu jooksul pärast elamisloa saamist.</p> <p>Teeme ettepaneku asendada lõigetes 3 ja 6 nimetatud ajavahemik neli kuud ajavahemikuga kuus kuud, kuna neli kuud võib olla liiga lühike aeg eluaseme leidmiseks.</p> <p>Siinkohal on oluline tuua välja, et osadel Ukrainast saabunud kaitse taotlejatel on võimalik elada Eestis olevate tuttavate ja sugulaste juures ning seetõttu ei vaja nad majutuskeskuse tuge. Samas ei muuda see asjaolu, et inimene vajab iseseisvale elule edasi liikumisel rahalist toetust. Sellest lähtuvalt teeme ettepaneku kohelda rahvusvahelise kaitse taotlejaid võrdselt, sõltumata nende esialgsest elukohast. Alternatiivina võiksid kõik kaitse taotlejad elada esialgu varjupaigataotlejate majutuskeskuses, mis suurendaks aga teenuse kulusid.</p>	<p>kehtivale õigusruumile) esitatakse eraldi seisva peatumiskoha soovi korral rahvusvahelise kaitse taotleja poolt, vastavasisuline avaldus Politsei - ja Piirivalveametile. PPA saab seda lubada, kui inimesel endal on olemas piisavad rahalised vahendid ja/või on Eestis seaduslikult viibiv isik, kes teda ülal peab. Seega inimesel on olemas oma vahendid (finantsiline iseseisev toimetulek) või ülalpidaja ning inimene viibib juba kaitse taotlemise ajal KOV territooriumil. Ühekordse toetuse eesmärk on ennekõike toetada inimese lahkumist majutuskeskusest ning elu sisseseadmist KOV territooriumil. Väljaspool keskust elavatele Ukraina sõjapõgenikele loodi erandmeede, kus võimaldati ka väljaspool keskust viibivatele ajutise kaitse saanutel antud toetust kasutada. Võrdse kohtlemise eesmärgil laiendati seda tuge ka teistele kaitse saanutele.</p>
4.	<p>Nii seaduses kui ka eelnõus on välja toodud saatjata alaealistega seotud tegevused. Arvestades et praktikas on tekkinud saatjata alaealistega seotud juhtumite puhul segadust korraldusliku poolega, siis on äärmiselt oluline alkatada kohtumised, kus osaleksid Sotsiaalministeeriumi, Sotsiaalkindlustusameti ja Tallinna linna (kus saatjata alaealsed peamiselt elavad) esindajad, vajadusel ka teiste kohalike omavalitsuste esindajad. Kohtumiste eesmärk on luua selge ning kõigile osapooltele arusaadav protsessikirjeldus,</p>	<p>Sotsiaalministeeriumi vastus:</p> <p>Arvestame ELVL-i ettepanekut saatjata alaealiste osas ja kooskõlastame SKA-ga saatjata alaealiste esindamist ja toetamist puudutava protsessi kaasates vajadusel kohalike omavalitsuste esindajaid.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	mis tagab selguse juhtumite käsitlemisel, väiksema halduskoormuse ning saatjata alaealise huvide parima esindatuse.	
Eesti Töötukassa		
1.	<p>Andmevahetuse ja registrite kasutamise tingimused</p> <p>Juhime tähelepanu sellele, et § 82 lõike 12 rakendamine eeldab, et vajalikud andmed on kättesaadavad ning nende vahetus toimub turvalisel viisil. Vastavalt § 84 lõikele 5 kehtestatakse andmevahetuse ning ligipääsu korra rahvusvahelise kaitse andmise registri põhimääruses. Siiski ei ole ülevaadet, kas see võimaldab hõlmata ka kõikide asutuste keeleõppe andmeid. Lisaks ei ole seletuskirjast selgitatud, millised on andmevahetuse loomise ja haldamisega seotud kulud erinevate registrite vahel ning millistest rahastusallikatest need kulud katmisele suunatakse. Kas andmete vahetuse arenduskulu on mõistlik arvestades sihtrühma suurust ning milliseid andmeid asutustest päritakse. Samuti ei ole selge, kas ja kuidas on tagatud nende tegevuste teostatavus ning kas meetmed on valmis rakendamiseks mais 2026.</p>	<p><u>Kultuuriministeeriumi vastus:</u></p> <p>§ 82 lõike 12 rakendamine tugineb uuele kohanemisprogrammi andmekogule (KOPA), mis on kavandatud VRKSi muudatuste koosseisus. KOPA loob õigusliku ja tehnilise raamistiku, mis võimaldab korraldada andmevahetuse vähemalt Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) ja Töötukassa andmebaasiga, kuna need sisaldavad andmeid riiklikult rahastatud eesti keele õppe kohta. Vajaduse korral võib andmevahetust laiendada ka teistele registritele, mis sisaldavad kohanemisprogrammi läbimise seisukohalt asjakohaseid andmeid. Selline lahendus tagab põhimõtte, et isikuandmeid küsitakse üks kord ning edaspidi liiguvad andmed asutuste vahel automaatselt.</p> <p>Andmevahetuse kulude ja ajakava osas tuleb arvestada, et töö toimub paralleelselt: õigusliku aluse loomisega alustatakse kohe, samal ajal kavandatakse ja valmistatakse ette ka tehnilisi lahendusi. Kõik arendused ei pruugi olla lõpuni valmis 12. juuniks 2026, kuid selleks kuupäevaks peavad olema kokku lepitud protsessid, paika pandud vastutused ja määratud osapoolte rollid. Tehniliste lahenduste maksumus sõltub töömahust ja sisulisest lahendusest. RIA ja SMITi kogemuse põhjal võib ühe andmevahetuse arendus maksta suurusjärgus kuni 100 000 eurot. Iga asutus katab oma arenduskulud oma eelarvest.</p>
2.	<p>Muude sihtrühmade keeleõppe võimalused ja nende rahastamine</p> <p>Muudatus, mille järgi ei või isik, kes on juba sama keeleoskustaseme keeleõppe programmi läbinud või on seda viimasel viiel aastal teinud ning kelle koolitust on rahastatud muust riigieelarvest või välisvahenditest, saada keeleõpet uuesti, võib kaasa tuua soovimatuid mõjusid.</p>	<p><u>Kultuuriministeeriumi vastus:</u></p> <p>Eelnõus kavandatud piirang, mille kohaselt ei saa isik osaleda samal tasemel riiklikult rahastatud eesti keele õppes, kui ta on selle juba läbinud kohanemisprogrammi raames või viimase viie aasta jooksul mõne muu riigieelarvest või välisvahenditest rahastatud programmi kaudu, on oma</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>Eelkõige võib see piirata inimeste võimalusi keeleoskuse parandamiseks ning takistada nende lõimumist. Palume see asjaolu ja sellega seotud regulatsiooniline raamistik põhjalikult läbi vaadata ning seletuskirja vastavad osad täiendada, et vältida põhjendamatut keelustamist või keeleõppe võimaluste piiramist. Töötukassa eeldab, et muudatus jõustub edasiulatuvalt, ehk enne jõustumist avalikest vahenditest eesti keele koolitusi saanutele muudatust koheselt ei rakendadata.</p>	<p>olemuselt piirav. Samas on see meede vajalik ja proportsionaalne, arvestades Eesti riigi piiratud ressursse ja keeleõppe valdkonna vajadusi.</p> <p>Keeleõpe on kallis ja strateegiline teenus, mille eesmärk on toetada uussisserändajate toimetulekut tööturul ja ühiskonnas laiemalt. Ressursid on piiratud ning samade teenuste korduval pakkumisel väheneb võimalus jõuda kõigi sihtrühmadeni. Näiteks on seni vaid ligikaudu 50% Ukraina sõjapõgenikest kasutanud võimalust osaleda eesti keele kursusel, mis näitab, et tegelik vajadus on suurem kui olemasolev pakkumine.</p> <p>Kultuuriministeeriumi tehtud võrdlusanalüüs Töötukassa ja Settle in Estonia Ukraina sihtrühma kohta näitas, et perioodil 24.02.2022–30.09.2024 kulus topelt keeleõppele ligikaudu 300 000 eurot. Selline olukord ei ole kestlik ega õiglane tingimustes, kus eesti keele õpetajate nappus on suur ja riigi rahalised võimalused piiratud. Mitmete riikide praktika kinnitab samuti piirangute vajalikkust – osades riikides katavad õppijad juba esimese kursuse osaliselt ise. Piirangu võimalikud negatiivsed mõjud on leevendatavad, kuna Eestis on loodud tasuta alternatiivid ja täiendavad võimalused: Haridus- ja Teadusministeeriumi e-õpperessursid (Keeleklikk, Keeletee), Integratsiooni Sihtasutuse keelepraktika programmid ning tasulised kursused, mis on kõigile kättesaadavad. Seega tagatakse, et keeleõppe soovijatel ei jää arenguvõimalused puudulikuks.</p>
3.	<p>Tagasinõude kehtestamine kohanemisprogrammi keeleõppele</p> <p>Eelnõu näeb ette kehtestada tagasinõude võimaluse nii ajutise kaitse kui rahvusvahelise kaitse saajate osas, kellele osutatakse keeleõppe teenust kohanemisprogrammi raames.</p> <p>a) Kas on kavas kehtestada sarnased tagasinõuded ka teistele sihtrühmadele, näiteks muul viisil, sh nõ tavarände</p>	<p>Kultuuriministeeriumi vastus:</p> <p>Tagasinõude regulatsiooni eesmärk ei ole uute piirangute loomine, vaid olemasoleva VRKS-i sätte süsteemne sidumine kohanemisprogrammi peatükiga, et tagada õiguslik selgus ja läbipaistvus.</p> <p>a) Kas on kavas kehtestada sarnased tagasinõuded ka teistele sihtrühmadele?</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>alusel saadud uussisserändajate puhul, kes on keeleõpet saanud?</p> <p>b) Kui mitte, siis millised on põhimõttelised põhjused ning millise õiguspärase eesmärgi toetamiseks sellise erandi tegemine oleks põhjendatud?</p> <p>c) Kuigi sihtrühmad iseenesest on erinevad ning koolituste rahastus võib toimuda erinevatest programmidest, kasutatakse keeleõppeks avalikku raha ning sihtrühmad võivad olla olukorras, kus neil puuduvad võimalused keeleõppe eest tasumiseks. Tagasimakse nõude kehtestamine võib aga põhjustada olukorra, kus uussisserändajad eelistavad esmalt otsida tasuta keeleõpet teistest asutustest või muul viisil rahalist toetust taotleda, mis omakorda avaldab mõju kohanemisprogrammi järjepidevusele ja selle tõhususele ning teiste asutuste eelarvele.</p>	<p>Ei ole. Tagasinõude regulatsioon ei kohaldu tavarände alusel saabunud isikutele.</p> <p>b) Kui mitte, siis millised on põhimõttelised põhjused ja eesmärk? Tagasinõude kehtestamise aluseks on asjaolu, et rahvusvahelise ja ajutise kaitse saajatele on kohanemisprogrammis osalemine kohustuslik. Tavarände alusel saabunud välismaalastele on kohanemisprogramm vabatahtlik. Kui nende sihtrühmade puhul seada keeleõppele tagasinõue, võib see viia programmi vältimisele, mis ei ole Eesti riigi huvides.</p> <p>c) Millised on võimalikud mõjud ja kuidas see erisus on põhjendatud? Eelnõus sätestatud tagasinõude võimalus (§ 82 lõige 13) ei ole uus põhimõte, vaid VRKS-i kehtiva regulatsiooni (§ 75 lõiked 43-44) üleviimine kohanemisprogrammi uude peatükki, arvestades sihtrühma laienemist. Praktikas ei ole varasemat sätet seni rakendatud, kuna määrust ja toimivat mehhanismi ei ole veel välja töötatud. Kui tulevikus hakatakse vastavat rakendusakti VRKS § 83 punkti 3 alusel koostama, tehakse vajalikud analüüsid ja koordineeritakse tegevused kõigi asjassepuutuvate asutustega. Tagasinõude mehhanismi ei rakendata järgalt kõigile rahvusvahelise või ajutise kaitse sihtrühma kuuluvatele inimestele. Seda saab kohaldada vaid nende puhul, kellel on tegelik maksevõime, ning nii, et tagasinõue ei seaks isikut ebaproportsionaalselt raskesse olukorda.</p>
4.	<p>Samaväärne kohtlemine ja rahastamistingimused</p> <p>Eelnõu võrdsustab muust riiklikust rahastusest toetatud keeleõppe ning kohanemisprogrammi raames osutatud keeleõppe, mis tõstatab küsimuse, kas ning mil määral peaksid kehtima samad tagasinõude tingimused ka muudele riiklikult rahastatud koolitustele. Palume välja tuua ning analüüsida, kas ja kuidas tuleks see regulatsioon laiendada ning millised on võimalikud õiguslikud ja praktilised mõjud.</p>	<p>Kultuuriministeeriumi vastus:</p> <p>Kultuuriministeerium ei saa teiste valdkondade korraldust reguleerida, kuna see ei kuulu meie haldusalasse. Samas on oluline, et riiklikult rahastatud keeleõppe puhul järgitaks võimalikult ühtseid ja läbipaistvaid põhimõtteid, et vältida põhjendamatu ebavõrdsust ning tagada avalike vahendite sihipärane kasutamine.</p> <p>Käesoleva eelnõu ettevalmistamisel ei ole tehtud teiste asutuste töökorralduse</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
		detailset analüüsi. Kui aga hakatakse koostama rakendusakti, st määrust, viiakse läbi põhjalik mõjude analüüs ning tegevused koordineeritakse kõigi asjaomaste partneritega. Sel viisil saab tagada, et kohanemisprogrammi lahendused on kooskõlas üldiste riiklike keeleõppekorraldustega ning välditakse kattuvusi või ebaproportsionaalseid piiranguid.
5.	<p>Keeleoskustaseme hindamine ja tagasimakse nõude tingimused</p> <p>§ 82 lõike 13 punktis 1 on sätestatud, et tagasinõue võib kehtestada, kui ühe aasta jooksul ei omanda isik keeleoskustaset A1.</p> <p>a) Kuidas on plaanis hinnata keeleoskustaseme A1 omandamist, arvestades, et selle taseme keeleeksameid riiklikult ei korraldata ning keeleeksami standardid ning hindamismeetodid ei ole riiklikult kehtestatud?</p> <p>b) Millised meetodid või hindamismeetodid on kavandatud selle keeleoskustaseme hindamiseks ning millised on nende kehtivus ja usaldusväärsus?</p>	<p>Kultuuriministeeriumi vastus:</p> <p>Tõepoolest, Eestis ei korraldata riigikeele A1-taseme eksamit. Vastavuse hindamine toimub läbitud keeleõppe mahu ja aktiivse osaluse alusel. Minimaalseks kriteeriumiks on vähemalt 100 akadeemilist juhendatud tundi ning vähemalt 80% õppetöös osalemine.</p> <p>Kultuuriministeerium on juba aastaid järginud seda põhimõtet, kuna riigikeele eksamite korraldamine ei kuulu meie haldusalasse ning A1-taseme riikliku eksami loomist me otseselt mõjutada ei saa. Seetõttu tagatakse hindamise selgus ja võrreldavus just õppekava mahu ja osalusprotsendi kaudu.</p>
Eesti Pagulasabi		
1.	<p>Eelnõu: § 17, § 33, HKMS muudatus; Eestis viibimine lõpliku otsuse tegemiseni: Vaidlustus ei anna automaatselt viibimisõigust; riigis viibimise õigus tuleb kohtult taotleda koos vaide esitamisega (CEAS viide: APR art 68(2)–(4))</p> <p>Muudatusettepanek: VRKS § 17 lg 2–5 asendamine sellise normiga, et esimese astme kaebus rahvusvahelise kaitse asjas (eriti piirimenetluses) peatab automaatselt haldusotsuse täitmise ning annab kaebuse menetlemise ajaks õiguse viibida Eestis kuni halduskohtu lõpliku otsuseni.</p> <p>Põhjendus: tõhus kaebeõigus eeldab peatavat toimet; vähendab <i>refoulement</i>’i riski ja eraldi esialgse õiguskaitse taotluste koormust.</p>	<p>Mitte arvestatud</p> <p>Nõustume, et rahvusvahelise kaitse taotluse suhtes keelduva otsuse korral on vajalik taotlejatele tagada tõhus õiguskaitse. Selgitame, et EL rahvusvahelise kaitse õigustik eristab riigis viibimise õiguse sõltuvalt EL-i saabumise viisist ja taotluse läbi vaatamise menetluse liigist ning keelduva otsuse tegemise alusest. Kuna tegemist on EL määrustega, siis puudub võimalus ja vajadus siseriiklikus õiguses viibimise õigust teisiti sätestada.</p> <p>Eriti oluline on märkida, et rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise korral piirimenetluses puudub välismaalasel õigus Eestis viibida algusest peale, mistõttu puudub ka keelduva otsuse kohta kaebuse</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>Pikem kommentaar: eelnõu kohaselt ei oma rahvusvahelise kaitse taotleja poolt keelduva otsuse osas kohtule esitatud vaidlustus automaatset peatavat toimet. Kaebaja peab koos vaidlustusega esitama eraldi taotluse viibimisõiguse saamiseks.</p> <p>Kusjuures:</p> <ul style="list-style-type: none"> - APR võimaldab liikmesriikidel kehtestada kõrgemad tagatised, sh vaidlustuse esitamise automaatse peatava toime. Seega on Eestil pädevus see garantii seadusesse lisada. - Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika näitab, et kui kaebus puudutab tagasisaatmisega kaasnevat väärkohtlemise riski või ohtu elule, peab õiguskaitsevahend olema efektiivne. Efektiivsus eeldab automaatset peatavat toimet, sest pelgalt võimalus eraldi taotleda seda ei välista praktikas <i>refoulement</i>'i. - Euroopa Liidu põhiõiguste harta art 47 kohaselt peab õiguskaitse olema reaalne, mitte illusoorne. Kui inimene saadetakse välja enne, kui kohus on sisuliselt kaebuse läbi vaadanud, muutub kaebeõigus sisutuks. <p>Seaduses tuleks ette näha, et rahvusvahelise kaitse taotleja vaidlustusel haldusorgani keelduvale otsusele on automaatne peatav toime. See tagab, et enne kohtu sisulist otsust ei saa inimest Eestist välja saata. Lahendus jääb kooskõlla APR 12-nädalase menetluspiiranguga (PPA otsus + vaidlustus + kohus). Automaatne peatav toime vähendab esialgse õiguskaitse taotluste mahtu.</p>	<p>esitamisel automaatne tagasisaatmist peatav mõju.</p> <p>Samuti on oluline märkida, et lõpliku otsuse institutsiooni tõttu, mis hõlmab kohtumenetlust, ei kohaldata rahvusvahelise kaitse asjades vaidemenetlust.</p>
2.	<p>Eelnõu: § 33; otsuse vaidlustamise tähtaeg piirimenetluses: 5 päeva (APR art 67(7))</p> <p>Muudatusettepanek: asendada piirimenetluses otsuse vaidlustamise 5-päevane tähtaeg 10 päevaga.</p>	<p>Mitte arvestatud</p> <p>Reformi üheks peamiseks eesmärgiks on rahvusvahelise kaitse menetluse ja kohtumenetluse tõhustamine ja kiirendamine. Üheks meetmeks selle</p>

Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
<p>Põhjendus: 5-päevane tähtaeg ei taga sisulist õigust otsust vaidlustada.</p> <p>Pikem kommentaar: eelnõu näeb ette, et rahvusvahelise kaitse taotlejal on piirimenetluses keelduva otsuse vaidlustamiseks 5 päeva. Samal ajal tuleb sama tähtaja jooksul esitada ka viibimisõiguse taotlus, sest kaebusel ei ole automaatset peatavat toimet.</p> <p>Kusjuures:</p> <ul style="list-style-type: none"> - APR (2024/1348) sätestab, et liikmesriik võib määrata tähtaegadeks 5–10 päeva. Eesti on valinud alumise piiri, kuigi 10 päeva jääks täielikult CEAS-i raamidesse. - Euroopa Inimõiguste Kohus on leidnud, et 5 päeva koos tõlgi, juristi ja tõendite vajadusega ei taga tõhusat kaebeõigust. - Taotlejal on topeltkoormus, ta peab 5 päeva sees esitama kaks avaldust (kaebus + viibimisõiguse taotlus). See ei ole realistlik ilma õigusabi ja tõlketa Samal ajal riigi õigusabi määramine ja sisuline kontakt juristiga 5 päeva sees ei ole tagatud. 10 päeva annaks reaalse aja esindaja ja tõendite kaasamiseks. Eriti arvestades, et taotleja võib viibida piiritsoonis või kinnipidamisasutustes, kus info liikumine ei ole nii kiire. - 5-päevane tähtaeg võib tekitada puudulikke kaebusi, mis suurendab kohtute töökoormust. Pikem tähtaeg parandab sisulist kvaliteeti, jäädes siiski 12-nädalasesse EL raamistikku. <p>Lühikesed tähtjad koos mitte-automaatse peatava toimega suurendavad <i>refoulement</i>'i riski ja koormavad kohtuid. Seega soovitame seaduses ette näha piirimenetluses kaebuse esitamise tähtjaks 10 tööpäeva tagamaks sisulise kaebeõiguse.</p>	<p>eesmärgi saavutamisel on EL liikmesriikide üleselt ka lühemad tähtjad keelduvate otsuste vaidlustamiseks. Oluline on märkida, et lühemad tähtjad ja taotlejate täpsustatud kohustused on reformi paketi lõikes läbivalt tasakaalustatud täiendavate garantiidega taotlejate õiguste kaitsmisel. Üheks selliseks garantiiks on tasuta õigusabi taotluse esitamisest alates st kogu haldusmenetluse kestel ning kuni kohtumenetluse lõpuni. Arvestades asjaoluga, et taotlejal on tema soovi korral kogu menetluse kestel vastava kvalifikatsiooniga õigusabi andja, kes on menetluse asjaoludega kursis ning on osalenud ka taotleja küsitlemisel, tagatud on tõlge, siis ei ole 5 päevane tähtaeg varjupaiga piirimenetluses liigselt koormav ega sea ohtu kaebeõiguse realiseerimist.</p> <p>Samuti selgitame, et viibimisõiguse taotlemine piirimenetluse subjektide suhtes ei ole asjakohane, sest nendel välismaalastel puudub algusest peale õigus riiki siseneda ja riigis viibida ning nende liikumisvabadus on piiratud või nad on kinni peetud. Samuti ei ole asjakohane riigi õigusabi määramine, sest taotlejatel juba on õigusabi andja alates taotluse registreerimisest. Sama õigusabi andja abistab taotlejat kaebuse esitamisel ja esindab teda kohtumenetluse käigus kuni lõpliku otsuseni.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
3.	<p>Eelnõu: § 33; otsuse vaidlustamise tähtaja arvestamise alguse seos õigusabiga: Tähtaeg hakkab jooksmas alates otsuse teatavaks tegemisest (APR 2024/1348 art 67), CFR art 47)</p> <p>Muudatusettepanek: lisada lg 2¹: kui taotletakse riigi õigusabi, algab vaidlustuse esitamise tähtaeg jooksmas esindaja määramisest või reaalsest ligipääsust õigusabile.</p> <p>Põhjendus: on vaja vältida olukorda, kus tähtajad on nii lühikesed (ja algavad enne, kui inimesel on reaalselt võimalik tegutseda — nt pole veel tõlget ega juristi), et kaebeõigus jääb pelgalt vormiliseks ja seda ei saa realses elus kasutada. Eelnõu seletuskiri rõhutab, et õigusabi peaks olema korraldatud juba registreerimisel kui PPA teeb registreerimise ühe sammuna, kuid seda ei ole seaduseelnõus siduvaks tehtud.</p>	<p>Mitte arvestatud</p> <p>Vt eelmine selgitus. Õigusabi andmise kohustus kogu menetluse vältel on sätestatud otsekohalduva määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) kolmanda jao „Õigusnõustamise ning õigusabi ja esindamise pakkumine“ artiklitega 15 – 19. Eelnõu muudatuse kohaselt (uuesti sõnastatud § 16) ei kohaldu rahvusvahelise kaitse menetluses riigi õigusabi. Õigusabi ja esinduse korraldab Politsei- ja Piirivalveamet, kes sõlmib selleks lepingu füüsilise või juriidilise isikuga. Rahvusvahelise kaitse taotlejal on õigusabi andja alates taotluse registreerimisest kuni lõpliku otsuseni.</p>
4.	<p>Eelnõu: § 34; Piirimenetluse kaebuste tähtaeg, läbivaatamine eelisjärjekord: kaebus vaadatakse läbi mitte hiljem kui 12 nädala jooksul taotluse registreerimisest PPAs (APR art 51(2), 69)</p> <p>Muudatusettepanek: § 34 lg 2 (uus): Piirimenetluses esitatud kaebused lahendatakse eelisjärjekorras ning kohus korraldab menetluse viisil, mis võimaldab teha lõpliku kohtuotsuse 12 nädala jooksul alates taotluse registreerimisest Politsei- ja Piirivalveametis.</p> <p>Põhjendus: täpsustada seaduses sõnastus, et igal juhul, ka kaebetähtaegade ning otsuse tegemise tähtaegade muutmisel jääks lõplik otsus ettenähtud 12 nädala sisse.</p>	<p>Mitte arvestatud</p> <p>Piirimenetluse tähtaeg on sätestatud otsekohalduva määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) artikli 51 lõikega 2, mille kohaselt on piirimenetlus võimalikult lühike ning võimaldab samal ajal taotluse täielikult ja õiglaselt läbi vaadata ning kestab kõige rohkem 12 nädalat alates taotluse registreerimisest, kuni taotlejal ei ole enam õigust riiki jääda ja tal ei lubata riiki jääda. EL määrus on Eesti õiguse lahutamatu osa. Liikmesriigil ei ole lubatud otsekohalduva määruse sätteid siseriiklikus õiguses reguleerida ega mugandada.</p>
5.	<p>Eelnõu: § 31; PPA otsuse tähtaeg piirimenetluses: 15 päeva (APR art 51(2))</p> <p>Muudatusettepanek: muuta PPA otsuse tähtaeg piirimenetluses 20-25 päevani.</p>	<p>Mitte arvestatud</p> <p>Vt ka eelnevaid selgitusi. Muuhulgas on vajalik märkida, et</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>Põhjendus: muudatus ei pikenda süsteemi, vaid tasakaalustab seda. PPA-le jääb realistlik aeg teha täielik ja õiglane esmane läbivaatamine (taustakontrollid, haavatavuse hindamine, tõlgi ja esindajaga ärakuulamine, põhjendatud otsus), mis vähendab tühistamisi ja koormust kohtusüsteemile, haldusmenetlus muutub kvaliteetsemaks ja prognoositavamaks.</p> <p>Pikem kommentaar: eelnõu näeb ette, et PPA peab piirimenetluses otsuse tegema 15 päeva jooksul. APR art 51(2) nõuab, et menetlus oleks lühike, kuid võimaldaks taotluse täielikku ja õiglast läbivaatamist, 12-nädalane kogupiir annab liikmesriigile paindlikkuse tähtaegade jaotamisel. PPA peab koguma ja analüüsima andmeid, kontrollima julgeolekuohtu, hindama haavatavust ja tervist ning korraldama intervjuud tõlgi ja esindajaga. Lisaks võib olla kuni 7-päevane taustakontrolli periood, mis vähendab veelgi aega sisulise otsuse tegemiseks. 15-päevase tähtaja puhul võib tekkida olukord, kus PPA on survestatud tegema pealiskaudseid otsuseid, mille tulemused vaidlustatakse kohtus. See pikendab menetlust tervikuna ja koormab kohtuid, kes peavad sisuliselt parandama esmast haldusotsust.</p> <p>Soovitame kaaluda PPA otsuse tähtaja pikendamist 20–25 päevani. See lahendus aitaks kaasa sisuliste otsuste tegemisele, vähendaks eksimuste hulka, ent jätaks samal ajal kohtule piisava aja kaebuste läbivaatamiseks eelisjärjekorras.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - taustakontrolli aega (maksimaalselt 7 päeva) ei arvestata rahvusvahelise kaitse menetluse aja hulka. - Laste ja teiste menetluslike - ja vastuvõtu erivajadusega inimestele reeglina piirimenetlust ei kohaldata ning seda tehakse vaid juhul kui tegemist on inimesest tuleneva ohuga riigi julgeolekule - Tõlgi kasutamine on tagatud - Õigusabi on menetluse algusest kuni lõpliku otsuseni tagatud - Kohustusliku piirimenetluse subjektide ringi on äärmiselt piiratud. Vastavalt määruse (EL) 2024/1348 artikli 45 lõikele 1 vaatavad liikmesriigid ainult artikli 43 lõikes 1 osutatud juhtudel taotluse läbi piirimenetluses, kui see vastab mõnele artikli 42 lõike 1 punktides c, f või j osutatud asjaolule. Kõikidel muudel juhtudel piirimenetlust ei kohaldata.
6.	<p>Eelnõu: §15 lg 6; õigusabi taotluse edastamise tähtaeg: tähtaega ei ole (APR art 16)</p> <p>Muudatusettepanek: määratleda asüülitaotleja huvidest tulenevalt piisavalt kiire tähtaeg, mille jooksul PPA peab taotluse edastama (piirimenetluses</p>	<p>Mitte arvestatud</p> <p>Selgitame, et rahvusvahelise kaitse taotlejatele on õigusabi alates taotluse registreerimisest kuni lõpliku otsuseni tagatud. Õigusabi taotlus esitatakse koos</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>nt 24h max). Minimaalselt saaks kasutada määratlust „viivitamata“ nagu RÕSis kasutatakse.</p> <p>Põhjendus: peame oluliseks tagada, et kaebetähtaeg ei jääks võimatult lühikeseks ega jääks seega formaalseks.</p>	<p>rahvusvahelise kaitse taotlusega (valiku linnutamine). Riigi õigusabi ei kohaldu.</p>
7.	<p>Eelnõu: § 15 lg 7; riigi õigusabi andmisest keeldumise vaidlustamine: halduskohtu määruse peale ei saa esitada määruskaebust (APR art 17; CFR art 47)</p> <p>Muudatusettepanek: lubada kohtu keelduva määruse peale määruskaebuse esitamist HKMS korras</p> <p>Põhjendus: tegemist on riskimaandamise meetmega ekslike keeldude vastu. Täna sees seadusandluses on määruskaebuse esitamine lubatud. Õigusabi ulatuse ja edasikaebe võimaluste piiramine menetlusökonoomika huvides tõstab oluliselt riski, et asüülitaotlejate õigused saavad rikutud eriti ajatundlikus olukorras.</p>	<p>Mitte arvestatud</p> <p>Riigi õigusabi ei kohaldu (va vajaduse korral Riigikohtu menetlus). Õigusabi andmisest keeldumise alused on nii haldusmenetluse kui kohtumenetluse faasis vastavalt sätestatud määruse (EL) 2024/1348 artiklitega 16 ja 17.</p>
8.	<p>Eelnõu: § 15 lg 5; Väheese eduväljavaate filter: välismaalasele ei anta riigi õigusabi kui „asjaoludest tulenevalt on välismaalase võimalus oma õiguse kaitseks ilmselt väheene (APR art 17(2))</p> <p>Muudatusettepanek: lisada lg 5 täiendus, et viimast kitsendust ei kohaldata piirimenetluses, kinnipidamiste puhul ja kaasustes, kus on <i>non-refoulement</i> printsiibi rikkumise risk.</p> <p>Põhjendus: soovime lisada täienduse, sest nimetatud olukorradon sellised, kus tõhus õiguskaitse eeldab esindust; APR art 17(2) lubab küll abi piirata, kuid ei keela kõrgema kaitsetaseme. Soovime jätta filter rakendamata, et vältida formaalseid keelde, mis suurendaksid eksimis- ja <i>refoulement</i>’i ohtu ning takistaksid sisulist kaebeõigust.</p>	<p>Mitte arvestatud</p> <p>Vt eelmised vastused. Täiendavalt selgitame, et määruse (EL) 2024/1348 artikli 17 lõige 3 sätestab lisagarantii, mille kohaselt kui otsuse mitte võimaldada tasuta õigusabi ja esindamist teeb asutus, mis ei ole kohus, tuues põhjuseks, et edasikaebusel ei leita olevat ilmseid eduvõimalusi või seda peetakse kuritarvitavaks, siis on taotlejal õigus taotleda tasuta õigusabi ja esindamist sellise otsuse vaidlustamiseks. Selle sätte rakendamiseks on eelnõusse lisatud säte, mille kohaselt Politsei- ja Piirivalveameti otsuse peale, millega keelduti tasuta õigusabi andmisest Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2024/1348 artikli 17 lõike 2 punktis b sätestatud alusel, võib halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras esitada halduskohtule kaebuse kümne päeva jooksul otsuse teatavakstegemise päevast arvates.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
		Välismaalasel on Politsei- ja Piirivalveameti otsuse vaidlustamiseks õigus taotleda halduskohtult tasuta õigusabi. Halduskohus määrab välismaalase esindajaks isiku, kellega on Politsei- ja Piirivalveamet sõlminud lepingu.
9.	<p>Eelnõu: § 16 lg 3 p 1; teavituse kvaliteet: taotleja saab hiljemalt viis päeva pärast rahvusvahelise kaitse taotluse esitamise soovi avaldamisest kirjalikult Euroopa Liidu Varjupaigaameti vormil ning vajadusel suuliselt või visuaalselt ja keeles või viisil, mida ta mõistab, teavet oma õiguste ja kohustuste kohta (APR art 9, 16–17)</p> <p>Muudatusettepanek: soovitame siia punkti lisada lõppu täienduse, mis sätestab rahvusvahelise kaitse taotlejale õiguse saada ka selged juhised õigusabi taotlemiseks ja selleks vajalikud kontaktid.</p> <p>Põhjendus: Varajane ja kvaliteetne õigusabi on väga oluline, selle taotlemine peaks olema inimesele võimalikult lihtne, st informatsioon selle kohta, kuidas õigusabi saada, peab olema hästi selge, sisalduma infomaterjalide n-ö baaspaketis.</p>	<p>Mitte arvestatud</p> <p>Vt eelmised vastused õigusabi kohta. Nõustume, et varajane ja kvaliteetne õigusabi on oluline. Selleks on eelnõu §-ga 15 (uuesti sõnastatud § 16) sätestatud uus tasuta õigusabi kord, mille kohaselt on taotlejale, tema soovi korral tagatud automaatne tasuta õigusabi alates taotluse registreerimisest kuni lõpliku otsuseni. Taotluse esitatakse koos rahvusvahelise kaitse taotlusega. Seega puudub vajadus täpsemate juhiste sätestamiseks. Täiendavalt on oluline märkida, et taotlejate teavitamiseks võetakse kasutusele EL üleselt identsed teavitusmaterjalid. Seal on kajastatud ka õigust õigusabile. Nende materjalide sisu praktiliste kontaktidega täiendades arvestame ka õigusabi kontaktidega.</p>
10.	<p>Eelnõu: § 49; Hädaolukorra miinimumteenused: hädaolukorras tagatud õiguste ja teenuste nimekiri (Direktiiv (EL) 2024/1346 (vastuvõtutingimuste kohta))</p> <p>Muudatusettepanek: lisada nimekirjas juba olemasolevale õigusabile hädavajaliku tõlketeenuse saamise võimalus.</p> <p>Põhjendus: teenuse minimaalne standard vähendab riski, et õiguskaitse on vaid formaalsus.</p>	<p>Mitte arvestatud</p> <p>Selgitame, et Politsei – ja Piirivalveameti toiminguteks vajaliku tõlke korraldab sama amet. Õiguste ja kohustuste tutvustamiseks nii menetluse kui vastuvõtu kontekstis on tõlge taotlejale arusaadavasse keelde tagatud. Direktiivi (EL) 2024/1346 artikli 25 lõike 2 punkti c kohaselt tuleb ka tavaolukorras tagada tõlge arusaadavasse keelde juhul kui taotlejad on suunatud psühholoogilise ja füüsilise seisundi täiendavaks hindamiseks sobiva arsti või psühholoogi juurde, juhul kui tundub, et taotleja vaimne või füüsiline tervis võib mõjutada tema vajadusi vastuvõtmisel. Seetõttu ei ole võimalik hädaolukorras nimetatud teenust laiendada.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
11.	<p>Eelnõu: § 52 lg 2; kinnipidamise kestus: halduskohtu loaga saab taotlejat kinni pidada kuni neljaks kuuks (Direktiiv (EL) 2024/1346 (vastuvõtutingimuste kohta))</p> <p>Muudatusettepanek: teeme ettepaneku loobuda 4 kuu pikkuse kinnipidamise rakendamisest ning säilitada halduskohtu luba kuni kaheks kuuks. Lisada pikendamisvõimalus 1 kuu kaupa kui see on proportsionaalne ja rangelt vajalik. Kui kinnipidamise pikkuseks jääb 4 kuud, palume kaaluda kohtulike vaheülevaatuste lisamise nt iga 30 ja 60 päeva tagant.</p> <p>Põhjendus: seaduseelnõu pikendab kinnipidamise aega kahelt kuult neljale. Leiame, et kinnipidamine peab olema äärmuslik abinõu, lühimaks võimalikuks ajaks, regulaarse kohtuliku kontrolli all ning et enne kinnipidamist tuleb realselt hinnata ja kohaldada alternatiive. Rahvusvahelises praktikas tähendab piirimenetlus sageli kinnipidamist, soovitage piirata piirimenetluse kasutusjuhtumeid ja tugevdada õiguste riive riskide maandamise meetmeid. Püsivaks kooskõlas EL vastuvõtutingimuste põhimõtetega ei tohiks kinnipidamise aega pikendada, garantiiks tuleks lisada kohtulik ülevaatus ja suunata rakendama alternatiive.</p>	<p>Mitte arvestatud</p> <p>Eelnõud on kinnipidamise osas muudetud. Nii tavaolukorras kui massilisest sissetööstusest põhjustatud hädaolukorras on kinnipidamise tähtjaks ilma halduskohtu loata 48 tundi. Seetõttu on eriti oluline jääda eelnõus sätestatud kohtu loal kuni nelja kuulise kinnipidamise tähtaja juurde. Endiselt jääb kehtima põhimõte, et enne kinnipidamise kohaldamist tuleb kaaluda ning kohtult loa taotlemisel põhjendada et kinnipidamise alternatiivide kohaldamine ei ole konkreetse inimese puhul tõhus meede ning kinnipidamine peab olema nii lühikest aega kestev kui võimalik.</p> <p>Kuna kohtu loata kinnipidamise tähtaeg on sama kõikides olukordades, siis peab samaks jääma ka kohtu loal kinnipidamise aeg. Seega peab tähtaja arvestamisel silmas pidama ka olukordi kui tegemist on massilise sissetööstuse olukorraga ning olukordi kui Eesti vastu on suunatud rändajate ärakasutamisega hübriidrünnak st kui Eestisse on ebaseaduslikult välispiiri kaudu saabunud erakordselt palju tuvastamata kolmanda riigi kodanikke, kelle edasi liikumine tuleb tõkestada. Arvestades, et Venemaa Föderatsiooni on agressorriik, siis on suure arvu ebaseaduslikult sissetööstusele suunatud inimeste Eestisse saabumine eelduslikult rändajate ärakasutamise olukord, millega soovitakse destabiliseerida Eesti avalikkust korda ja julgeolekut. Sellisele ründe vastamine vajab kohaseid meetmeid ja aega saabunud välismaalaste isikute ja nende kavatsuste välja selgitamiseks viisil millega on nende ebaseaduslik edasi liikumine Euroopa Liidus tõkestatud.</p>
12.	<p>Eelnõu: § 54 lg 1; alaealiste kinnipidamine: „alaealist võib kinni pidada erandjuhtudel, äärmusliku abinõuna /---/“ (Direktiiv (EL) 2024/1346 (laste kinnipidamise garantiid))</p>	<p>Arvestatud osaliselt</p> <p>Eelnõu § 54 lõike 1 (uuesti sõnastatud § 69) kohaselt võib alaealist kinni pidada erandjuhtudel, äärmusliku abinõuna ja alles pärast seda, kui on kindlaks tehtud, et samas seaduses sätestatud järelevalvemeetmeid ei</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>Muudatusettepanek: teeme ettepaneku sõnastuse tugevamaks muutmiseks: „Alaealist ei peeta kinni, välja arvatud erandjuhul, üksnes äärmusliku abinõuna ja kõige lühemaks võimalikuks ajaks, pärast kirjalikku hindamist, milles on põhjendatud, miks järelevalvemeetmeid või muid leebemaid alternatiive ei saa tulemuslikult kohaldada, ning miks kinnipidamine vastab lapse parimatele huvidele.“ Lisada § 54 lõppu (uus lg, nt lg 5): „Enne alaealise kinnipidamist koostab pädev asutus kirjaliku lapse parimate huvide hindamise ja lisab selle kohtu loataotlusele; kohtu järelevalve toimub eelisjärjekorras.“</p> <p>Põhjendus: leiame, et seaduse sõnastus peaks tugevalt edasi andma laste kinnipidamise mittesoovitavuse. Lisaks tuleks haldusorganilt alati nõuda põhjendust, miks alternatiivsed meetmed ei sobi, mis tingib saatjata alaealise või alaealise vanema / peamise hooldaja kaasuses selle, et alaealine peetakse kinni.</p>	<p>ole võimalik tõhusalt kohaldada ning kui on leitud, et kinnipidamine on alaealise parimates huvides:</p> <p>1) saatjaga alaealise puhul siis, kui alaealise vanem või peamine hooldaja on kinni peetud;</p> <p>2) saatjata alaealise puhul siis, kui kinnipidamine tagab tema turvalisuse.</p> <p>Seega on piisava selguse ja detailsusega sätestatud, et alaealise kinnipidamine on erandlik ning eelnevalt peab olema hinnatud, et see on lapse parimates huvides.</p>
13.	<p>Eelnõu: § 84; RAKS andmekoosseis, eriliigid: registris töödeldavate andmete nimekiri (Määrus (EL) 2024/1358 (Eurodac); Määrus (EL) 2024/1356 (taustakontroll/screening); Määrus (EL) 2019/817 (interoperability))</p> <p>Muudatusettepanek: soovime lähtuda andmekorjes põhimõttest „nii vähe kui võimalik, nii palju kui vajalik“. Jätta usulise kuuluvuse ja sotsiaalmeedia väljad juhtumipõhiseks kui need on otseselt vajalikud kaitseväite (nt usuvaenu tõttu tagakiusamine) tõendamiseks. Soovime kirjutada seadusesse sisse andmekategooriad ja andmete säilitamise maksimumtähtajad.</p> <p>Põhjendus: § 84 järgi küsitavad andmete eriliigid nagu nt usk, sotsiaalmeediakontod ja DNA ekspertiisi tulemus, ei ole Euroopa Liidu seadusandlusest tulenev kohustus, vaid Eesti tõlgendus. Selline laia andmehulga</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Andmekategooriad ja andmete säilitamise maksimaalne tähtaeg oli sätestatud eelnõu §-s 84 mis on sisu muutmata üle viidud eelnõu §-desse 103 - 105 ning EL otsekohalduva õiguse alusel sätestatud andmetöötluse vajalikkus on kategooriate lõikes selgitatud ka eelnõu seletuskirjas. Võrreldes varasemaga on seletuskirjas täpsemini avatud Eurodac-süsteemi andmeid. Eelnõus on sätestatud</p> <ul style="list-style-type: none"> - millisel eesmärgil andmeid töödeldakse - milliseid isikuandmete kategooriaid töödeldakse - kes on isikuandmete töötlemisel vastutav või kaasvastutav töötleja - kui kaua andmeid säilitatakse. <p>Andmekogu st RAKS põhimääruses sätestatakse (kokkuvõtlikult):</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>korjamise kohustuse võtmine toob kaasa riskid taotlejate põhiõigustele ega pruugi olla kooskõlas andmekorjes olulise vajalikkuse ja proportsionaalsuse piiri hoidmisega. Lisaks aitaks mittekriitilistest andmetest loobumine vähendada profileerimise riski.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - (kaas)vastutavate töötlejate ja volitatud töötleja ülesannete / kohustuste / rollide jaotus - andmekogusse kantavate andmete täpne/ammendav loetelu - andmete allikad ehk andmeandjad koos nende antavate andmetega. - andmete säilitamise täpne tähtaeg koos põhjendusega seletuskirjas, sh arhiveerimise ja hävitamise kord. - turvaklass - andmekogu ülesehitus - andmete andmekogusse kandmise ja andmete parandamise kord - kellel on õigus andmeid saada ja andmete saamise tingimused - logimine, sh logide säilitamise tähtaeg - vastutava töötleja kohustus teha järelevalvet andmekogu kasutamise ja volitatud töötleja üle - andmekogu lõpetamise kord <p>Täiendavalt selgitame, et EL rahvusvahelise kaitse õigus on kooskõlas EL andmekaitse üldmäärusega. PPA on kohustatud hindama rahvusvahelise kaitse vajadust kõikide võimalike aluste lõikes ning vastu võtma kogu teabe, mida taotleja soovib oma tagakiusu kartuse või tõsise kahju tekkimise põhjendamiseks esitada. Seega on vajalik töödelda ka usku puudutavat teavet.</p> <p>DNA kasutamine põlvnemise tuvastamiseks on EL õiguses sätestatud määruse 2024/1351 artikli 19 lõike 1 punktiga s.</p> <p>Määruse 2024/1348 põhjenduspunktis 22 on selgitatud, et kui see on rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamiseks vajalik ja nõuetekohaselt põhjendatud, peaks pädevatel asutustel olema võimalik nõuda taotleja läbi otsimist või tema esemete läbiotsimist. Nende esemete hulka võivad kuuluda elektroonilised seadmed, näiteks sülearvutid, tahvelarvutid või mobiiltelefonid. Kõik sellised läbiotsimised peaksid toimuma põhiõigusi ja proportsionaalsuse põhimõtet austaval</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
		<p>viisil. Sama määruse põhjenduspunktiga 22 ja 29 selgitatakse, et taotlejale tuleb anda tegelik võimalus esitada pädevatele asutustele kõik talle kättesaadavad andmed, mis taotlust põhjendavad või on menetluste jaoks olulised.</p> <p>Sama määruse artikli 9 lõike 5 kohaselt tuleb läbiotsimise põhjus ja loogilise jätkuna ka läbiotsimise tulemused, lisada toimikusse. Artikkel 9 kohaselt tuleb esitada kõik taotleja valduses olevad andmed ja dokumendid, mis on vajalikud taotluse põhistamiseks. Juhul kui seaduse tasandil kitsendada teatud liiki andmeid, näiteks sotsiaalmeedia konto, siis kahandab see taotleja võimalusi asjakohaseid andmeid esitada.</p>
14.	<p>Eelnõu: § 84; sotsiaalmeedia kontod osana isiku üldandmetest: Sotsiaalmeediakontod kavandatud kontaktandmetena (GDPR art 5–6)</p> <p>Muudatusettepanek: teeme ettepaneku jätta sotsiaalmeediakontode küsimine välja või muuta nende andmine vabatahtlikuks.</p> <p>Põhjendus: see vähendaks väärkasutuse ja ebaproportsionaalse andmekorje hulka. piiri hoidmisega. Lisaks aitaks mittekriitilistest andmetest loobumine vähendada profileerimise riski.</p>	Vt eelmine selgitus
15.	<p>Eelnõu: § 94; muudatus RiPS § 11¹ lõikes 31: rahvusvahelise kaitse taotlejat ei lubata riiki kui tema taotlus vaadatakse läbi piirimenetluses (APR art 43)</p> <p>Muudatusettepanek: lisada RiPS-i ristviited VRKS-is kirjas olevatele sätetele, mis kajastavad taotleja õigusi ka piirimenetluses. Nt VRKS § 16 õigused ja juurdepääs õustajatele/UNHCR/VVO; § 45 materiaalsed vastuvõtutingimused piiril; §-d 50–52 liikumispiirangud /kinnipidamise tagatised.</p> <p>Põhjendus: RiPS § 111 lg 31 sõnastus seob piirimenetluse rakendamise APR art 43 lg 1-ga, kuid ei ütle normatiivselt</p>	<p>Mitte arvestatud</p> <p>Ristviitamise osas § 11¹ lõikes 3¹ märgime, et RIPS-s ja VRKS-s on reguleeritud erinevaid elulisi olukordi. Praktikas kätkeb piiriületus endas erinevaid tegevusi, kus inimesel tekivad õigused, sageli ka kohustused. Õigused-kohustused on erinevad sõltuvalt menetluse liigist (haldus- või süüteo menetlus), kuid on sätestatud teistes õigusaktides. Näiteks sätestab riigipiiri seadus vastutuse riigipiiri ebaseadusliku ületamise eest, kuid ei sätesta kinnipeetud isiku õigusi või kohustusi. Need on sätestatud vastavalt kas VtMS-s või KrMS-s ning RiPS-i nendele VRKS-i</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>keeles, millised vastuvõtu- ja õigusabigarantiid (VRKS-ist ja RÕS-ist) kehtivad „mitte-sisenemise“ faasis. See tekitab ohu, et piiril kujuneb „hall tsoon“, kus õiguste ulatus jääb praktikule tõlgendada. RiPS norm ei ristviita VRKS konkreetsetele sätetele ega RÕS-ile, mistõttu võib praktikas tekkida ekslik arusaam, et „mittesisenemine“ kitsendab neid õigusi.</p> <p>Pikem kommentaar: Kuna RiPS-i plaanitakse muuta, siis toome taas lauale seisukoha, et ka massilisest sisserändest põhjustatud hädaolukorras peaks Politsei- ja Piirivalveamet mitteregulaarselt välispiiri ületanud välismaalase rahvusvahelise kaitse taotluse vastu võtma, mitte saatma teda tagasi. Õigus küsida varjupaika on sätestatud inimõiguste ülddeklaratsioonis, 1951. a. pagulasseisundi konventsioonis ning tagatud ka Euroopa Liidu õigusega (Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikkel 18). Jättes rahvusvahelise kaitse taotlusi vastu võtmata läheb riik vastuollu nende seadustega ning nende poolt sätestatud kohustustega. See tähendab et täna kehtivast Riigipiiri seadusest tulenev olukord, kus riik isikute rahvusvahelise kaitse taotlusi vastu ei võta ning neid lahkumisettekirjutuse otsust tegemata tagasi saadab, on vastuolus nii rahvusvahelise õigusega kui Euroopa Liidu õiguse üldtunnustatud normidega. Eesti Pagulasabi seisukoht on, et kui RiPS-i rändepakti rakendamise tõttu niikuinii muudetakse, on praegu hea võimalus vaadata ümber 2022. aastal tehtud muudatus §9¹⁰ ja viia siseriiklik seadusandlus kooskõlla eelmainitud siduvate normidega.</p>	<p>ristviidete lisamine ei muudaks õigusruumi selgemaks, pigem vastupidi.</p> <p>Märgime, et muudatusettepaneku sisuks olevate VRKS sätete RiPS-i lisamine ei oleks kooskõlas ka seadusandja tahtega ning väljub RiPS-i reguleerimisala piiridest.</p> <p>RiPS § 9¹⁰ osas selgitame, et</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tegemist ei ole mitte ainult massilisest sisserändest põhjustatud hädaolukorraga vaid samal ajal ka olukorraga, mil Eesti avalik kord ja julgeolek on ohus sellise massilise sisserände tõttu. Seega on tegemist hübriidründe olukorraga, kus üheks Eesti ründamise viisiks on korraldatud sisseränne eesmärgiga Eesti avalikku korda või julgeolekut destabiliseerida. 2. sõnastus „võib keelduda rahvusvahelise kaitse taotluse vastuvõtmisest“ ei ole sõnastatud imperatiivselt ega tähenda automaatselt, et välismaalastel puudub ligipääs rahvusvahelise kaitse menetlusele ja rahvusvahelisele kaitsele. Mainitud normiga täpsustatakse hädaolukorras rahvusvahelise kaitse taotluse esitamise st taotluse registreerimise ja vastu võtmise tingimusi ning luuakse paindlikkus kohtade määramisel, kus välismaalasel on võimalus esitada rahvusvahelise kaitse vormikohane taotlus koos kõikide seda põhjendavata materjalidega. Üldise põhimõtte kohaselt toimub taotluse esitamine piiril rahvusvaheliseks liikluseks avatud piiripunktis. Tavaolukorras kehtestab piiripunktide loetelu Vabariigi Valitsus. RiPS § 9¹⁰ võimaldab taotluse vastuvõtmiseks PPA-l määrata ametnike ja välismaalaste vajadustele vastava koha. <p>Samuti on oluline märkida, et säilitatakse tagasisaatmise lubamatuse põhimõtte järgimise kohustus ning Politsei- ja Piirivalveameti õigus lubada välismaalasel humaansetel kaalutlustel Eestisse siseneda</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
		ka sellistes olukordades kui tegemist on massilise sisserände olukorraga, mille raames on sisserändajaid vahendina ära kasutatud.
Riigikohus		
1.	<p>Eelnõu õiguskaitset puudutavate piirangute (esialgne õiguskaitse ja riigi õigusabi) ühine lähtekoht on, et kohtulik kaitse on oluline üksnes esimeses kohtuastmes. See arusaam tõukub määruse 2024/1348 art 67 lg-s 3 sätestatud nõudest, et tõhus õiguskaitsevahend keelduva otsuse vaidlustamiseks peab hõlmama nii faktiliste kui ka õiguslike asjaolude läbivaatamist vähemalt esimese astme kohtus. Samuti piirab sama määruse art 68 lg 2 isikute õiguse riigis viibida esimese astme kohtumenetlusega. Hilisem edasikaebus õigust liikmesriigi territooriumile jääda ei anna (art 68 lg 7). Siiski tuleb tähele panna, et määruse 2024/1348 art 68 lg 7 eeldab (või vähemalt ütleb selgelt, et ta ei piira) kohtu õigust ka kõrgemas kohtuastmes esialgse õiguskaitse korras lubada isiku taotlusel tal riiki jääda. Seepärast võib kavandatav VRKS § 17 lg 3 koostoimes kavandatava HKMS § 249 lg-ga 6 olla määruse 2024/1348 art 68 lg-ga 7 vastuolus. Lisaks tuleb arvestada, et esialgne õiguskaitse võimaldab ära hoida isiku õiguste pöördumatu rikkumise ebatüüpilistes olukordades, mida pole võimalik seadusandjal alati ette näha. Sellises olukorras võib esialgse õiguskaitse piirang osutada põhiseaduse või EL-i põhiõiguste hartaga vastuolus olevaks ning kohus peab piirava sätte kohaldamata jätma. Seepärast on mõistlik kunstlikult esialgset õiguskaitset piiravaid sätteid mitte ette näha. Eelnõu seletuskirjast ei selgu, et senises praktikas oleks probleeme ebamõistlikult ulatusliku esialgse õiguskaitse rakendamisega, mistõttu on</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Vastavalt Justiits – ja Digiministeeriumi märkusele on õigusabi ja kaebeõiguse osas tehtud olulised muudatused. Nimelt on sätestatud, et riigi õigusabi ei kohaldu ning õigusteenust hakkab korraldama PPA, kes sõlmib selleks lepingu füüsilise või juriidilise isikuga. Õigusabi ja esindamise ulatus hõlmab haldusmenetluse ja halduskohtu menetluse ning ei ole piiratud välismaalase asukohaga. Järgnevat üldist kaebeõigust on piiratud nn hüpleva kassatsiooni abil, mille kohaselt on tuleb halduskohtus tehtud otsuse peale esitada kaebus Riigikohtule. Juhul kui PPA lepingupartner ei vasta Riigikohtus esindaja kvalifikatsioonile, siis rakendub riigi õigusabi, mis samuti ei ole sõltuv välismaalase asukohast.</p> <p>VRKS § 17 (uuesti sõnastatud § 19) lõike 2 kohaselt ei ole rahvusvahelise kaitse taotlejal õigust lõpliku otsuse tegemiseni viibida Eestis, kui tema taotluse kohta on tehtud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2024/1348 artikli 68 lõikes 3 nimetatud otsus.</p> <p>VRKS § 17 (uuesti sõnastatud § 19) lõike 4 kohaselt on lõikes 2 nimetatud juhul rahvusvahelise kaitse taotlejal õigus keelduva otsuse vaidlustamise tähtaja jooksul taotleda kohtult õigust viibida Eestis kuni tema taotluse kohta lõpliku otsuse tegemiseni.</p> <p>Lõikes 5 on sätestatud, et juhul, kui rahvusvahelise kaitse taotleja on kohtus vaidlustanud tema taotluse kohta tehtud otsuse ning esitanud halduskohtule lõikes 4</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	ebaselge, millist probleemi niivõrd range piiranguga lahendada soovitakse.	<p>nimetatud taotluse Eestis viibimiseks, ei tohi teda välja saata, kuni kohus pole taotleja Eestis viibimise õigust lõpetanud</p> <p>Lõikes 6 on sätestatud, et kohus lahendab määrusega lõikes 4 nimetatud taotluse Eestis viibimiseks koos rahvusvahelise kaitse andmisest keelduva otsuse peale esitatud kaebuse menetlusse võtmisega.</p> <p>Lõikes 7 on sätestatud, et juhul, kui rahvusvahelise kaitse taotleja ei ole esitanud käesoleva paragrahvi lõikes 4 nimetatud taotlust, on kohtul Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2024/1348 artikli 68 lõike 4 alusel ja korras õigus ka omal algatusel lubada rahvusvahelise kaitse taotlejal Eestis viibida.</p> <p>Eelnõu §-ga 110 muudetakse HKMS §-i 249 lõiget 6</p> <p>„(6) Esialgse õiguskaitse taotlemisel ja lahendamisel välismaalase õiguse kohta Eestis viibida, kohaldatakse käesolevas peatükis sätestatud üksnes niivõrd, kui võrd välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduses või väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduses ei ole sätestatud teisiti.“.</p>
2.	<p>Riigi õigusabi piiramist esimese kohtuastmega määruse 2024/1348 art 17 lg 2 p c lubab, jättes selle liikmesriigi otsustada. Siiski tasub kaaluda keerukamates asjades riigi õigusabi lubamist ka kõrgemas kohtuastmes. Professionaalse esindaja välistamine ei ole kooskõlas nt kassatsioonimenetluse olemusega, kus tavapäraselt vaieldakse kaalukate õigusküsimuste üle.</p> <p>Samuti väärrib tähelepanu kavandatud haldusmenetluses riigi õigusabi taotlemise normid. Eelnõus kavandatud VRKS § 15 lg 6 kohaselt võib PPA otsustada mitte edastada riigi õigusabi taotlust kohtule lahendamiseks,</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Vastavalt Justiits – ja Digiministeeriumi märkusele on õigusabi ja esindamise korraldust muudetud.</p> <p>Muudatuse kohaselt riigi õigusabi rahvusvahelise kaitse taotlejatele haldusmenetluse faasis ja halduskohtu menetluse faasis ei kohaldu. Haldusmenetluse ajal ning halduskohtu menetluse ajal korraldab õigusabi ja esindamist Politsei-ja Piirivalveamet, kes sõlmib selleks lepingu füüsisise või juriidilise isikuga. Selline uus õigusabi korraldus on taotlejale tasuta kättesaadav alates taotluse registreerimisest kuni lõpliku otsuseni. Õigusabi taotlus loetakse esitatuks</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>kusjuures selline otsus pole sama paragrahvi lg 10 kohaselt kohtus vaidlustatav. Kuigi riigi õigusabi andmisest keeldumise kohtus vaidlustamist nõuab selgelt üksnes määruse 2024/1348 art 17 lg 3, mis reguleerib riigi õigusabi andmist kohtumenetluses, on haldusorgani omavoli risk sellises olukorras ilmselge. Riigi õigusabi taotluse kohtule edastamata jätmist saab sellisel juhul vaadata haldusmenetluse toiminguna, mis õigusvastasuse korral võib kaasa tuua rahvusvahelise kaitse menetluses antud haldusakti tühistamise.</p> <p>Samuti tuleb tähele panna, et kuna EL-i õigus ei reguleeri kohtus riigi õigusabi andmisest keeldumise vaidlustamist kõrgemas kohtuastmes, siis on asjakohane hinnata eelnõus ette nähtud määruskaebuse esitamise keelu kooskõla PS § 24 lg-ga 5. Eelnõu seletuskirjast sellist analüüsi ei leia. Riigi õigusabi andmisest keeldumise vaidlustamise piiramine võib küll iseenesest olla põhjendatud, kuid sel juhul tuleb arvestada, et see muutub samuti küsimuseks, mis võib kaasa tuua kohtuotsuse tühistamise apellatsioonivõi kassatsioonimenetluses.</p>	<p>kui taotleja vastava soovi on taotlusele märkinud. Õigusabi on tagatud ka sellise otsuse vaidlustamiseks, millega PPA jättis taotlejale õigusabi andmata perspektiivi puudumise tõttu. Juhul kui kohus peab otstarbekaks anda taotlejale luba jääda Eestisse edasikaebe menetluses Riigikohtus, on kohtul võimalik määrata selleks riigi õigusabi.</p>
3.	<p>Seni on Eesti õiguses lähtutud PS § 21 lg 2 nõudest, et isikult ei tohi vabadust võtta üle neljakümne kaheksa tunni ilma kohtu loata. Eelnõu autorid on asunud seisukohale, et PS § 21 lg 2 kehtib üksnes kriminaalmenetluses ning sarnast nõuet haldusõigusliku kinnipidamise korral ei kehti. Kuigi PS § 21 lg 1 grammatiline tõlgendamine võimaldab niisugust lähenemist, ei saa kõnealust põhiseaduse sätet tõlgendada isoleeritult. PS § 20 lg 2 näeb ette kataloogi juhtudest, mil isikult võib vabaduse võtta, kusjuures selles kataloogis on tänapäevase jaotuse kohaselt nii karistus-, haldus- kui ka tsiviilõiguslikke kinnipidamise aluseid. Niisamuti</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Eelnõud ja seletuskirja on muudetud viisil, et rahvusvahelise kaitse taotlejat saab kohtu loata kinni pidada kuni 48 tunniks mistahes olukorras sh massilisest sisserändest põhjustatud hädaolukorras.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	kõneleb PS § 21 lg 1 esimene lause igasuguse vabaduse võtmise korral kinnipeetu õigustest. Selle valguses on tõenäoline, et PS § 21 lg 2 hõlmab ka halduskinnipidamist ning sellest saab kõrvale kalduda üksnes PS § 130 alusel erakorralise seisukorra või sõjaseisukorra ajal. Kui seadusandjal tekib kahtlus, et PS § 21 lg 2 on liiga range EL-i õigusest tulenevate kohustuste täitmiseks, saab ta esitada Riigikohtule PSJKS § 71 alusel taotluse seisukoha saamiseks, kuidas tõlgendada põhiseadust koostoimes EL-i õigusega.	
Õiguskantsler		
1.	VRKS § 58 lg 2. Sätte järgi võivad hädaolukorras PPA/KAPO pidada rahvusvahelise kaitse taotlejat kohtu loata kinni kuni seitse päeva. Seesuguse pika kohtulahendita tähtaja kehtestamise põhiseaduspärasust ja põhjendatust tuleks hoolikalt kaaluda (Põhiseaduse § 21 lg 2: „Kedagi ei tohi vahi all pidada üle neljakümne kaheksa tunni ilma kohtu sellekohase loata. Kohtu otsus teatatakse vahistatule viivitamatult talle arusaadavas keeles ja viisil.“) Tuleb mõõnda, et viidatud VRKS säte on sõnastatud kriminaalmenetlusliku tõkendi võtmes. Praktikas on ka väga paljude muude kinnipidamiste puhul (näiteks Psühhiaatrilise abi seaduses käsitletav tahtest olenematu ravi) sellest 48 tunni piirist kinni peetud. Siin ja seal on õiguskirjanduses ka põhjendatud, miks peaks seda tõkendi kaudu sõnastatud 48 tunni piirangut laiendama ka teistele vabaduse kaotanutele. Näiteks nii, et teovõimelise kahtlustatava võimalused tõkendi vaidlustamiseks on palju tõhusamad võrreldes piiratud teovõimega isiku või kohalikku keelt ja kohtumenetlust mitte tundva välismaalasega. Tuleks kaaluda, kas seesugustele nõrgemas positsioonis olevatele isikutele seaduses kehvemate	Arvestatud Eelnõud ja seletuskirja on muudetud viisil, et rahvusvahelise kaitse taotlejat saab kohtu loata kinni pidada kuni 48 tundi.

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	tingimuste loomine on kooskõlas inimõiguste kaitse alustega.	
2.	<p>VRKS rakendussätte § 99 lg 44 (eelnõu lk 61, VSS § 26⁹ lg 11): kinni peetud välismaalase tervisekontroll. Selle järgi võib kinni peetud välismaalase tervist kontrollida kvalifitseeritud meditsiinitöötaja küberturbe olemasolul videosilla vahendusel. Seletuskirja (lk 158) järgi ühendatakse üldjuhul taustakontrolli raames ja hiljem kinnipidamiskeskusesse (KPK) paigutamisel tehtavad tervisekontrollid üheks KPK-s tehtavaks kontrolliks. See ja ka videosilla kasutamine teenib ressursisäästu huve. On siiski küsitav, kas videoseanss on piisavalt tõhus ja konfidentsiaalne viis varasema digiloota isiku tervisliku seisundi tuvastamiseks. Näiteks hõlmab tervisekontroll isiku vererõhu mõõtmist. Kes ja kuidas seesugust toimingut pädeval viisil distantsilt läbi viima hakkaks?</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Määrus (EL) 2024/1356 näeb liikmesriikidele ette kohustuse viia taustakontrollile allutatud välismaalase suhtes läbi esialgne tervisekontroll, et teha kindlaks, kas ta vajab viivitamata ravi või kaitsta rahva tervist. Seega on esialgse tervisekontrolli eesmärgiks võimaldada meditsiinitöötajal hinnata, kas ja kuivõrd vajalik on välismaalane suunata edasi põhjalikkumasse tervisekontrolli või ravile, arvestades välismaalase reisiteekonda, sümptomeid, tema kaebusi jne. Euroopa Komisjon on selgitanud, et selline esialgne konsultatsioon võib toimuda videosilla vahendusel. Ka täna pakuvad mitmed tervishoiuteenuse osutajad Eestis arsti või pereõe kaugkonsultatsiooni veebivestlusena. Olukorras, kus välismaalase suhtes on vajalik teostada põhjalikum tervisekontroll, toimub see välismaalase majutus- või kinnipidamiskohas. Jätkuvalt saab PPA otsustada, et nõutavad taustakontrolli toimingud, sh esialgne tervisekontroll, tehakse pärast välismaalase majutus- või kinnipidamiskeskusesse paigutamist kohapeal. Seletuskirja on vastavalt täiendatud.</p>
3.	<p>Õiguskantsleri seaduse tunnustatud lühend on ÕKS, mitte ÕS (seletuskirja lk 3 ja lk 167).</p>	<p><u>Arvestatud</u></p>
4.	<p>Õiguskantsleri seaduse (ÕKS) muudatuste seletused. Hetkel vaikib VRKS seletuskiri täielikult ÕKS muudatuse tagamaadest, markeerides vaid sõltumatu seiremehhanismi ülesandeid ja rolli (seletuskirja lk 23, 167-168). Tuleks kaaluda seletuskirja täiendamist viisil, mis põhjendaks õiguskantslerile uue ülesande andmist ning selle täitmiseks vajalikke tingimusi. Eelnõu ettevalmistamise käigus on õiguskantsleri ametkond edastanud</p>	<p><u>Arvestatud</u></p>

Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
<p>Siseministeeriumi töörühmale põhjaliku selgituse, mida võiks ka eelnõu seletuskirja integreerida. Näiteks viisil:</p> <ul style="list-style-type: none"> - „Õiguskantsler täidab põhiseadusest ja õiguskantsleri seadusest tulenevalt lisaks põhiseaduslikkuse järelevalvele nii ombudsmani, riikliku inimõiguste asutuse (NHRI), lasteombudsmani, piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise ennetusasutuse kui ka ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamise edendamise, kaitse ja seire ülesandeid. Õiguskantsleri organisatsioonilise, funktsionaalse ja finantsilise sõltumatuse tagavad põhiseadus ja õiguskantsleri seadus. - Õiguskantsler saaks juba talle pandud ülesannete täitmisel kontrollida nii taustakontrolli kui ka piiril toimuva varjupaigamenetluse käigus põhiõiguste tagamist. Selge volituse tegutsemiseks Euroopa Liidu õigusega ette nähtud sõltumatu järelevalveasutusena annab ÕKS-i täiendamine § 1 lõikega 12. - Eestil on otstarbekas ja mõistlik järgida taustakontrolli määruse art 10 lõikes 2 antud soovitus kasutada sõltumatu järelevalveasutuse sisse seadmisel juba olemasolevaid riiklikke põhiõiguste järelevalveasutusi. Õiguskantsler saab täita sõltumatu järelevalveasutuse ülesandeid ning vastab liidu õigusest tulenevale sõltumatuse nõudele. <p>Sellise lisaülesande täitmine on institutsiooni põhiülesannet – põhiseaduslikkuse järelevalvet – kahjustamata võimalik tingimusel, et lisaülesande täitmiseks eraldatakse vajalik eelarveressurss. Taustakontrolli määruse art 10 lõige 4 järgi varustavad liikmesriigid sõltumatu järelevalveasutuse vajalike rahaliste</p>	

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>vahenditega. Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti suuniste järgi ei tohi rahastus kahjustada järelevalveasutuse sõltumatust ning peab põhinema riiklike ombudsmanide, võrdõiguslikkuse asutuste ja NHRI-de rahastamise mudelitel. Piisav ning jätkusuutlik rahastus peab suuniste järgi katma seireülesannete täitmise, kvalifitseeritud tööjõu (sh haldus- ja rahaline tugi ning töövahendid), regulaarse koolitusvajaduse jm tarviliku. Täiendavate ülesannete määramine ei tohi kahjustada õiguskantsleri teiste – sh põhiseadusest ja rahvusvahelistest kohustustest tulenevate – põhiülesannete täitmist.“</p>	
ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet		
1.	<p>Definition of “family member” (§6 and §71 of the Bill)</p> <p>(7) §6(1) of the Bill foresees the same definition for family members of applicants (asylum-seekers) and beneficiaries of international protection.⁹ In contrast, §71(1) of the Bill provides for a different definition of family members for beneficiaries of temporary protection, and in cases involving other close family members, the provision requires that such individuals have lived with and depended on the temporary protection beneficiary in the country of origin.</p> <p>(8) The definition of family members is central to upholding the right to family life and the principle of family unity, which are vital for effective reunification of refugees and beneficiaries of subsidiary and temporary protection. Although temporary protection is designed as a short-term measure, in many cases, there is no meaningful difference in terms of flight experience and protection needs, and in practice it is often applied for extended periods (e.g. the current war in Ukraine). Whilst recognizing that the text of §71(1) of the</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Eelnõu § 71 (uuesti sõnastatud § 85) pereliikmete määramist puudutav tekst on asendatud lõikes 1 viitega eelnõu §-le 6 (perekonnaliige) järgmises sõnastuses:</p> <p>„(1) Ajutise kaitse saaja perekonnaliikmeks on:</p> <p>1) käesoleva seaduse § 6 lõikes 1 nimetatud isik;</p> <p>2) punktis 1 nimetatata lähisugulane, kes elas päritoluriigis temaga koos ja oli temast sõltuv“.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>Bill aligns with Article 15(1) of Council Directive 2001/55/EC ('the Temporary Protection Directive'), UNHCR encourages states to adopt a consistently broad definition of family members for all international and temporary protection beneficiaries to guarantee equal and effective access to family reunification</p> <p>(9) The definition of family members refers to married and unmarried children of applicants and beneficiaries of international protection and their spouse or civil partner. However, the Bill nor the Explanatory Memorandum specify whether adoptive, foster, as well as children who are under legal or customary custody are also covered by the definition.¹² UNHCR encourages the Estonian authorities to clarify this matter in the Bill and urges that these groups are included within the definition of family members.</p> <p>(10) Further, §6(1)(3) of the Bill provides that an unmarried and adult child is considered a family member if the child is unable to cope independently due to a state of health or disability. Whilst recognizing that this aligns with Article 4(2)(b) of Council Directive 2003/86/EC ('the Family Reunification Directive'), UNHCR encourages the Estonian authorities to take a wider view of 'dependency' when defining family members. UNHCR's position is that the concept of dependency is central to the factual identification of family members. However, in UNHCR's opinion, a dependent is someone who depends for their existence substantially and directly on a relative, in particular for economic reasons, but also taking into account material, health-related, social and emotional considerations, as well as cultural norms. Thus, the notion of dependency goes beyond reasons related to health or disability only.</p> <p>Recommendations:</p>	

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<ul style="list-style-type: none"> - Provide for the same definition of family members of applicants for temporary protection, as is the case for applicants for international protection, refugees, beneficiaries of subsidiary. - Ensure that the definition of children covers all children, included adopted and foster children as well as children under legal or customary custody. - Widen the description of dependency beyond a state of health and disability to also include material, social and emotional dependency. 	
2.	<p>Personal data collection, protection and processing (§ 8 and § 9 of the Bill)</p> <p>(11) § 8 of the Bill provides for guarantees related to data protection, confidentiality, and information sharing in the framework of international and temporary protection procedures. The current version of AGIPA explicitly obliges interpreters and other individuals to maintain confidentiality and comply with personal data protection standards with regard to applicants' information. However, this important safeguard does not appear to be reflected in the Bill.</p> <p>(12) § 9(1-2) of the Bill authorizes the competent authorities to process the applicant's personal data without their consent and impose the requirement on them to provide such data.¹⁶ The Explanatory Memorandum, referring to Article 1 of Regulation 2024/1358, clarifies that direct coercive measures may be used only as a last resort, in line with procedures under the Law Enforcement Act.</p> <p>(13) UNHCR acknowledges that asylum-seekers have an obligation and duty to cooperate during asylum procedures. Authorities should collect biometric and other personal data following effective counselling and information provision. Trauma, fear, or</p>	<p><u>Arvestatud osaliselt</u></p> <p>(11) Oleme täiendanud seletuskirja eelnõu § 8 lõike 4 (uuesti sõnastatud § 9 lõige 3) näidetega asutustest, mis ei ole eelnõus märgitud ja kellel samuti lasub kohustus teada saadud andmeid konfidentsiaalsena hoida.</p> <p>Eelnõu § 8 (uuesti sõnastatud § 9) sätestab teabe kaitse ajutise kaitse ja rahvusvahelise kaitse menetluses. Seal märgitud kohustused laienevad kõikidele töötajatele sh tõlgid. Seega on kaetud kõik töötajad sh tõlgid, kes on kohustatud hoidma taotleja kohta kogutud andmed konfidentsiaalsena. Eelkõige on aga määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) artikliga 7 sätestatud, et kõik määrust kohaldavad asutused on kohustatud järgima konfidentsiaalsuse põhimõtet kõigi isikuandmete puhul, mida nad saavad oma ülesannete täitmisel, sealhulgas käesoleva määruse kohaldamise seisukohast olulises liidu või riigisisese õiguse kohases liikmesriikide ametiasutuste teabevahetuses. 2. Rahvusvahelise kaitse menetluse kestel ja pärast taotluse kohta lõpliku otsuse tegemist ametiasutused:</p> <p>a) ei avalda teavet konkreetse rahvusvahelise kaitse taotluse kohta ega asjaolu, et on avaldatud taotluse esitamise soovi, väidetavatele tagakiusajatele ega tõsise kahju põhjustajatele;</p> <p>b) ei kogu teavet väidetavatelt tagakiusajatelt ega tõsise kahju põhjustajatelt viisil, mis annaks neile teada</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>cultural misunderstandings may lead to concerns, reluctance or non-cooperation. These factors must be addressed through expert counselling to help applicants understand why biometric and personal data are collected and why compliance matters. When it comes to children, their identification and registration must be done in a child-sensitive and protective manner. UNHCR encourages states to use their discretion to not use coercion to obtain a child's fingerprints and facial images.</p> <p>(14) § 9(4-6) of the Bill sets out the grounds for restricting an applicant's right to receive information and access their personal data, including data stored in the database. These restrictions limit the data subject's ability to obtain information about how their data is processed, who receives it, whether it has been transferred or breached, contrary to the principle of transparency. Such restrictions limit also their ability to object to or request limitations on such processing. More important, if applied broadly the current limitation to the right to receive information may hinder the ability of asylum-seekers to defend their case on appeal, thereby undermining their right to due process.</p> <p>(15) It is important to note that Article 23(2) of the General Data Protection Regulation (GDPR)²⁰ requires that any legislative measure restricting data subject rights must specify, inter alia, the link between the restriction and the specific purpose of processing (Article 23(2)a)), the scope of the restriction (Article 23(2)c)), and the potential risks to the rights and freedoms of data subjects. The Bill's current formulation may fall short of these requirements.</p> <p>(16) Further, as § 9(5)(5) provides that restrictions on disclosure of data may</p>	<p>asjaolust, et kõnealune taotleja on avaldanud taotluse esitamise soovi.</p> <p>(13) Siseministeeriumile ei ole teada juhtumid, millal oleks rahvusvahelise kaitse taotleja sõrmejälgede võtmisel või dokumendifotot tegemisel olnud vajalik kasutada jõudu. EL õigustiku alusel on kohustus sõrmejäljed hõivata taotluse registreerimiseks, isiku tuvastamiseks ja andmete võrdlemiseks Eurodac süsteemis. Kui inimene sõrmejälgi ei anna siis taotlust ei registreerita ja sooviavaldus loetakse tagasi võetuks. Samas on määruse (EL) 2024/1358 põhjenduspunktis 52 selgitatud ja artiklis 14 lõikes et ainult igakülgselt põhjendatud juhtudel ja viimase abinõuna, kui muud võimalused on ammendatud, võib kasutada proportsionaalset sundi tagamaks, et kolmandate riikide kodanikud või kodakondsuseta isikud, keda peetakse haavatavateks isikuteks, ja alaealised täidavad biomeetriliste andmete andmise kohustust. Sellise proportsionaalse sunni kohaldamisel austavad liikmesriigid alaealise väärikust ja kehalist puutumatust.</p> <p>(14 - 16) Eelnõu § 9 (uuesti sõnastatud § 10) ei võimalda nii laialdast tõlgendamist. § 10 lõikega 4 on sätestatud 4 konkreetset juhtumit, millal teavet inimesele ei saa anda ja millises ulatuses seda teavet ei saa anda. Nendeks olukordadeks on juhtumid kui konkreetse teabe avaldamine võib 1) takistada või kahjustada süüteo tõkestamist, avastamist, menetlemist või karistuse täideviimist; 2) kahjustada teise isiku õigusi ja vabadusi; 3) ohustada Eesti Vabariigi, teise Euroopa Liidu liikmesriigi, Schengeni konventsiooni liikmesriigi või Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni liikmesriigi julgeolekut; 4) ohustada avaliku korra kaitset.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>apply to an applicant's right to become aware of a breach of their personal data. This provision could significantly impair an applicant's ability to mitigate serious risks arising from such a personal data breach.</p> <p>Recommendations:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Include in §8 of the Bill explicit confidentiality obligations for interpreters and other individuals involved in asylum procedures. - Ensure that biometric and other personal data are collected and processed only after effective counselling, in a manner that is age, gender, and culturesensitive, respecting the necessary fundamental rights safeguards. - Do not employ coercive biometric data collection methods with children and require child-sensitive procedures, ensuring that information is provided by appropriately trained officials in child-friendly environments and in line with international child protection standards. - Revise §9(4–6) to ensure Article 23(2) GDPR requirements to link each restriction to a specific processing purpose; define the scope and duration of restrictions; and assess and disclose risks to data subjects' rights and freedoms. - Ensure transparency in data breaches, uphold individuals' rights to correct or erase inaccurate or unlawfully recorded data, and maintain access to complaint and legal remedies regarding personal data. 	<p>Sellise sõnastuse aluseks on IKÜM artikkel 23 (piirangud) nagu on selgitatud ka seletuskirjas.</p>
3.	<p>Effective legal remedies and legal aid (§15 of the Bill)</p> <p>(17) § 15 of the Bill establishes the framework for state-provided legal aid to asylum seekers. It is commendable that the provision enhances access of asylum-seekers to legal assistance during the administrative asylum procedure. According to the Explanatory Memorandum, the provision is based on</p>	<p>Kommentaar</p> <p>Selgitame, et eelnõu vastab UNHCR soovitudele.</p> <p>Siseministeerium toetab UNHCR rõhutatud järjepidevuse põhimõtet rahvusvahelise kaitse taotlejatele õigusteenuse korraldamisel, sest see aitab tagada efektiivse menetluse ja taotleja kvaliteetse õigusnõustamise sooviavalduse</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>a thorough analysis of the current system and proposes improvements aimed at mainstreaming asylum-seekers into the general legal aid framework, while ensuring quality, independence, effectiveness, and cost-efficiency of legal services.</p> <p>(18) UNHCR appreciates that its comments, suggestions, and relevant materials have been considered and reflected in the Explanatory Memorandum, and wishes to reiterate the importance of accessible, professional, independent, and continuous legal aid throughout all stages of asylum procedures. Given language barriers, limited knowledge of procedures, and the short timeframe for appeal, it is important to ensure continuous and efficient legal assistance mechanism for asylum-seekers. Currently, lawyers report difficulties preparing for court hearings due to the limited timeframe and lack of engagement with clients in the first instance, which negatively impacts the ability to adequately prepare for the appeal stage. Additionally, it is important to consider the allocation of sufficient resources to administrative, human, and infrastructure capacity is essential for the effective delivery of qualified legal services.</p> <p>(19) § 15(3-5) of the Bill specify exceptions to the applicant's ability to access free legal assistance and representation, such as cases where the applicant has sufficient financial means, the appeal lacks a tangible prospect of success, or the application is deemed abusive. UNHCR encourages the Estonian authorities to exercise the discretion provided in the corresponding provisions of Regulation (EU) 2024/1348 ('the Asylum Procedures Regulation') to exclude the category of cases deemed to have no tangible</p>	<p>registreerimisest kuni kohtumenetluse lõpuni. Seetõttu ongi sätestatud põhimõte, et rahvusvahelise kaitse taotlejale pakub õigusabi ja esindamist üks ja seesama õigusteenuse pakkuja.</p> <p>Nõustume, et õigusabi taotlemine peab olema kiire, võimalikult vähe halduskoormav ja ilma takistusteta sõltuvalt taotleja keeleoskusest. Seetõttu ongi planeeritud praktilise lahendusena, et õigusabi taotlus loetaks esitatuks kui selline soov on märgitud rahvusvahelise kaitse taotlusele. Sellest veel lihtsamat õigusabi taotlemise korda on raske ette kujutada sealhulgas menetluslike ja vastuvõtu erivajadusega välismaalaste korral.</p> <p>Rahvusvahelise kaitse sooviavalduse esitamise korral antakse taotlejale tema õigusi ja kohustusi tutvustav kirjalik materjal talle arusaadavas keeles, mille on koostanud EUAA ja mis muuhulgas sisaldab teavet õigusabi ja esinduse saamise kohta.</p> <p>Juhul kui taotleja ei soovinud tasuta õigusabi ja esindamist või korraldas selle saamise ise ja ta soovib esimest korda tasuta õigusabi alles PPA keelduva otsuse peale kaebuse esitamiseks, siis tuleb taotlejal esitada taotlus õigusabi saamiseks koos kaebusega keelduva otsuse vaidlustamiseks. Nii saab kohus kaebust menetlusse võttes samas määruses otsustada ka tasuta õigusabi andmise üle.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>prospect of success from those which may not access free legal assistance and representation. In UNHCR's view, exceptions to the provision of free legal assistance and representation should only be made where the applicant has adequate financial means. To exclude cases where there is 'no tangible prospect of success' suggests a 'merits test' which risks making an essential procedural safeguard dependent on a pre-screening of the case. UNHCR's 2010 APD study highlighted that in some Member States, merit tests were applied in ways which could lead to arbitrary restriction of access to legal assistance on appeal.</p> <p>(20) § 15(6-8) of the Bill outlines the application process for legal aid. Application for legal aid in asylum procedures should be submitted to the PBGB together with the asylum application and if eligible, are forwarded to the administrative court. During judicial appeal, the application is submitted directly to the court together with the appeal. Legal aid requests may be submitted in Estonian or English. In this regard, UNHCR encourages to consider a user-friendly, accessible mechanism (leveraging modern technologies) to ensure that asylum-seekers who do not speak Estonian or English can apply for legal assistance independently, at any stage, and without technical or linguistic barriers.</p> <p>(21) UNHCR further notes that other applicants with specific needs, such as survivors of torture or serious violence, persons with disabilities, older people, single parents with young children, victims of trafficking, and persons with severe physical or mental health conditions, may also face significant barriers to accessing and navigating asylum procedures without individual assistance. UNHCR recommends that in</p>	

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>the case of applicants in need of specific procedural guarantees and unaccompanied children, access to free legal assistance and representation is provided systematically, irrespective of the applicant's request. Assistance should commence as early as possible, ideally before the first substantive interview, and include preparation of the claim, support in evidence gathering, and ensuring necessary procedural accommodations.</p> <p>(22.) Article 6 of the APR provides that UNHCR and its partners have access to applicants, including those in reception centres, in detention, at the border and in transit zones. In view of possible exceptions to accessing legal aid, UNHCR recommends that the Bill also explicitly guarantees unhindered access for other relevant NGOs to persons at the border, in transit zones, and in detention facilities to deliver legal counselling and other forms of assistance. Such access is essential to ensure procedural safeguards and uphold the right to an effective remedy.</p> <p>Recommendations:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Guarantee accessible, professional, independent, and continuous legal aid throughout all stages of asylum procedures and consider allocation of sufficient resources for provision quality legal services. - Guarantee the automatic provision of legal aid to asylum-seekers with specific needs, including individuals with disabilities, victims of trauma, and unaccompanied children. - Provide unhindered access also for relevant NGOs to persons at the border and detention facilities to deliver assistance and legal counselling. 	
4.	<p>Rights of applicants for international protection (§16-17 of the Bill)</p> <p>(23) § 16 and § 17 of the Bill set out the rights of applicants for international</p>	<p><u>Mitte arvestatud</u></p> <p>Majandus – ja <u>Kommunikatsiooniministeeriumi vastus:</u></p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>protection, including the right to stay in Estonia. It is commendable that applicants for international protection are entitled, inter alia, to receive information in the language and form that addresses their specific needs (e.g. in person, visual, child-friendly, etc.), receive support based on their special needs, and communicate with international organizations, NGOs and UNHCR.</p> <p>(24) § 16(3)8 of the Bill stipulates that asylum-seekers are entitled to work if, within six months of the registration of their application for international protection, no decision has been made for reasons beyond their control. It is important to note that despite “no later than six months after registration” standards offered in the Reception Conditions Directive, Member States can allow access earlier. UNHCR advocates for earlier access of asylum-seekers to the labour market. Early access to employment enhances dignity, reduces vulnerability, facilitates integration and contributes positively to host communities. Furthermore, in conjunction with § 18(5) of the Bill, this is particularly relevant for “sur place” asylum-seekers, who have a valid permit for work should not lose this right simply because they need to apply for international protection.</p> <p>(25) According to § 17(6) of the Bill, asylum-seekers submitting a first repeated application for international protection solely to delay deportation may stay in Estonia only until the PBGB issues a refusal decision. Judicial appeal does not suspend expulsion and all further repeat applications do not grant the applicant the right to stay in Estonia. While the Asylum Procedures Regulation allows Member States to derogate from the right to remain, this is without prejudice to the principle of non-refoulement. UNHCR advocates for a</p>	<p>Me ei pea praegu vajalikuks lühendada perioodi, mille jooksul tekib rahvusvahelise kaitse taotlejal õigus Eestis töötada. Arvestades, et rahvusvahelise kaitse taotluse menetluse keskmine pikkus on kaks kuni kolm kuud, ei oleks töötamise lubamise kehtivalt kuult kuult varasemaks toomisel praktikas suurt mõju sihtrühma töötamise võimalustele. Praeguse menetluspraktika juures on enamusel rahvusvahelise kaitse eesmärgil saabunud inimestel võimalik tööle asuda oluliselt kiiremini kui kuue kuu möödudes. Asjaolu, et nad on saanud eelnevalt kaitse, parandab nende tööle saamise võimalusi, sest tööandjal on suurem kindlus nende õigusliku staatuse ja töösuhte püsivuse osas. Kuuekuulise tähtaja säilitamine aitab vältida süsteemi ära kasutamist inimeste poolt, kes kasutavad taotluse esitamist ära tööle asumise eesmärgil. Samuti aitab see vähendada võimalikku mõju Eesti tööturule, kui rahvusvahelise kaitse taotlemisega seotud rändemahud peaksid järsult suurenema, arvestades, et Eesti ei kohalda rahvusvahelise kaitse taotlejatele tööturute ega sektoraalseid piiranguid.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>narrow application of the lack of suspensive effect, only to cases of a second subsequent application.</p> <p>(26) § 17(7-8) of the Bill introduces the so-called “fiction of non-authorization to enter the territory,” in line with the Screening Regulation and the Asylum Procedures Regulation. It is worth noting that according to these instruments, key guarantees under the Common European Asylum System remain applicable, including provisions in the Reception Conditions Directive and certain provisions of the Return Directive. However, it is important to clarify in addition that international and EU legal obligations, including the 1951 Convention, the ECHR and the EU Charter, also remain applicable to persons who are undergoing screening or to whom the border procedure applies.</p> <p>Recommendations:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Consider early access to the labour market and ensure that applying for asylum does not lead to revocation or suspension of a valid work permit. - Clarify that, despite the fiction of non-authorization to enter the territory, international and EU legal obligations, including the 1951 Convention, the ECHR and the EU Charter, remain applicable to persons under the border procedure. 	
5.	<p>Identity verification, including DNA test (§§22-27, 29 and 615 of the Bill)</p> <p>(27) The proposed §§22-27 of the Bill set out procedures for identification and verification of the identity of applicants for international protection. Identification is primarily based on valid identity documents and other supporting evidence, including testimony from a legal representative for children under 15 when no document is available. Where documents are lacking, the PBGB and the Internal Security Service may collect and process biometric data, such as fingerprints and facial images.</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Eelnõud ja seletuskirja on täpsustatud selliselt, et DNA võetakse põlvnemise tuvastamiseks kui selleks on vajadus ja taotleja on sellega nõus ning DNA andmeid säilitatakse kuni tuvastamise lõppemiseni. Uuesti sõnastatult on DNA proovide võtmine sätestatud eelnõu VRKS osas §-s 28 ja 36 lg 3 punktis 4.</p> <p>DNA osas kohaldatakse määruse (EL) 2024/1351 (rändealduse kohta) 19 lg 1 p s mille kohaselt võib DNA-d või vereanalüüsi kasutada perekondlike</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>(28) Further, § 25 of the Bill provides that in order to identify a person and verify their identity, a DNA sample may be taken from a foreigner, and the relevant data may be processed, if it is not possible to identify the foreigner or verify their identity in any other way. In such cases, applicants are obliged to provide a DNA sample, and law enforcement may use direct coercion only when strictly necessary. While the Explanatory Memorandum describes cases of the use of DNA tests as a last resort primarily for establishing family relationships, including in cases involving unaccompanied or separated children, the Bill also allows DNA collection for identity verification.</p> <p>(29) In the EU Pact instruments, it is only the Asylum and Migration Management Regulation (AMMR) which makes reference to DNA testing. Article 19(1)(s) of the AMMR allows for DNA or blood testing to prove the existence of family links or to carry out an assessment of the age of the applicant. Such measures may only be requested when circumstantial evidence is not coherent, verifiable, or sufficiently detailed.</p> <p>(30) It is important to highlight that refugees fleeing persecution often arrive without valid documents or authorization, or with documents that are insufficient, false, or obtained through irregular means. This lack of documentation should not be held against them in asylum procedures. In many cases, the applicant's statements may be the only available evidence.⁴⁴ For the purpose of asylum procedures, evidence may be oral (e.g. the applicant's own statements or testimony provided by witnesses and experts), or it may be documentary, including written, graphic, digital, or visual materials. It can also include COI, physical exhibits such as objects or bodily scarring, and audio or visual recordings. Evidence</p>	<p>sidemete tõendamiseks, kui kaudsed tõendid ei ole vastutuse kindlakstegemiseks omavahel kooskõlas, kontrollitavad ja piisavalt üksikasjalikud.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>may be submitted by the applicants to support their claim or gathered independently by the asylum authority. It encompasses any material that affirms, corroborates, challenges, or otherwise relates to the facts.</p> <p>(31) UNHCR recalls that while the burden of proof generally lies with the applicant, the responsibility to establish and assess all relevant facts is shared with the asylum authority. Given the challenges in providing evidence, especially without valid identification documents, authorities may need to actively assist in gathering information. Therefore, the requirement for evidence should be applied flexibly, recognizing the challenges asylum-seekers face in proving their claims.</p> <p>(32) DNA testing is not considered as evidence in asylum procedures, and it is not specified as a requirement under the EU Pact. DNA testing may assist in verifying biological relationships through genetic comparison of their respective DNA material, but it is irrelevant for non-biological ties. Given its intrusive nature, implications to the right to privacy and family unity, DNA testing is conducted as a last resort to verify family relationships.⁴⁷ For DNA testing to be necessary and proportionate, other means of verification of family links must first have proven to be insufficient, or there must be strong indications of fraud or serious doubts as to the genetic relationship.⁴⁸ A rights-based, age and gender sensitive, and non-discriminatory approach should be applied instead, with strict regulations and confidentiality in place to ensure that the individuals' dignity and right to privacy are safeguarded. Informed and explicit consent is necessary from the persons concerned before any test is conducted.</p> <p>(33) Additionally, the cost of a DNA test should be borne by the State requiring</p>	

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>the test, so that the possibility for family reunification is not obstructed.⁵⁰ In any case, the requirement for administrative assistance to refugees precludes States from imposing charges for DNA testing on refugees and other beneficiaries of international protection that are higher than levied on their nationals for such testing in analogous circumstances.</p> <p>Under the GDPR, processing of sensitive personal data must be necessary and proportionate, and subject to legal safeguards and human rights assessments. In the context of verifying family relationships, only data strictly necessary for that purpose should be extracted from DNA samples. The information must not be used for other purposes, such as medical testing or criminal investigations. All materials should be destroyed once a decision is made, unless informed consent is obtained for further storage, with clear information on the reasons and location.</p> <p>Recommendations:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ensure that DNA testing in asylum procedures is used only as a last resort, when family relationships cannot be verified through other means or there is a strong indication of fraud or serious doubts as to the genetic relationship. - Guarantee legal safeguards, including informed and explicit consent, before conducting any DNA test. - Limit DNA data collection strictly to what is necessary for verifying family relationships and prohibit the use of DNA thus collected for other purposes, such as medical or criminal investigations. - Destroy DNA-related materials once a decision is made, unless informed consent is obtained for retention. - Ensure the cost of DNA testing is covered by the requesting State and not imposed on applicants for international protection. 	

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
6.	<p>Detention, including during border procedures</p> <p>(34) §§50-51 of the Bill provides for supervisory measures (alternatives to detention) and grounds for detention of applicants for international protection. Notably, compared to the current provisions of AGIPA, the Bill expands the range of non-custodial alternatives and introduces a non-exhaustive list of such measures. However, for legal clarity, it is essential to explicitly affirm that detention must be based on an individual assessment, used only as a last resort, and considered only after all alternative measures have been exhausted.</p> <p>(35) It is positive that §54 of the Bill explicitly specifies that children may be detained only in exceptional circumstances and based on individual assessment, as a last resort, and when less coercive alternatives are proven ineffective. Nevertheless, the provision also notes that detention must be “determined to be in the child’s best interests.” As such, it may apply in cases where the child’s parent or guardian is detained, or where detention is necessary to ensure the safety of an unaccompanied child. UNHCR wishes to underline that detention of children is never in the best interests of the child. Children should not be detained for immigration related purposes, and that alternatives to detention and care arrangements are recommended instead.</p> <p>(36) According to §58 of the Bill, the PBGB and the Internal Security Service may detain applicants for international protection for up to seven days without court permission to verify the legal basis for their arrival and stay. Any extension of detention must be authorized by a court and may last up to four months.⁵⁸ The current wording of the provision appears to allow detention to be used broadly for all applicants for</p>	<p>Arvestatud osaliselt</p> <p>Eelnõu uuesti sõnastatud 4. peatükk reguleerib liikumisvabaduse piiramist, kinnipidamist ja kinnipidamise alternatiive ning majutamise ja kinnipidamise erisusi massilise sisserände hädaolukorras. I jaos reguleeritakse liikumisvabaduse piiramist, kinnipidamist ja kinnipidamise alternatiive. Täpsemalt on §-dega 60, 62, 63 ja 64 üle võetud direktiivi (EL) 2024/1346 (vastuvõtu kohta) artikkel 9 ja eelnõu §-ga 67 on üle võetud sama direktiivi artikli 10 lõige 5.</p> <p>Küll aga ei ole võimalik nõustuda väitega, et laste kinnipidamine ei ole mitte kunagi laste huvides. SIM hinnangul võib siiski ette tulla äärmiselt erandlikke olukordi, mil laste kinnipidamine võib olla vajalik. Näiteks sellisel erandlikul juhul kui Eestis on rahvusvahelist kaitset taotlenud Eesti julgeolekut ohustav välismaalane koos oma imikuealise lapsega ning puuduvad mistahes kahtlused asjas, kas ema oma lapse eest eakohasel viisil hoolitseb. Kuna Eesti julgeolekut ohustava taotleja kinnipidamine on reeglina vajalik, siis sellisel juhul on ka imikuealise lapse koos emaga kinnipidamine tema tervist ja heaolu silmas pidades tõenäoliselt selle lapse parimates huvides. Kuid ka sellises olukorras tuleb lapse kinnipidamist otsustades kaaluda kõiki riske sh seda, millised on tagajärjed ema ja lapse vaimsele ja füüsilisele tervisele kui emast täielikult sõltuv imik eraldatakse emast. Samuti võivad ette tulla erandlikud olukorrad, kui julgeolekule on ohtlik 17. aastane välismaalane.</p> <p>Seetõttu on uuesti sõnastatud eelnõu §-s 69 sätestatud muuhulgas järgmist:</p> <p>(1) Alaealist võib kinni pidada erandjuhtudel, äärmusliku abinõuna ja alles pärast seda, kui on kindlaks tehtud, et:</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>international protection and to permit detention for a reason which is not elaborated at Article 10(4) of Directive (EU) 2024/1346 ('the Reception Conditions Directive').</p> <p>(37) It is important to emphasize that detention during border procedures should not be automatic. It must remain an exceptional measure of last resort, applied only in narrowly defined circumstances and with strong procedural safeguards. Moreover, UNHCR's opinion, border procedures should not apply to unaccompanied or separated children, victims of trauma or trafficking, or persons with psychosocial or intellectual disabilities.</p> <p>Recommendations:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ensure that detention of asylum-seekers is only used as a measure of last resort and that children are never detained for immigration related purposes. - Encourage the use of alternatives to detention, including during border procedures. - Guarantee that border procedures should not apply to unaccompanied and separated children, victims of trauma or trafficking and persons with psychosocial or intellectual disabilities. 	<p>1) käesoleva seaduse § 60 lõikes 2 nimetatud liikumisvabaduse piirangut ega § 67 lõikes 2 nimetatud kinnipidamise alternatiivi ei ole võimalik tõhusalt kohaldada ning</p> <p>2) kinnipidamine on käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatu kohaselt alaealise parimates huvides.</p> <p>(2) Kinnipidamine on alaealise parimates huvides:</p> <p>1) saatjaga alaealise puhul siis, kui alaealise vanem või peamine hooldaja on kinni peetud;</p> <p>2) saatjata alaealise puhul siis, kui kinnipidamine tagab tema turvalisuse.</p> <p>Eelnõud on läbivalt muudetud selliselt, et ilma kohtu loata kinnipidamine võib kesta kuni 48 tundi igas olukorras, sh rändesurve olukorras, rändesurve ohu olukorras, märkimisväärse massilise sissetände olukorras, kriisiolukorras ja massilisest sissetandest põhjustatud hädaolukorras. Muudatuse tasakaalustamiseks on kohtule antud võimalus paigutada välismaalane kinnipidamisele kuni neljaks kuuks varasema kuni kahe kuu asemel.</p> <p>Nõustume märkusega, mille kohaselt ei saa ka rahvusvahelise kaitse piirimenetluses kohaldada automaatset kinnipidamist. Sellist suunist ei ole eelnõu ega selle seletuskirjaga loodud. Lähtuvalt määruses (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) ja direktiivis (EL) 2024/1346 sätestatu koosmõjust on kohustuslik rakendada vähemalt piirimenetluses liikumisvabaduse piiramist, milleks on elamine kindlaks määratud kohas ja registreerimisele ilmumine.</p>
7.	<p>Refusal to apply temporary protection and residence permit (§63 of the Bill)</p> <p>(38) §63 of the Bill, inter alia, sets out the grounds for refusal of temporary protection. The formulation of some exclusion grounds diverges from the</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Läbivalt on kasutatud sõnastust „põhjendatud kahtlus“. Eelnõu § 63 lõike 1 punkt 4 (uuesti sõnastatud § 78 lõike 1 punkt 4) on sõnastatud järgmiselt:</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>corresponding provision of the Temporary Protection Directive (TPD). (39) Specifically, §63(1)(4) of the Bill refers to cases where there is “a suspicion” that the individual’s arrival in Estonia may endanger national security, whereas Article 28(b) of the TPD requires a “reasonable ground for regarding him or her as a danger to the security”. The threshold of “suspicion” appears to be lower and less clearly defined than the “reasonable ground” standard set by the Directive.</p> <p>(40). §63(1)(5) refers to “serious crimes,” while Article 28(b) of the TPD specifies “particularly serious crimes.” The omission of the qualifier “particularly” in the Bill may broaden the scope of exclusion beyond what is envisaged under the TPD.</p> <p>Recommendation:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Amend §63(1)(4) and §63(1)(5) to align them with Article 28(b) of the Temporary Protection Directive. 	<p>PPA keeldub ajutise kaitse kohaldamisest, ei anna elamisluba ega pikenda seda välismaalasel /.../ kes võib põhjendatud kahtluse alusel olla ohuks Eesti julgeolekule või kes on lõplikult süüdi mõistetud eriti raske kuriteo toimepanemises ja on seetõttu ühiskonnaohtlik.</p>
8.	<p>Integration and adaptation programme</p> <p>(41) UNHCR welcomes the Bill’s provisions supporting the integration of beneficiaries of international protection, including the role of the Ministry of Culture in organizing adaptation programmes. In UNHCR’s view, integration is an essential component of the international protection system and should be embedded in national law and policy from the earliest stages of the asylum process.</p> <p>(42) According to §82(13) of the Bill, beneficiaries of temporary or international protection may be required to reimburse the cost of language training if they fail to reach specific proficiency levels within set timeframes.</p> <p>(43) In UNHCR’s view, while language learning is essential for refugee integration, it is a gradual process influenced by many factors. UNHCR is concerned that penalizing refugees for</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p><u>Kultuuriministeeriumi vastus:</u></p> <p>Kultuuriministeerium jagab UNHCR seisukohta, et lõimumine on rahvusvahelise kaitse süsteemi lahutamatu osa. Kohanemisprogrammi regulatsioon on nüüd esmakordselt koondatud seaduse eelnõu eraldi peatükki, et rõhutada selle strateegilist tähtsust ja tagada ühtne õiguslik alus kõigi sihtrühmade jaoks, sealhulgas rahvusvahelise kaitse taotlejatele. Selge regulatsioon võimaldab programmiga süsteemselt alustada juba varjupaigamenetluse varases staadiumis ning tagada, et lõimumistegevused on järjepidevad ja tõhusad.</p> <p>Kultuuriministeerium rõhutab, et tegemist ei ole uue põhimõtte kehtestamisega, vaid VRKS-is juba varem sätestatud normi tehnilise ümberpaigutamisega kohanemisprogrammi peatükki. Praktikas</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>not completing Estonian language courses may contradict the spirit of the 1951 Convention and risk discouraging participation in language learning. Given their often-precarious financial situation upon arrival, the prospect of reimbursing course costs could delay or deter refugees from enrolling.</p> <p>(44) Additionally, UNHCR would like to refer to Case C-158/23 of the Court of Justice of the European Union. The Court ruled that while Member States may require beneficiaries of international protection to pass civic integration exams, such requirements must be proportionate and tailored to individual circumstances. Automatic fines or full cost burdens that create unreasonable financial hardship are incompatible with Article 34 of Directive 2011/95/EU.⁶⁵</p> <p>Recommendation:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ensure that integration programmes are inclusive, accessible, and responsive to individual needs, with safeguards against punitive measures that may undermine participation. - Revise the reimbursement clause in §82(13). - Develop flexible, accessible language programmes that accommodate work and care responsibilities. 	<p>ei ole vastavat määrust kehtestatud ja tagasinõudmise mehhanismi siiani rakendatud, kuna ei ole leitud toimivat ega proportsionaalset lahendust. Kui tulevikus hakatakse vastavat mehhanismi välja töötama, tehakse see kooskõlas Euroopa Liidu õiguse ja rahvusvaheliste kohustustega, tagades alati õiguskindluse, proportsionaalsuse ning arvestades isikute individuaalseid asjaolusid. Samuti saab määrus sisaldada piiranguid, mille alusel tagasinõue rakenduks üksnes nendele, kellel on reaalne maksevõimekus.</p> <p>Oluline on rõhutada, et kohanemisprogramm ja keeleõpe jäävad kõigile rahvusvahelise kaitse saajatele tasuta kättesaadavaks ning tagasinõude regulatsiooni rakendamine ilma selge ja õiglase mehhanismita ei ole plaanis.</p> <p>Kultuuriministeerium kinnitab, et Eestis kehtestatud kohanemisprogrammi regulatsioon on kooskõlas Euroopa Kohtu praktikaga. Eesti ei kohalda automaatseid sanktsioone ega täiskulude tagasinõudeid. Nagu märgitud, puudub hetkel toimiv mehhanism keeleõppe kulude sissenõudmiseks ning sellise mehhanismi loomist kaalutakse vaid juhul, kui see vastab proportsionaalsuse põhimõttele ning sisaldab individuaalset lähenemist. Kultuuriministeerium arvestab nii Euroopa Liidu õigusest kui ka 1951. aasta pagulasseisundi konventsioonist tulenevate kohustustega, et tagada, et lõimumismeedmed ei seaks rahvusvahelise kaitse saajaid ebaproportsionaalsesse olukorda.</p> <p>Vastavalt UNHCR soovitudele on Kultuuriministeerium arvestanud vajadusega tagada, et kohanemisprogramm oleks kaasav, kättesaadav ja paindlik, vältides karistusmeetmeid, mis võiksid osalemist pärssida. Tagasinõude sätete osas (§ 82 lõige 13 ja § 83 punkt 3) rõhutame, et tegemist ei ole uue meetme kehtestamisega ning rakendamine toimub üksnes juhul, kui</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
		leetakse toimiv ja proportsionaalne lahendus kooskõlas rahvusvaheliste kohustustega. Keeleõppe korraldus on üles ehitatud mitmekesiselt – lisaks kontaktõppele pakutakse tasuta e-õpperessursse ja keelepraktikaid, mis võimaldavad osaleda töö- ja peresõbralikult.
9.	<p>Statelessness determination procedures</p> <p>(45.) The EU Pact includes important provisions for identification of statelessness in migration contexts, helping to protect stateless individuals and prevent the emergence of new cases. UNHCR notes that statelessness can significantly affect asylum claims, especially when linked to persecution or serious rights violations, such as denial of nationality based on ethnicity, religion, or social status. Identifying statelessness is essential not only for accurate asylum assessments but also to ensure access to rights under the 1954 Convention, particularly for those who do not qualify for refugee or subsidiary protection.</p> <p>(46.) International and temporary protection procedures may be considered as effective mechanisms for identification of stateless persons. If it is established that an individual is stateless, it is important to ensure relevant protection in Estonia. The EU Pact provides an important opportunity to strengthen the identification and protection of stateless persons, including through the establishment and enhancement of statelessness determination procedures. Combating childhood statelessness will also remain a priority, with initiatives to be undertaken to address this issue, such as a joint compilation of good practices.</p> <p>Recommendation:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Consider the development of harmonized standards for referral 	<p><u>Mitte arvestatud</u></p> <p>Kodakondsuse või selle puudumise tuvastamine on hõlmatud isiku tuvastamise toimingutega olenemata, millise PPA läbiviidava menetlusega on tegemist.</p> <p>EL rahvusvahelise kaitse ja rändehalduse õigustikus on läbivalt võrdsustatud kolmanda riigi kodanikud ja kodakondsuseta inimesed. Samuti on läbivalt andmete töötlemise kontekstis hõlmatud nii kodakondsuse andmed kui andmed selle kohta, et isikul ei ole kodakondsust.</p> <p>UNHCR ettepanekus ei sisaldu loetelu täiendavatest uutest toimingutest, mida peetakse vajalikuks lisaks olemasolevatele normidele reguleerida seaduse tasandil. Seega asume seisukohale, et praegu sätestatu on piisav, et tuvastada ja märkida isiku kodakondsusetus ning arvestada sellega otsuste tegemisel.</p> <p>Oluline on märkida, et ülal mainitud seisukoht ei välista PPA menetlusjuhiste täiendamist kodakondsusetuse tuvastamise täpsemate toimingutega olenevalt rändemenetluse liigist.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	mechanisms and statelessness determination procedures in Estonia.	

II EIS kooskõlastus

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
Justiits- ja Digiministeerium		
1.	<p>I. Põhimõttelised märkused</p> <p>1. Eelnõu § 4 punkt 3 näeb ette, et taotluse suhtes tehtud keelduva otsuse peale on pärast asja lahendamist halduskohtus võimalik esitada kaebus Riigikohtule. Tegemist on tavapärase edasikaebeõiguse piiranguga, lähtudes põhiseaduse (PS) § 24 lg-st 5 ja §-st 148 koosmõjus. Kuigi PS § 24 lõikest 5 ei tulene iseenesest nõuet tagada menetlus kõigis kolmes kohtuastmes ning seadusandjal on edasikaebeõiguse piiramisel teatud kaalutlusruum, on edasikaebeõigus siiski oluline menetluslik põhiõigus. Seetõttu on selle piiramine lubatav üksnes eriti kaalukatel põhjustel.</p> <p>Sellest lähtudes peame põhjendatuks kaaluda nn hüppava kassatsiooni lubamist üksnes erandlikel juhtudel, eelkõige hädaolukorras, mil rändesurve ning sellega kaasnev koormus kohtutele on sedavõrd suur, et see võib õigustada edasikaebeõiguse piiramist.</p> <p>Palume seletuskirja täiendada edasikaebeõiguse piirangu ehk nn hüppava kassatsiooni põhiseaduspärasuse analüüsiga. Samuti palume seletuskirja mõjuanalüüsis käsitleda hüppava kassatsiooni kohaldamise võimalikku mõju Riigikohtu töökoormusele.</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Eelnõu muudetud ja hüppav kassatsioon välja jäetud. Eriolukordades on võimalik kohtutel kasutada kohtute seaduses ette nähtud menetluslikke erivõimalusi, mistõttu ei nähta eelnõus hüppavat kassatsiooni ette ka hädaolukorras.</p> <p>Siiski märgime, et eelnõu I kooskõlastusringil oli just Justiits- ja Digiministeerium see, kes tegi ettepaneku hüppava kassatsiooni kasutamiseks. Selle muudatuse lisamine ja taas väljavõtmine põhjustab eelnõu koostajatele ebamõistlikku ajakulu, mistõttu palume edaspidi jääda oma esialgsete seisukohtade juurde.</p>
2.	<p>2. Eelnõu § 10 lõige 1 – rõhutame, et seaduses tuleb sätestada isikuandmete kategooriad, mis andmeid võib töödelda. Sättes ei saa olla kirjas ainult „isikuandmeid, sealhulgas eriliiki isikuandmeid”, sest seadusandja peab</p>	<p>Arvestatud, sättes viidatud andmekoosseisule.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	ette nägema andmete töötlemise ulatuse raami ja säilitamise tähtajad.	
3.	<p>3. Kooskõlastustabelis on selgitatud, et isikuandmete töötlemine on reguleeritud Euroopa Liidu (EL) otsekohalduva õigusega. Palume §-i 10 lisada viite vastavatele EL määrustele, millest tuleneb isikuandmete töötlemise raam. Kui viiteid ei lisata, ei saa § 10 sõnastusega nõustuda, kuna sellisel juhul võiks töödelda ükskõik milliseid isikuandmeid. Alternatiivse lahendusena võib §-s 10 viidata ka §-le 7, milles on loetletud määrused, mille alusel on määratud pädevate asutuste ülesanded, kuna vastavates määrustes on ka isikuandmete töötlemise raam toodud.</p>	<p>Selgitame, et seoses eelmise märkusega on §-10 lõike 1 sõnastust muudetud selliselt, et viidatakse kogu andmekoosseisule, mida töödelda võib ning seetõttu ei pea me täiendavalt vajalikuks EL määrustele viidata.</p>
4.	<p>4. Rahvusvahelise kaitse andmise register – palume selgitada, kas isikuandmeid töödeldakse rahvusvahelise kaitse andmise registris. Juhul kui andmeid töödeldakse nimetatud registris, palume eelnõu § 10 lg-sse 1 lisada järgmise lause: „Andmeid töödeldakse rahvusvahelise kaitse andmise registris.”</p> <p>Lisaks tuleb analüüsida, kas eelnõu §-s 7 nimetatud pädevad asutused lisaks Politsei- ja Piirivalveametile (PPA) ehk Sotsiaalkindlustusamet, Kultuuriministeerium ja Õiguskantsler töötlevad rahvusvahelise kaitse andmise registris oma ülesannete täitmiseks andmeid, või kas andmekogus töötleb andmeid üksnes PPA. Selgust on vaja eelkõige selleks, et määratleda registri vastutavad töötledjad. Juhul kui eelmainitud asutused töötlevad registris andmeid oma ülesannete täitmiseks, on nad andmekogu kaasvastutavateks töötlejateks ning seda igaüks oma tegevuse osas. Sel juhul tuleb eelnõu § 104 lg-t 3 ja seletuskirja täiendada.</p>	<p>Arvestatud.</p> <p>§ 10 lõike 1 sõnastust on ettepanekule vastavalt täiendatud.</p> <p>Selgitame, et andmekogus töötleb andmeid üksnes PPA.</p>
5.	<p>5. Eelnõu § 33 lõikes 2 sätestatud juurdepääsupiirangu osas kordame märkust, et kui avaliku teabe seaduses sätestatud juurdepääsupiirangu alused ei</p>	<p>Mittearvestatud.</p> <p>ABIS andmekogus töödeldakse eriliiki isikuandmeid, mis on eriti tundlikud ja kergesti väärkasutatavad. AvTS on üldine</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	ole piisavad ning andmekogu andmetele on vaja ette näha absoluutne piirang, siis tuleb seaduses piirangu kehtestamisel järgida eelnevas kooskõlastuskirjas toodud juhiseid. Juhul kui juurdepääsupiirangu alus tuleneb EL määrusest, palume sätte sõnastada sarnaselt eelnõu § 9 sõnastusega.	avaliku teabe seadus, mille lähtekoht on teabe avalikkus ja juurdepääsupiirangu tähtaeg 75 aastat. Eriseadus võimaldab lähtuda andmeliigi spetsiifilisest riskist ning kehtestada ennetavaid ja rangemaid piiranguid, sätestades üheselt piirangu kestuse ja aluse. See teeb piiravad normid selgemaks ning välistab olukorra, kus juurdepääsupiirangu kehtestamiseks tuleb teha asutuse juhi otsus millegi üle, mis on sisuliselt konstitutsiooniliselt selge (eraelu puutumatus ülekaal ei õigusta isikuandmete avalikustamist). Eriseadusega juurdepääsupiirangu kehtestamine loob GDPR art 9 mõttes selge seadusliku aluse. Samuti tugevdab eriseaduses piirangu kehtestamine Tromsø konventsiooni järgimist, sest konventsioonis nõutud seaduslikkuse, legitiimse eesmärgi ja proportsionaalsuse kriteeriumid on täidetud.
6.	<p>6. Eelnõu § 16 lõike 1 järgi Politsei- ja Piirivalveamet korraldab välismaalasele tasuta õigusabi andmise käesolevas seaduses sätestatud alustel ja korras. Tasuta õigusabi osutamiseks sõlmib Politsei- ja Piirivalveamet lepingu füüsilise või juriidilise isikuga. Selliselt sõnastatult esineb haldusmenetluse seaduse (HMS) § 63 lg 2 p-st 2 tulenev tühisusrisk, et vale pädevusega antud õigusakt on tühine.</p> <p>Pädevusvaidluste vältimiseks peab olema seaduses selge sõnastus, et tasuta õigusabi andmist korraldab Siseministeerium, mitte Justiits- ja Digiministeerium. Samuti leiame, et peaks olema vähemalt kaks teenusepakkujat, mistõttu algne sõnastus ainsuses (leping) võib saada hiljem valesti tõlgendatud ja tuleks kohe muuta mitmuseks. Lähtudes eelnevast, on meie § 16 lg 1 sõnastusettepanek järgmine:</p> <p>(1) Siseministeerium korraldab välismaalasele tasuta õigusabi andmise käesolevas seaduses sätestatud alustel ja</p>	<p><u>Osaliselt arvestatud.</u></p> <p>Teenusepakkujate osas on märkust arvestatud.</p> <p>Tasuta õigusabi andmise korraldamise osas selgitame, et Siseministeerium ei hakka seda korraldama.</p> <p>VVS § 66 alusel on Siseministeeriumi valitsemisalas riigi sisejulgeoleku, avaliku korra, piirivalve, pääste, hädaabiteadete ning kodakondsuse ja rändega seotud tegevuste korraldamine, kodanikuühiskonna arengu ja elanikkonnakaitse kavandamine ja koordineerimine, rahvastiku toimingutega ja usuliste ühendustega seotud küsimused ning vastavate õigusaktide eelnõude koostamine.</p> <p>Eelnevast tulenevalt ei saa Siseministeeriumil olla pädevust ega kompetentsi tasuta õigusabi korraldamiseks, mistõttu tühisusrisk võib tekkida igal juhul.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	korras. Tasuta õigusabi osutamiseks sõlmib Politsei- ja Piirivalveamet lepingu või lepingud ühe või mitme füüsilise või juriidilise isikuga.	
7.	<p>II. Sisulised märkused</p> <p>7. Eelnõu § 15 lõige 8 – juhime tähelepanu, et säte võib olla vastuolus perekonnaseaduse § 179 lg-ga 3, mille kohaselt eestkostja ei või oma kohustuste täitmist panna kolmandale isikule. Viidatud sätte mõte seisneb selles, et eestkostja peab säilitama kontrolli eestkostetava huvide kaitse üle ning seega võib eestkostja küll volituse andmisega võimaldada teisel isikul enda asemel eestkostetava nimel tehingut teha, kuid ta ei saa teisele isikule üle anda eestkostetava suhtes otsuste langetamise õigust, kas tehing teha või mitte, ega ka vastutust. Seega ei välista perekonnaseaduse § 179 lõige 3 üksikute eestkostja kohustuste üleandmist näiteks volituse andmise teel. Palume eelnõu täpsustada ja seletuskirja täiendada.</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Eelnõu ja seletuskirja muudetud.</p>
8.	<p>8. Eelnõu § 73 lõige 3 lubab rahvusvahelise kaitse taotlejat hädaolukorras kinni pidada väljaspool kinnipidamiskeskust. Välismaalane paigutatakse väljapoole kinnipidamiskeskust halduskohtu lahendi või kinnipidamise protokolli alusel. Seletuskirjas (lk 167) märgitakse sätte selgituste juures, et EL-i õigus ei keela rahvusvahelise kaitse taotleja paigutamist vanglasse, kui vanglas tagatakse direktiivi (EL) 2024/1346 (vastuvõtu kohta) kohased tingimused ja taotlejat ei paigutata kokku nende inimestega, kes on vanglas karistuslikel eesmärkidel. Sellest järeldub, et rahvusvahelise kaitse taotlejat võib kinni pidada ka vanglas.</p>	<p>Selgitame</p> <p>VRKS eelnõu § 68 lg 1 järgi kohaldatakse taotlejate kinnipidamisele VSS-s Eestis viibimisalusega viibiva välismaalase kinnipidamise kohta sätestatud, arvestades käesolevas seaduses sätestatud erisusi. Praegu on VRKS-s erisus, et taotlejaid ei ole lubatud vanglasse paigutada. VRKS EN-st on selline norm välja jäetud. Kuna sellist erinormi ei ole, siis kohaldub loodav VSS § 23 lg 1, mis sätestab, millistel tingimustel on lubatud välismaalasi paigutada vanglasse ja arestimajja.</p>
9.	<p>9. Eelmisel kooskõlastusringil olnud eelnõu versiooni §-ga 58 kavandati reguleerida rahvusvahelise kaitse taotleja majutamine ja</p>	<p>Selgitame</p> <p>VRKS § 73 lg 3 ei ütle, et taotleja tuleb paigutada vanglasse või arestimajja. Kui kohus nii otsustab, siis võib kinnipidamise</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>kinnipidamine hädaolukorras. Eelmainitud paragrahvi lõike 7 kohaselt sätestati, et üldjuhul ei paigutata rahvusvahelise kaitse taotlejat vanglasse. Ka praegu kehtiva välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse § 366 lg-s 8 on selgelt ja üheselt sätestatud, et rahvusvahelise kaitse taotlejat ei paigutata vanglasse.</p> <p>Nüüd on eelnõu tekstist vanglasse paigutamise võimalus välja jäetud, kuid seletuskirjast siiski selgub, et tegelikult ei välistata võimalust, et isiku võib paigutada ka vanglasse. Jääb arusaamatuks, miks seda võimalust ei ole selgelt seaduses sätestatud. Palume küsimuse eelnõus selgelt reguleerida.</p> <p>Tõstatame ka küsimuse, kas rahvusvahelise kaitse taotleja arestimajas kinnipidamine on välistatud. Seletuskirjas viidatakse üksnes vanglale, kuid näiteks alaealise välismaalase puhul on eelnõu § 69 lõikes 3 välja toodud nii vangla kui ka arestimaja. Palume seletuskirja täiendada.</p> <p>Lisaks, kui isiku vanglasse paigutamine on siiski võimalik, tuleb arvestada, et muuta tuleb ka vangistusseadust. Kehtiv vangistusseadus rahvusvahelise kaitse taotlejat vanglas viibivate isikute hulgas ei loetle. See on ka arusaadav, sest kehtiva seaduse kohaselt neid isikuid ei saagi vanglasse paigutada.</p>	<p>kohaks olla ükskõik, mis muu koht, ka nt tühi kool. Samas ei ole arestimaja ja vangla välistatud, kui tingimused selleks on täidetud.</p> <p>VRKS § 69 lg 3 ütleb, et lapsi ei paigutata vanglasse ega arestimajja.</p> <p>Seletuskirja on täiendatud ning lisatud on täpsustus, et selline kord kohaldub ka massilisest sisserändest põhjustatud hädaolukorras.</p> <p>VRKS § 69 lg 1 kohaselt kohaldatakse kinnipidamisele VSS-i, mille kohaselt võib kinnipidamine toimuda politsei ametiruumis, arestimajas, vangla nõusolekul vanglas või kinnipidamiskeskuses. St et täisealist taotlejat võib kinni pidada kinnipidamiskeskuses, arestimajas ja vangla nõusolekul ka vanglas. Otsuse teeb kohus.</p>
10.	<p>10. Eelnõu § 78 – eelmisel kooskõlastusringil palusime selgitada ja kirjeldada näiteid, mida tähendavad „raske mittepoliitiline kuritegu“, „raske kuritegu“, „eriti jõhker tegu“ ning „ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega vastuolus olev tegu“. Kordame oma märkust ja palume selgitada, milles need teod võivad seisneda.</p> <p>Kooskõlastustabelis selgitatakse, et nimetatud mõisteid tuleb tõlgendada</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Direktiivis 2001/55/EÜ (ajutise kaitse kohta) puuduvad sisulised põhjenduspunktid. Kõikide asjakohaste määruste kõikide põhjenduspunktide korduvat seletuskirja kopeerimist ei saa pidada mõistlikuks. Loetavuse tagamiseks kasutatakse juba käsitletud teemade korral viitamist.</p> <p>Seletuskirjas on nimetatud järgmised näited:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sõjakurjategija

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>kooskõlas rahvusvaheliste inimõiguste instrumentidega ning tegemist on 2001. aastal loodud ja üle võetud direktiiviga, mille jätkuvaks ülevõtmiseks tuleb nimetatud sätted säilitada võimalikult sarnasel kujul nagu praegu, seni kuni direktiivi ei ole uuesti sõnastatud. Lõikega 1 võetakse üle direktiivi 2001/55/EÜ artikli 28 lõige 1. Selgitus on ebapiisav. Siseriiklikult peab olema arusaadav, mis on seadusega sätestatud.</p> <p>Viidates ainult, et tegemist on varasemalt ülevõetud direktiiviga, soovime selgitusi, kas direktiivi ülevõtmisel vastavas seletuskirjas on neid termineid lahti seletatud ja näitlikustatud. Kui selgitada üksnes, et põhimõtteid on täpsemalt kajastatud ka määruse (EL) 2024/1347 (kvalifikatsiooni kohta) põhjenduspunktides 43–46, siis soovime omakorda selle väljatoomist, mis on nendes põhjenduspunktides esitatud. Samuti on märgitud, et 1951. aasta konventsiooni artikli 1 F (c) kohaselt ei kohaldata konventsiooni isikule, kelle osas on kaalukad põhjused, et ta on süüdi ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega vastuolus olevate tegude toimepanemises. Nimetatud alus kohaldub erandlikel juhtudel, mida on põhjalikult käsitletud UNHCR pagulasseisundi tuvastamise käsiraamatus, juhistes ja paljudes teistes eksklusiooni käsitlevates olulistest UNHCR materjalides. Soovime teada, kas nendes materjalides on olemas näiteid ning kui on, siis palume ka need välja tuua.</p>	<p>- Terroristliku akti toime panija, selle teadlik rahastaja, kavandaja ja õhutaja</p> <p>Joonealuses viidatud mahukates materjalides on neid näiteid põhjalikumalt sisustatud. Ammendavat loetelu ei ole võimalik luua. Seletuskirja on näitena lisatud genotsiid, tsiviilisikute tapmine ja piinamine sõja olukorras, süsteemne inimeste piinamine, lennuki kaaperdamine.</p>
11.	<p>11. Eesti Inimõiguste Keskus on eelnõu tagasisidestamisel muu hulgas pööranud tähelepanu asjaolule, et Eestis valitseva õiguspoliitilise ja kultuurilise arusaama kohaselt peavad seadused olema kättesaadavad ja arusaadavad kõigile, mitte ainult juristidele või ametnikele. Demokraatlikus õigusriigis</p>	<p>Selgitame, et viidatud Eesti Inimõiguste Keskuse tagasiside punkt käsitles eelnõus kasutatavaid termineid. Märkuses paluti terminid sätestada seaduses. Nõustume, et otsekohalduvate EL määruste korral on keerulisem seaduses sätestatus orienteeruda võrreldes normidega, mis kehtestatakse ainult siseriikliku õigusega reguleeritava</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>on elementaarne, et seadused peavad olema tavakodanikule arusaadavad. Sellele on kooskõlastustabelis esitatud vastuväide, et seletuskirjas selgitatu kohaselt on regulatsioonist tervikuna arusaamiseks ja selle rakendamiseks EL-i määrustele eelnõus läbivalt viidatud, kuid peame paraku arvestama reeglit, mille kohaselt EL määruse ülevõtmine selle sätete riigisissesse õigusesse ümberkirjutamise abil ei ole lubatav.</p> <p>Leiame, et EL määruste sätteid eelnõus taasesitama ei pea, kuid täpsemate selgituste andmine seletuskirjas ei ole keelatud. Piirdumine läbivalt vaid EL määrustele viitamisega ei ole hea lahendus.</p>	<p>valdkonna kohta. Peame sellegipoolest arvestama reeglit, mille kohaselt EL määruste rakendamine nende sätete riigisissesse õigusesse ümberkirjutamise abil ei ole lubatav. Seletuskirjas on võimalikult täpsed selgitused esitatud, sealhulgas tabelite ja skeemide kujul. Seletuskirjal on kuus lisa, millest neli sisaldavad täiendavaid normide selgitusi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) EL õiguse analüüs; 2) Vabariigi Valitsuse seisukohtadega vastavuse analüüs; 3) direktiivi ülevõtmise vastavustabel 4) EL õigusaktides reguleeritud normide temaatiline kaardistus. <p>Terminid on kajastatud tähestikulises järjekorras eelnõu osas nr 4 lehekülgedel 243–258 (lk numbrid on 30.01.2026 seisuga). Seletuskirjas on 320 lehekülge (30.01.2026 seisuga). Palume, et edaspidi esitada seletuskirja täiendamise märkused vähemalt §-i täpsusega, et oleks võimalik märkusega arvestada.</p>
12.	<p>12. Eelnõu § 107 – eelnevas kooskõlastuskirjas palusime eristada järelevalve eesmärgi ja kohaldatavaid erimeetmeid, sealhulgas palusime konkreetsemalt sätestada, milliste eesmärkide saavutamiseks on vaja milliseid erimeetmeid. Eelnõuga on seda osaliselt tehtud – § 107 kohaselt saab erimeetmeid kohaldada välismaalase Eestis viibimise, elamise ja töötamise asjaolude üle järelevalve tegemisel, väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse korras kinnipidamise korraldamisel ning rahvusvahelise kaitse taotleja suhtes taustakontrolli tegemisel. Palume siiski veelkord kaaluda, kas kõiki erimeetmeid on kõikide eesmärkide saavutamiseks vaja: näiteks, kas taustakontrolli tegemiseks peab olema sõiduki peatamise õigus.</p>	<p>Arvestatud.</p> <p>Oleme seletuskirja täiendanud näidetega, millistes olukordades milliseid meetmeid on võimalik kasutada. Eelnõus ei ole võimalik piiritleda erinevate erimeetmete kasutamist.</p>
13.	<p>13. Eelnõu §-s 114 kavandatud kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) muutmise jõustumise osa on ebaselge. Kavandatud on muuta KrMS 33.</p>	<p>Arvestatud.</p> <p>Jõustumissätteid on muudetud nii, et Komisjoni teavituse järgselt jõustuvad</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>peatükki (sisenemise ja riigist lahkumise süsteemi andmed) ja tunnistada 34. peatükk (Euroopa reisiinfo ja -lubade süsteemi andmed) kehtetuks. Kogu seaduse jõustumisaeg on eelnõu § 127 kohaselt 12.06.2026. Aga KrMS peatükid 33 ja 34 ei ole veel jõustunud. Nende jõustumise kohta on Riigi Teatajas märges, et need jõustuvad siis, kui Komisjon teeb teavituse, et need süsteemid töötavad.</p> <p>Eeltoodust lähtudes on küsitav, kas 12. juuni 2026 on tähtaeg, mil need süsteemid peaksid tööle hakkama, mistõttu Komisjoni teavitusest lähtuv jõustumisaeg pole enam vajalik. Seletuskirjas ei ole midagi selle muudatuse kohta öeldud, mistõttu palume selle arusaadavalt välja tuua, kuidas KrMS muudatuste osas täpselt need regulatsioonid on kavandatud.</p>	<p>sätteid tunnistatakse kehtetuks Komisjoni teavitusest lähtuval jõustumisajal.</p> <p>12.06.2026 jõustub uus peatükk, kuhu on koondatud 3³. ja 3⁴. peatükki süsteemid. KrMS punktis 3 tehtav muudatus jõustub Komisjoni teavitusest lähtuval jõustumisajal.</p> <p>Kuna peatükk 3³. on jõustunud, tunnistatakse see kehtetuks alates seaduse jõustumise ajast 12. juunil 2026 koos uue peatükiga 3⁵. KrMS punktiga 4 tehtav muudatus jõustumine sõltub Komisjoni teavitusest lähtuval jõustumisajal.</p>
14.	<p>14. Kooskõlastustabelist selgub, et Rahandusministeerium on teinud märkuse eelnõu § 92 (nüüd § 114) kohta. Märgitakse, et eelnõu §-ga 92 (nüüd § 114) täiendatakse kriminaalmenetluse seadustikku §-ga 126¹⁹ (Euroopa Liidu infosüsteemide andmete töötlemine). Viidatud paragrahvi lõike 2 kohaselt on Euroopa Liidu infosüsteemide andmeid lubatud töödelda üksnes kriminaalmenetluse seadustiku § 489⁶ lõike 1 punktides 1–21 ja 23–32 nimetatud kuriteo puhul. Seletuskirjas tuleks märkida ära kõik karistusseadustiku paragrahvid, mis nimetatud loetelu alla kuuluvad, et välistada ebaselgust ja potentsiaalseid vaidlusi, et näiteks, kas maksupettus või aktsiiskaupade ebaseaduslik käitlemine on pettused kriminaalmenetluse seadustiku § 489⁶ punkti 8 mõttes või mitte.</p> <p>Tabelis on Rahandusministeeriumi märkus märgitud arvestatuks. Meie arusaamise kohaselt ei ole seletuskirjas</p>	<p>Arvestatud Seletuskirja täiendatud.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	kõiki karistusseadustiku paragrahve välja toodud, mis loetelus esinevad ja mille puudumisele märkuses on tähelepanu juhitud. Seega ei ole märkusega arvestatud. Palume seletuskirja täiendada või esitada korrektne selgitus, miks Rahandusministeeriumi märkust ei ole arvestatud ning miks karistusseadustiku paragrahvide loetelu puudub.	
24.	<p>III. Muud märkused eelnõu ja seletuskirja kohta</p> <p>15. Palume arvestada ka käesoleva kirja lisades esitatud eelnõu ja seletuskirja failis jäljega tehtud märkustega.</p>	Märkustega arvestamine ja mittearvestamine on lisatud failides.
Riigikohus		
1.	<p>Riigikohus avaldab arvamust üksnes eelnõu kahe olulise kohtumenetlust puudutava aspekti üle. Riigikohus ei toeta rahvusvahelise kaitse andmisest keeldumise otsuste vaidlustamisel kohtuastme vahele jätmist (nn hüppavat kassatsiooni) ega ühtse riigi õigusabi süsteemi asendamist Politsei- ja Piirivalveameti korraldatava tasuta õigusabiga.</p> <p>Hüppav kassatsioon. Eelnõu § 4 lg-s 3 on sätestatud, et taotluse kohta tehtud keelduva otsuse peale võib pärast asja lahendamist halduskohtus esitada kaebuse Riigikohtule. Niisiis jäetaks ringkonnakohus kui PS § 149 lg-s 2 ette nähtud apellatsioonikohus nendes asjades vahele ja riivataks PS § 24 lg-s 5 sätestatud edasikaebeõigust. Edasikaebeõigus jääks küll alles, kuid oleks oluliselt piiratum võrreldes üldise menetluskorraga. Pinge alla satuks Riigikohtu roll kassatsioonikohtuna, mida PS § 149 lg 3 nõuab.</p> <p>Kuigi ringkonnakohtute töökoormus mõnevõrra väheneks, suureneks koormus Riigikohtus kahel põhjusel. Esiteks vähendab iga madalam kohtuaste</p>	<p><u>Osaliselt arvestatud</u></p> <p>Hüppav kassatsioon on eelnõust välja jäetud.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>kõrgemasse kohtusse jõudvaid asju, sest kõiki lahendeid ei kaevata edasi. Teiseks tähendaks nn hüppav kassatsioon, et Riigikohus peaks senisest märkimisväärselt rohkem rahvusvahelise kaitse asju menetlusse võtma, sest ringkonnakohtute roll praktika ühtlustajate ja vigade parandajatena kaoks ära. Rahvusvahelise kaitse asjades taotleja kahjuks tehtavad vead on üldjuhul kaaluga, mis ei võimalda jätta asju menetlemata HKMS § 219 lg 6 kolmanda lause alusel. Nende kahe faktori koostoimes ei oleks Riigikohtu koormuse kasv ilmselt tühine. Samuti tuleb meeles pidada, et rahvusvahelise kaitse asjades tuleb hinnata asjaolusid kohtuotsuse tegemise seisuga (HKMS § 158 lg 31). Senisest suurema rahvusvahelise kaitse asjade menetlemise ja neis vigade parandamise vajaduse korral tähendab see survet Riigikohtus tõendite hindamiseks, mis poleks kooskõlas kassatsioonikohtu rolliga, ning mida Riigikohus on seni rahvusvahelise kaitse asjades vältinud (vt RKHKo 3-23-1317/41, p 14 koos seal viidatud praktikaga).</p> <p>Eelnõu seletuskirjast ei leia analüüsi, kuidas on nn hüppav kassatsioon kooskõlas PS § 149 lg-tega 2 ja 3 ja PS § 24 lg-ga 5. Kuna eelnõu seletuskirjas tuuakse võrdlus väärteomenetlusega, on asjakohane meenutada, et väärteomenetluses on niisugune lahendus kasutusel üksnes nendes väärteoasjades, milles vaidlustatakse kohtuvälise menetleja otsust (VTMS § 136 lg 2). Nendes väärteoasjades, mille maakohus on esimene menetleja, sätestab VTMS § 136 lg 1 tavapärase apellatsioonioiguse. Rahvusvahelise kaitse menetluses keelduva otsuse vaidlustamine sarnaneb pigem viimasele juhtumile, sest eelnõu § 41 lg-s 6 on vaidemenetlus välistatud. Eelnõu seletuskirjas on jäetud hindamata ka</p>	

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>Riigikohtu koormuse kasvust tulenev mõju.</p> <p>Vajaduse korral on alternatiivse meetmena mõeldav menetluse kiirendamiseks ringkonnakohtus loasüsteemi rakendamine või senisest ulatuslikuma eduväljavaateta apellatsioonkaebuse tagastamise volituse andmine. Samuti, kuivõrd eelnõu seletuskirjas on nn hüppavat kassatsiooni põhjendatud suuresti vajadusega olla valmis massilisest sisserändest tingitud hädaolukorraks, on mõeldav ette näha senisest ulatuslikumad kohtumenetluse erinormid niisuguse hädaolukorra puhuks. Põhimõttelisi muudatusi õigusemõistmise tavapärase korralduses pole põhjendatud teha pelgalt kriisiks valmistumise eesmärgil, sest tavapärase olukorras pole põhjendatud allutada isikuid oma olemuselt kriisiaegsetele põhiõiguste piirangutele.</p>	
2.	<p>Tasuta õigusabi. Eelnõu § 16 lg 1 järgi korraldab PPA välismaalasele tasuta õigusabi korraldamise, sõlmides selle osutamiseks lepingu füüsilise või juriidilise isikuga. Sellisel juhul ei 1 Riigikohtu arvamus ei väljenda Riigikohtu siduvat seisukohta. Riigikohus kujundab siduvaid seisukohti ainult kohtuasjade menetlemisel Riigikohtus.</p> <p>LISA 1</p> <p>saa välismaalane taotleda tavapäras riigi õigusabi, v.a Riigikohtusse pöördumiseks juhul, kui tema senine esindaja ei vasta selleks ette nähtud nõuetele (eelnõu § 16 lg-d 11 ja 12). Sellega luuakse osaliselt senise riigi õigusabi süsteemiga paralleelne süsteem ühele piiritletud isikute ringile õigusabi pakkumiseks. Seejuures on riigi õigusabi süsteem võimaldanud õigusabi osutamist juba haldusmenetluses (RÕS § 4 lg 3 p 6), nagu see edaspidi rahvusvahelise kaitse taotlejate puhul</p>	<p>Mittearvestatud</p> <p>Justiits- ja Digiministerium ei toetanud riigi õigusabi osutamise laiendamist käesoleva eelnõu subjektidele, mistõttu töötati koostöös nendega välja tasuta õigusabi osutamise süsteem, mida korraldab PPA.</p> <p>Tasuta õigusabi korraldamise süsteemi ei muudeta, kuid eelnõusse on lisatud säte esindaja kõrvaldamiseks kohtumäärusega olukorras, kus esindaja on end näidanud asjatundmatu või hooletuna.</p>

	Märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
	<p>kavas on. Eelnõu seletuskirjast (lk 68) nähtub, et paralleelse süsteemi loomise üks põhjusi on välisrahastuse kasutamine. Seletuskirjast ei selgu, kas see oleks tavapärase riigi õigusabi süsteemi korral välistatud. Tavapärase riigi õigusabi andmise raamistikus ei oleks ilmselt tehniliselt kuigi keerukas arvet pidada rahvusvahelise kaitse taotlejate esindamiseks kulunud raha üle.</p> <p>Olukord, kus PPA ise tasuta õigusabi andmise üle otsustab ja selleks lepingupartnereid valib, on ebasoovitav, sest eeldatavasti on sageli PPA ja rahvusvahelise kaitse taotleja huvid vastandlikud. Sellises olukorras võib õigusabi saajatel olla keeruline veenduda, et nendele osutatav õigusabi oli kvaliteetne, kui nad ei osutu menetluses edukaks. Samuti puuduvad normid, mis võimaldaksid kohtul PPA määratud esindaja vajadusel kõrvaldada (vrd RÕS § 19 lg 31). Need probleemid oleksid hõlpsasti välditavad, kui õigusabi osutamist korraldaks sõltumatu advokaatuur olemasolevas ja ulatusliku rakenduspraktikaga õiguslikus raamistikus. Vajadusel oleks võimalik teha selles raamistikus rahvusvahelise kaitse taotlejate jaoks täpsustusi.</p>	